Каçал тăрăхĕнчи ултă ачаллă хĕрарăм журналистсем хута кĕрессе кĕтет

● 5 стр.

ХЫПАР

1997 çулхи январĕн 30-мĕшĕнче тухма пуçланă

Анне, аппа та йăмăк, мăшăр… Эсир пуртан кил-çуртăм ăшă

Чăваш хĕрарăмĕ

11(933) №, 2016, пуш/март, 26

Хакĕ ирĕклĕ.

16+

Хаçата электронлă адреспа та çыру çырма пултаратăр: zuwxeraram@mail.ru.

●Лар-ха, хĕрĕм, юнашар 2 стр.

●Тĕнче курса çӳренĕ май хайсем сусăр пулнине те манса каяççĕ вĕсем 4 стр.

●Ура йĕпенсен... Мунчи тутлă пултăр: тĕрлĕ йывăç-курăкран çыхнă милĕк сиплĕрех 8 стр.

●Шеллесе качча тухрăм та... 9 стр.

●“Хура бушлатсен” взводне хĕр ертсе пынă 11 стр.

ÇĂЛТĂР ÇӲПÇИ

Сывлăх пулсан пурăнăпăр-ха

Елена ИОВЛЕВА, Чăваш халăх артистки

– Кĕçех çуркунне çитет. Çул уçăлнă май халăх дачăсене, пахчасене çӳреме тытăнать. Çĕре пушă вырттарма хăнăхман вĕт эпир, чăвашсем, çуркунне алла кĕреçе-кĕрепле тытатпăр та, мĕн юр çăвиччченех чакаланатпăр. Яла кашни эрнерех çӳреме тăрăшатпăр-ха, анчах та бензин хакĕ ӳснĕ май автобуспа тăтăшах çула тухма çук. Лавккана кĕрсен те нимĕн туянма аптрамалла. Апат-çимĕç хакĕ кашни кун ӳссе пынăн туйăнать. Çитменнине халăхĕ валли ĕçĕ те çук. Çемйисене пăрахса Мускав, Хусан тăрăх çӳреме тивет арçынсен. Йĕркеллĕ-и çакă? Пасарта пурин валли те вырăн çитмест. Унта халăхĕ те ытлах çӳремест халь, кашни çурт çумĕнчех лавкка пур.

Ĕçлекенсен пенсине те чакарса хучĕç. Ĕмĕр тăршшĕпе тар тăксан та питĕ пĕчĕк-çке вăл. 7-8 пин тенкĕ мĕн валли çитет паян? Çавăнпах вăй çуккине, чирлине пăхмасăрах пенсие тухсан та ĕçлесшĕн çынсем. Юрать, çĕрулми туса илетпĕр. Чăваш халăхĕ çапах çукран пур туса, пус çумне пус хушса малалла тапаçланать, ачи-пăчине ӳстерет.

Тăван тăрăха пĕрмаях кайса çӳретĕп. 20 сотка çĕр çинче хам та темĕн тĕрлĕ çимĕç ӳстеретĕп. Ял халăхне пурăнма çăмăл мар. Выльăх ӳстерес тесе ырми-канми ĕçлеççĕ, ĕне-сурăх тытас тесе çăвĕпе мĕн чухлĕ утă çулаççĕ. Сĕтне ял çынниничен ытла та йӳнĕпе, 1 литрне 12-15 тенкĕпе пуçтараççĕ. Эпир хулара шывпа хутăштарнă порошока, сĕт тетпĕр-ха ăна, 50-55 тенкĕпе туянса ĕçетпĕр. Ик-виç эрнере те пăсăлманран çапла хаклă-ши вăл?

Мана ялта шыв башнисем кивелни питĕ кулянтарать-ха. Тутăхнă пăрăх тăрăх хальлĕхе шывĕ килет-ха, каярах мĕн пулĕ? Вĕсене çĕнетме питĕ нумай укçа-тенкĕ кирлĕ теççĕ. Пирĕн халăх темле йывăрлăха та чăтса ирттерсе чун витĕр кăларма хăнăхнă. Çăмăл мар пулсан та, малалла пурăнма тăрăшмалла. Телевизор, компьютер умĕнче çеç лармалла мар, концертсене, театрсене çӳремелле. Театр чуна çăмăллатать, çунат хушать, пурăнма хавхалантарать. Ачасене те пĕрле çавăтса тухмалла.

Ытлашши нăйкăшас мар-ха. Сывлăх пулсан пурăнăпăр. Чи кирли – çемьере ăнлану, килĕшӳ пултăр, ачасем, мăнуксем таса-сывă çитĕнччĕр. Çĕр çине килнĕ çыннăн 100 çулах çитеймесен те, алла туя тытмасăр 85 çула çитиччен пурăнма тăрăшмаллах.

Çанталăк

	кăнтăрла	çĕрле
26.03	+ 1	– 1
27.03	+ 3	– 1
28.03	+ 3	– 3
29.03	+ 3	– 4
30.03	+ 3	– 2
31.03	+ 3	– 2
01.04	+ 5	– 1

4 стр.

Марина ТУМАЛАНОВА сăнӳкерчĕкĕ.

«Хăйăртан çурт хăпартрăм...»

Сусăр çамрăксен «Доброта и мир» центр ертӳçипе Татьяна Васильевăпа Шупашкарти суту-илӳ комплексĕнче тĕл пулма калаçса татăлтăмăр. Вăл общество организацийĕн членĕсене çакăнти темиçе куравпа паллаштарма тĕллев тытнă. Кӳмери çамрăксем те килте ларасшăн мар, çын хушшине тухасшăн, тавракурăма аталантарасшăн.

Татьяна Тимофеевна пур ыйтăва та вăхăтра татса пама хăнăхнă. Хальхинче те тӳлевсĕр экскурсие нумайăн пуçтарăннă. Анна Буланковăпа унăн ывăлĕ Иван та кунтах. Вĕсем пирки тинтерех хамăр хаçатра çырнăччĕ. Центр ертӳçи те ыттисем пекех кӳмепе килессе шухăшламан та. Вăл, тем тума та ĕлкĕрекенскер, çакăнта утса мар, чупса çитессĕн туйăннăччĕ. «Эпĕ хама чирлĕ тесе шухăшламастăп. Хăш чухне кӳмере ларнине те манатăп», – шалт! тĕлĕнтерчĕ вăл мана.

ХИСЕП ХĂМИ

● Роза Константиновна ПАВЛОВА, 1938 çулта çуралнă. Комсомольски районĕнчи Çĕнĕ Шăхран ялĕ.

● Марина Юрьевна Петрова, 1990 çулта çуралнă. Комсомольски районĕнчи Çĕнĕ Шăхран ялĕ.

● Вера Владимировна КИРИЛЛОВА, 1953 çулта çуралнă. Патăрьел районĕнчи Каншел ялĕ.

«Чăваш хĕрарăмĕн» Хисеп хăмине пирĕн хаçата нумай çул çырăнса илекенсен хушамачĕсене вырнаçтаратпăр.

КУЛЬТУРА

Клуб кирлĕрех

Канаш районĕнчи Малти Тукайра ĕçчен халăх пурăнать. Вăхăт таппинчен юласшăн мар вĕсем. Çавăнпах кашни иккĕмĕш хуçалăхра трактор пур. Хура çĕре туххăмрах сухаласа пăрахаççĕ, тыр-пул нумай туса илеççĕ. Тăрăшса ĕçлекенсене канма та лайăх условисем кирлĕ. Çакна халăх хăй те лайăх ăнланать.

Иртнĕ ĕмĕрĕн 70-мĕш çулĕсенче колхоз председателĕ кĕлет хăпартма кирпĕч тиесе килнĕ. Юрать-ха строительсем çийĕнчех ĕçе пуçăнман. Ял халăхĕ çине тăнипе склад вырăнне клуб çĕклесе лартнă. Çынсем нимелле ĕçлени те çак тăрăх историне яланлăхах çырăнса юлнă. Тинех чĕрĕлсе кайнă культура вучахĕ. Кунĕпе тар тăкса ĕçлекенсем каçсерен спектакле, концерта хатĕрленме пуçтарăннă. Чи малтанах юнашар ял çыннисене хăйсен пултарулăхĕпе паллаштарнă вĕсем. Халăх телевизор курма йышлă килнине те асра тытать Малти Тукайри культура çурчĕн директорĕнче 35 çул ĕçленĕ Виталий Никитин. Çынсем илемлĕ фильмсем курнă, тĕнчери лару-тăрупа кăсăкланнă, çĕнĕ хыпарсене сӳтсе явнă.

Сĕтел-пукан тупса илме те çăмăл пулман ун чухне. Канашри кинотеатртан кивĕ креслăсем пани те савăнтарнă ял-йыша. Пĕрмай çĕнетсе тăракан стендсем те клуба хăтлăлатнă, сăн кĕртнĕ.

Семинара кайсан чӳрече чаршавĕпе витĕнсе çывăрнине çаплипех йăл кулăпа каласа кăтартать Виталий Алексеевич. Çакăнта пĕр-пĕрин опычĕпе пайланнă, çĕнĕлĕхсене ăша хывнă культура тытăмĕн специалисчĕсем.

Вырăнти хыпарсене район хаçачĕ урлă халăха пĕлтерсе тăнă общество корреспонденчĕ Виталий Никитин. Çырас ăсталăхне те аталантарсах пынă. Çивĕч калемлĕ журналистсен сĕнĕвĕсене яланах шута илнĕ вăл.

Лайăх ĕçленĕшĕн Пятигорскра канмашкăн путевка панă ăна. Тивĕçлĕ канăва тухсан ветерансен канашĕн ертӳçинче тăрăшнă хастар арçын.

Халĕ кинĕ Татьяна Никитина унăн ĕçне малалла тăсать. Виталий Алексеевич клуба кĕрсенех сăнӳкерчĕксен çĕнĕ альбомĕсене тишкерме пуçларĕ. Уявсене халăхпа пĕрле паллă тăваççĕ кунта. «Шуçăм» фольклор ушкăнĕ район, республика шайĕнчи мероприятисене хастар хутшăнать. Хăйсене ятăн чăваш çи-пуçĕ çĕлетнĕ юрă-ташă ăстисем.

Марина ГРИГОРЬЕВА.
Автор сăнӳкерчĕкĕ.

2016 çулăн II çурринче
илсе тăмашкăн
«Хыпар» издательство çурчĕн
кăларăмĕсене
март уйăхĕн 31-мĕшĕччен
пĕлтĕрхи хаксемпе
çырăнтараççĕ

ПОЧТА УЙРĂМĔСЕНЧЕ:
«Хыпар» – 776,94 тенкĕ
«Хыпар-эрнекун» – 355,38 тенкĕ

«Чăваш пичечĕ» тата
«Советская Чувашия» киоскенче:
«Хыпар» – 288 тенкĕ
«Хыпар-эрнекун» – 150 тенкĕ

Редакцире:
«Хыпар» – 144 тенкĕ
«Хыпар-эрнекун»– 90 тенкĕ

56-15-30, 56-00-67

ШĂПА

Лар-ха, хĕрĕм, юнашар

Çывăх юлташĕсем, тăванĕсем ăна «Волга-речка» тесе чĕнеççĕ. Ташша-юрра ăста пулнăранах çапла ят панă пулас. Ял çыннисемшĕн вара вăл – Ульки аппа. Шупашкарта, хĕрĕ патĕнче, хăналанать халĕ. Ирхине ĕçе кайиччен амăшĕ валли сĕтел туллиех апат-çимĕç хатĕрлесе хăварать Леонора. Сап-сарă кавăна пĕçерсе олива çăвĕ ярса пăтратать, панулми тураса пыл хушать, кăшман пĕçерет, ыхра, тип çу ярса турилккене лартса хăварать. Сĕлĕ пăтти хатĕрлет. Тĕрлĕ курăк, шăлан çырли ярса вĕретнĕ сиплĕ чей тултарать, телевизор пăхнă чухне шĕкĕлчесе ларма кавăн вăрри лартса хăварать. Унтах витаминсем те пур, вĕсене ĕçмеллине, юн пусăмне виçмеллине телефонпа асăрхаттарсах тăрать кунĕпех ĕçре тăрмашаканскер.

– Эй, кун пек пăхсан эпĕ çĕр çул та пурăнăп, – тет Ульки аппа.

– Пурăн-ха, аннем, пурăн. Çĕр çула çитиччен те, çĕр çул иртсен те пурăн. Сана тем пек усрас килет манăн, – ларма-тăма пĕлмест хĕрĕ.

– Ĕнтĕ сăпкара сиктерменни анчах, – шӳтлет амăшĕ.

Ку сăмахсене илтсен Леонора йăл! кулать, амăшĕ çине ăшă-ăшă куçпа пăхать:

– Сăпка çакмалла пулсан-и, анне, чăн калатăп, ним мар унта сиктернĕ пулăттăм сана.

– Кун пек ырă пурнăçпа ĕмĕрне те пурăнса курман эпĕ, тĕлленмен те, – хашш! сывлать сакăрвунă çула çывхаракан хĕрарăм.

Ольга Васильева Канаш районĕнчи Анат Сурăмра пурăнать. Тахçан, утмăл çул каялла, кӳршĕ ялтан, Тури Сăрăмран, качча килнĕ. Аса илме пĕрре те çăмăл мар çав иртнине. Ытла та тертлĕ пулнă чăваш хĕрарăмĕн пурнăçĕ. Çамрăклах ĕçе кӳлĕннĕ. Тырă вырнă, ытларах курăк, серте анчах çинĕ. Тырă вырнăшăн пĕр стакан çăнăх панă, ăна яшкана ярса лăканă, сертерен икерчĕ туса çинĕ. Ăна та çирĕм сотка вырсан çеç панă. Ирхине 3-4 сехетре тăрса уя кайнă. Хĕр-упраçăн, паллах, çи-пуç хатĕрлемелле пулнă. Килĕшме килес тенĕ чухне юратнă йĕкĕчĕ вăрман касма кайсан сарăмсăр вилет. Хыççăнах вĕсен пӳрчĕ çунса каять. «Улька! Эсĕ хатĕрленĕ сатин, кĕпесем йăлт вĕçсе кайрĕç!» – çунса кăмрăкланнă пӳрт йĕри-тавра макăрса çӳрет амăшĕ. Пĕрчĕн-пĕрчĕн пуçтарнă пурлăхран кăмрăк çеç тăрса юлать.

Çине-çинех хуйхă тӳснине пула Улька качча каяс шухăша пуçран кăларса ывăтать. Юратнă йĕкĕтне ниепле те манаймасть вăл. Канаша ĕçе кайса вырнаçать. Унта «кочегаркăра» выртса тăрать. Ялта амăшĕ çурт лартма шухăшлать. Ялан кӳршĕ-аршăра çывăрса пурăнаймăн çав. Ачи-пăчи те ялти çынсем патĕнче-çке. Ун чухне халăх пĕр-пĕрне пăрахман, инкекре пулăшнă. Ялти мĕнпур çын нимене пынă, колхоз та пулăшнă. Свердловск облаçĕнче пурăнакан куккăшĕ те пулăшма килнĕ. Пурте кар тăрса çурт хăпартнă. Унтан пурте пĕрле çĕнĕ пӳрт ĕçки туса иртернĕ. Куккăшĕ кайма тăрсан: «Эх, мăнтарăнсем, кăмрăк çине килсе кĕтĕм вĕт! Ак халĕ чун хĕпĕртет. Чиркӳ пек çуртран киле пĕтĕм кăмăлтан таврăнатăп», – тени халĕ те асрха-ха Ульки аппан.

Кĕçех кӳршĕ ял каччине, Анат Сурăмри Элекçее, качча тухать Ульки. Çемье çавăрмалла-çке. Ялĕ çул çинче, вăрман хĕрринчех. Ырлăх ĕнтĕ. Çук иккен. Иртерех савăннă. Нуши пуçланать анчах... Хăй калашле, пӳрчĕ «курак йăви» пек пĕчĕк. Каллех çурт çĕклеме тивнĕ. Урăлла йĕркеллех-ха упăшки, ĕçсен «ахăр самана» пуçланать. Сашăпа Леонорăна çавăтать те килтен тухса тарать. Урăлсан – таврăнать. Пĕчĕкренех ашшĕ-амăшĕ вăрçăннине курса ӳсессĕ ачасем.

Ӳссе çитсен ывăлĕ Афган вăрçине лекет. Хĕрĕ çамрăклах Энтриялне качча тухса вĕçтерет. Унта ăна чăн-чăн тамăк кĕтет. Фермăра тăрмашни çитмест-ха, кашни кун хĕнет кĕрӳшĕ, урă кунĕ сахал. Хăш чухне пурăнас та килми пулать. Мĕнрен килет-ши ку? Амăшĕпе хĕрĕн шăпи пĕр пек пулатьши? Ĕнтĕ Саша Афганистанран таврăнать, анчах пач урăх çын тейĕн, йăлт улшăннă. Леонора ывăлне çавăтса вилесрен çăлăнса тухса тарать. Шупашкара каять, пиччĕшĕ патне çитсе ӳкет. Йĕре-йĕре хăйĕн асаплă пурнăçĕ пирки каласа кăтартать. Вăхăтлăха та пулин пулăшу ыйтать. Пиччĕшĕ йышăнмасть, ачи-мĕнĕпех урама кăларса ярать. Ĕнтĕ ăçта каймалла, мĕн тумалла? Аптăранă çамрăк хĕрарăм ватă карчăкран канаш ыйтать. Лешĕ ăна чиркĕве кайма сĕнет. Куççулĕпе тархасланине Турă илтнĕ ахăртнех. Кĕçех ĕç тупăнать. Предприятирен пĕчĕк пӳлĕм параççĕ ăна. Тинех сывлăш çавăрса ярать хĕрарăм. Икĕ-виçĕ çĕрте ĕçлет, пурăна-киле пӳлĕмне сутса пĕр пӳлĕмлĕ хваттер туянать. Дима шкул пĕтерет, Хусана çар училищине вĕренме кĕрет.

Амăшĕпе хĕрĕ пĕр йăвари кайăксем пек чĕвĕлтетсе çеç пурăнаççĕ. Хĕрĕн пушă вăхăт çукпа пĕрех. Кредит тӳлесе татас тесе çĕрĕн-кунĕн тар тăкать, виçĕ çĕрте ĕçлет. Хăш чухне калама çук йывăр ăна.

– Анне, чĕрем ыратать, – вырăн тупаймасть вăл.

– Атя, кил, – тет Ульки аппа. – Лар-ха юнашар. Лăплан. Кан кăштах. Пурте иртсе каять, чиперех пулать ак.

Ача чухнехи пек пуçне амăшĕн чĕрçи çине хурать Леонора. Ульки аппа ăна çӳçĕнчен шăлса ачашлать, йăпатать е ĕлĕкхи пĕр-пĕр юрă юрласа парать.

Тăпăр-тăпăр ут килет,
Тăрса пăхăр, кам килет?
Сарă çӳçлĕ, кăвак куçлă
Манăн савнă тус килет.

Ак, хайхи, кăмăл пусăрăнни таçта кайса кĕрет. Тепĕр самантранах хĕрĕ куççульне шăлса илет те йăл та йăл кулать.

Çуллахи ăшă кунсене Ульки аппа ялта, тăван килте ирттерет. Шупашкартан юратнă хĕрĕ килессе кĕтет.

Пысăк чунлă хĕр çуратса ӳстернĕ вăл. Унăн хĕрĕ хăйне кăна мар, йывăрлăха кĕрсе ӳкнĕ çынсене те пулăшма тăрăшать.

Мăнукĕпе унăн мăшăрне тата вĕсен тĕпренчĕкне, Леонора хăйне пурăнма çывăх юлташ тупнине курса савăнать Ульки аппа. Пурнăçĕ хăй еккипех чупать-мĕн. Начарри çеç мар, ырри те сахал мар-мĕн унта.

Лидия САРИНЕ.

Çĕр вăрçтарать

«Çĕр вăрçтарать», – тени мĕн тери тĕрĕс сăмах пулнине патшалăх çĕр надзорĕн пайĕн инспекторĕсем кулленех тенĕ пек курса ĕненеççĕ. Вăрçтарать кăна мар, суда çитерекен хĕрӳ тавлашусем çуратать.

«Лаптăка шар кăтартаççĕ...»

Çĕр лаптăкĕн пĕр хуçин çырăвĕнчен пуçланчĕ те ку ĕç-пуç. Вăраха тăсăлса кайнă тавлашу Шупашкар районĕнчи темиçе лаптăкпа çыхăннă. Тĕрĕссипе, халĕ те пăнчă лартман-ха.

Раççей ял хуçалăх надзорĕн республикăри управленине Типçырма çыннин ыйтăвĕ пĕлтĕрхи çĕртме уйăхĕнче çитрĕ. Вăл харпăрлăхри унăн лаптăкĕпе юнашар тăм карьерĕ пуррине пĕлтерет. Çав ырăна вара шăпах ун лаптăкĕ урлă машинăсем çӳреççĕ-мĕн, çул та хывнă. Çавна май лаптăкăн пысăк пайĕпе усă курма май çук, пулăхлă тăпрана сиен кӳнĕ.

Çакă кăна та мар, çыру авторĕн лаптăкĕнчи çиелти сийе тăм тухиччченех хырса илнĕ. Тем вăхăтран лайăх сийе каялла сарса хунă-ха карьерта тăм кăларакан общество, анчах та арăш-пирĕш тата тăмпа хутăшнăскерĕн çиелти сийĕ лармнă. Кĕскен – лаптăкпа тĕллевлĕн усă курма тата унта ял хуçалăх продукцийĕ туса илме май çук.

Общество çĕр саккунĕсене пăсни тĕлĕшпе тĕрĕслев ирттерме ыйтать Типçырма çынни.

Хирĕçле çыру

Административлă тĕпчев ирттересси куç кĕрет, мĕншĕн тесен пĕр вăхăталлах управление официаллă тепĕр çыру çитет: шăпах асăннă карьерта тăм кăларакан обществăран.

Илпеш тăрăхĕнче тăм кăлармашкăн унччен Çĕнĕ Шупашкарти строительство материалĕсен заводĕ лицензи илни пирки пĕлтернĕ çырура, каярахпа çав лицензие обществăна куçарнă. Эппин, карьерпа саккуна пăсмасăрах усă кураççĕ.

Анчах та, карьера, чăнах та, Типçырма çыннин лаптăкĕ урлă кăна çитме пулнине палăртать общество. Асăннă лаптăкпа хуçи тĕллевлĕн усă курманнине çирĕплетнĕ иккĕмĕш çырура. Çавна май тĕрĕслев ирттерме ыйтнă.

Пĕтĕмлетӳ

Типçырма çыннин 21500 тăваткал метр калăпăшлă лаптăкĕ – ял хуçалăх пĕлтерĕшлĕ çĕр. Анчах та тĕллевлĕн усă курнин палли те пулман унта. Пĕр тĕлте 25 бетон плити выртнă. Тепĕр çĕрте 2 метрлă тăм купи 0,17 га йышăннă. Çавăнтах трансформатор станцийĕ тата 5 çутă юпи асăрханă инспекторсем. Çул пуçламăшĕнче шлагбаум та вырнаçтарнă.

Уйрăм çын лаптăкне, чăнах та, асфальт çул икĕ пая уйăрса ярать. Çавăнтах гусеницăллă транспорт хатĕрĕсен йĕррисем палăрнă.

Йĕри-тавра хыт-хура: ама хупаххи, эмел курăкĕ, цикори, чăрăш курăкĕ, ытларах вара – мăян. 1,5 метр çӳллĕшлĕ çум курăк кăна-и, 3-5 çулхи йывăç-тĕм те ӳсет.

Апла лаптăк çинче ял хуçалăх культури туса илмен тата çĕр пахалăхне упраса хăварас тесе ятарлă ĕçсем ирттермен. Çакăнта иккĕленӳ çук.

Çĕр саккунĕсене пăхăнман хуçана административлă майпа явап тыттармалли пирки постановлени хатĕрленĕ инспекторсем.

Анчах та çакăнпа килĕшмен ял çынни Чăваш Республикин Аслă судне ыйту çырнă. Судья вара постановление тата миравай суд йышăнăвне вăйра хăварнă, çĕр тĕлĕшпе йĕркене пăснине çирĕплетекен факт пуррине çирĕплетнĕ.

Тăм кăларакан общество тĕлĕшпе пуçарнă ĕçе вара хупнă: йĕркене пăснине çирĕплетекен тĕслĕхсем пулман.

Суд практики

Çĕрпе тĕллевлĕн усă курманни тĕлĕшпе кăларнă постановление килĕшмен тĕслĕх çак кăна мар-ха. Пĕлтĕр, сăмахран, управление хирĕçле жалобăсене Шупашкар, Красноармейски, Муркаш тата Етĕрне район сучĕсенче пăхса тухнă. Управлени юридици сăпатĕнчи – 2 тата ахаль çын, тепĕр пуçлăх тĕлĕшпе административлă штрф тӳлеттересси пирки çырнă постановленисене вăйрах хăварнă.

Чăваш Республикин Аслă судĕнче аппеляци 4 жалобине тишкернĕ, 4 тĕслĕхĕнче те управлени постановленийĕсене пăрахăçлама сăлтав тупăнман.

Надежда ВАСИЛЬЕВА,
управлени ĕçченĕ.

СЫВЛĂХ

«Маммолог онкопатрулĕ» ял-хулана çитет

Кăкăр чирне тата усал шыçса май пур таран хăвăртрах тупса палăртасси – «Маммолог онкопатрулĕ» профилактика проекчĕн тĕп тĕллевĕ. Вăл республика онкологи диспансерĕн пуçарăвĕпе пĕлтĕрхи нарăс уйăхĕнче вăй илчĕ.

Куçса çӳрекен маммолог комплексĕ хĕрарăм сывлăхне тĕрĕслес тĕллевпе çула тухать. Вăл республикăн тĕрлĕ кĕтесне çитет.

Çулталăк хушшинче «онкопатруль» республикăн 9 районне çитнĕ, çавнашкалах Шупашкарпа Çĕнĕ Шупашкарта пулнă. Çавна май 7000 ытла хĕрарăм тĕрĕсленнĕ, вĕсенчен 88-шĕнне усал шыçă тупнă.

Рака чирĕн 1,2 тапхăрĕнче тупса палăртасси 54,7 процента çитнĕ, ку кăтарту 2014 çултипе танлаштарсан 7 процент пысăкрах.

Шел те, кăкăрти усал шыçă хĕрарăмсен хушшинче анлă тĕл пулма пуçларĕ. Чăваш Республикинче ку кăтарту 19 процентпа танлашать. Чир аллине лекнĕ ача çуратма пултаракан хĕрарăмсен йышĕ те пысăкланса пырать.

Республикăри онкологи диспансерĕн тĕп врачĕ Лидия Воропаева каланă тăрăх, май пур таран маларах сиплеме пуçласан чире çĕнтерме пулать. Куçса çӳрекен маммолог комплексĕ кăкăрти улшăнăва тӳрех палăртма май парать.

39-тан иртнĕ хĕрарăмсен çулленех маммографи тĕрĕслевĕ витĕр тухмалла. 21 çултан иртнисен çулталăкне 1 хут УЗИ пăхтармалла, уйăх хушши пуçланнăранпа 6-12 кунран кăкăра хăвăрăнах тыткаласа пăхмалла. Диспансеризаци вăхăтĕнче те кăкăра тĕрĕслесçĕ.

Хĕрарăмăн ача-пăча çуратмалла, вĕсене çитĕнтермелле. Хамăрăн сывлăха упрасси çинчен самантлăха та манма юрамасть.

Мария РОМАНСКАЯ.

ÇАР

Айăплав та хăтармасть

Ака уйăхĕн 1-мĕшĕнче çурхи призыв пуçланать. Ăна хатĕрленнĕ май Шупашкарти Мускав районĕнчи следстви уйрăмĕ Раççей Федерацийĕн УК 328-мĕш статйин 1-мĕш пайĕпе /хĕсметрен тарса çӳрени/ пуçарнă уголовлă ĕçсене еплерех тишкернине пĕтĕмлетнĕ.

РФ Конституцийĕн 59-мĕш статйипе килĕшӳллĕн, граждансен тăван çĕршыва хӳтĕлемелле. Çак тивĕçе пурнăçламаншăн уголовлă майпа айăплаççĕ. Хĕсметрен тарса пурăнаканскене 2 çул таран ирĕклĕхсĕр хăварма пултараççĕ. Ытти айăплав та пур: 200 пин тенкĕ таран штраф е 2 çул таран вăйпах ĕçлеттереççĕ.

Ытти çулхи пекех, çартан пăрăнас тĕп йăла салтака кайма юрăхлă тесе йышăннă призывниксем çар комиссариатне пыманнипе çыхăннă.

2015 çулта Шупашкарти Мускав районĕн следстви уйрăмĕ 20 çулти каччă тĕлĕшĕпе уголовлă ĕç пуçарнă. Ятарлă комисси ăна салтака кайма юрăхлă тесе йышăннă. Анчах палăртнă кун çар комиссариатне пыман вăл. Шупашкарти Мускав районĕн сучĕ ăна айăплă тесе йышăннă, 100 пин тенкĕ штраф тӳлемелле тунă.

Хальхи вăхăтра 21 çулти йĕкĕт тĕлĕшĕпе пуçарнă уголовлă ĕçе тишкереççĕ. Вăл та пĕлнĕ çĕртех палăртнă кун çар комиссариатне юри кайман.

Çакна та аса илтермелле: салтака кайманшăн уголовлă майпа айăплани хĕсмете каяссинчен хăтармасть. Айăплав вăхăчĕ иртсен салтак атти пурнĕр тăхăнма тивĕ. Унсăр пуçне палăртнă штрафа тӳлемесен айăплава çирĕплетме – ирĕклĕхсĕр хăварма – пултараççĕ.

Н.ПЕТРОВА,
РФ СК ЧР Управленийĕн Шупашкарти Мускав районĕн следстви уйрăмĕн следователĕн пулăшуçи.

НАРКОТИК

Ушкăнпа каварлашнă

Республикăра синтетика наркотикĕ сарнă каварлашнă ушкăн тĕлĕшĕпе приговор йышăннă.

Уголовлă ĕçĕн тĕп фигуранчĕ – Украинăри Николаевски облаçĕнче çуралса ӳснĕ çамрăк. Ку таранччен судпа айăплансманскер Интернет урлă наркăмăшăн пысăк вăçине салатнă. Ушкăнри тата пилĕк çын синтетика курьерĕсем, салатаканĕсем пулнă. Наркăмăша пытарма вĕсем вăрттăн вырăнсем шыранă. Вĕсенчен пĕри – Шупашкарти аслă шкулсенчен пĕринче ăс пухнă хĕр.

Наркополицейскийсем тĕпчевпе шырав ĕçĕсем ирттернĕ май наркотике саккунсăр çаврăнăша кĕртнĕ 6 çамрăка тытса чарнă. Вĕсем тунă 15 преступление палăртнă, саккунсăр майпа çамрăксем 260 пин тенке çаврăнăша кĕртнĕ.

Шупашкарти Калинин район сучĕн приговорĕпе килĕшӳллĕн, уголовлă ĕçĕн пур фигурантне те ушкăнпа каварлашнă тесе айăпланă. Кашнинех 7 çултан пуçласа 15 çулччен ирĕксĕр хăварма йышăннă.

Анна НИКОЛАЕВА.

СĂМАХ ПАРĂР-ХА

Ача çуратма... чăвашсенчен вĕренеççĕ

Маргарита ИЛЬИНА

Ывăл çуралсан ашшĕ-амăшĕ, ял-йыш “салтака юрăхлă пултăр” тесе пиллет. Çемьене аист хĕр пĕрчи илсе килсен вара? Ман шухăшпа, кашни хĕрачах ӳссе çитсен амăшĕ пулма ĕмĕтленет. Ахальтен-и вăл утма-чупма пуçласанах алла пукане ярса илет. Çывăрма та вырттарать ăна, апат та çитерет. Арçын ача тетте пистолетран “пиу-пиу” персе çӳренĕ чух хĕрача тетте-пепкине “пĕç-пĕç” тума куршак çине лартать, унтан хитре кӳмене вырттарса урама уçăлма илсе тухать. Телее, халĕ пукани те, ăна тумлантармалли те, вылямалли ача кӳми те мĕн тĕрли кăна çук! Çапла юн шайĕнче куçакан информацие пула ача пĕчĕккĕллех е хӳтĕлевçĕ-ашшĕ, е управçă-амăшĕ пулма хатĕрленет. Çемьере йыш хушăнниччен пахаррахи тата мĕн пур-ши çĕр çинче?

Юлашки çулсенче Чăваш Енре тин çуралакан ача вилесси чакса пырать. Ку енĕпе эпир çĕршывра – чи малтисен ретĕнче. Унтан та ытла, çак кăтартусем Европăри аталаннă çĕршывсеннипе танлашаççĕ. Иртнĕ çул, ЧР Сывлăх сыхлавĕн министерстви палăртнă тăрăх, пирĕн республикăра чĕрĕ çуралнă 1 пин ача пуçне 3,3 пурнăçран уйрăлнă. Паллах, вилекен пĕр пепке те – инкек. Çапах та инкексен шучĕ сахаллансах пыни аван. Танлаштарма, тин çуралнă ача вилесси Раççейре пĕлтĕр 6,5 цифрăпа танлашнă, Атăлçи округĕнче – 6,1. Ку енĕпе лару-тăру Чăваш Енре юлашки виçĕ çулта 1,6 хут лайăхланнă.

Пирĕн республикăра амăшĕпе ачин сывлăхне упрас енĕпе патшалăх политики аван пурнăçланса пынине çĕршыв ертӳçисем те пĕрре кăна мар асăннă. Нумаях пулмасть Чăваш Енре пулнă чух Раççей Правительствин вице-премьерĕ Ольга Голодец регион демографи тата социаллă политикăна ăнăçлă тытса пынине палăртнăччĕ. “Чăваш Ен – питĕ аван регион. Вăл демографи тата социаллă политикăра курăмлă ăнăçусем тăвать. Çакна эпир 2015 çул кăтартăвĕсем урлă куратпăр. Кун пек кăтартусемпе Раççей Федерацийĕнчи сахал регион мухтанма пултарать”, – тенĕччĕ вăл.

Республикăра перинаталь служибин реформи 2001 çулта пуçланнă. Шăпах çавăнтанпа лайăх енне улшăнма пуçланă та лару-тăру. Амăшĕпе ачине икĕ хутлă – перинаталь тата неонаталь – пулăшăвĕпе тивĕçтерме пуçлани, медицинăри çĕнĕ технологисемпе усă курни хăйĕн çимĕçне кӳнĕ.

Шупашкарта Президент перинаталь центрне уçни те, паллах, ачипе амăшĕн пурнăçне сыхласа хăварас, сывлăхне çирĕплетес тĕлĕшпе ырă витĕм кӳрет. Центрта çулсерен 2000 ача кун çути курать. Кунта ытларах çăмăлланас енĕпе кăткăслăх сиксе тухнă хĕрарăмсене йышăнаççĕ – пур йышăн 70 процентне танлашать ку.

Асăннă центр уçăлнăранпа кăçал нумай та мар, сахал та мар – 15 çул çитет. Мĕнле уяв – хăнасăр? Çу уйăхĕнче Шупашкара çĕршыври паллă акушерсемпе гинекологсем пухăнĕç, отраслти ыйтусене сӳтсе явнисĕр пуçне чăваш медикĕсен опычĕпе паллашĕç. Ара, ахальтен-и пирĕн тухтăрсем пирки Мускав таранах шавлаççĕ? Шурă халатлисем перинаталь технологийĕсен аталанăвне тишкерĕç, программăна тренингсемпе ăсталăх класĕсем кĕртнĕ.

Çын пурнăçĕнчен тата сывлăхран хакли çук. Ăна пуçламăшĕнченех, амăшĕн варĕнче тĕвĕленнĕ тапхăртанах, упрама вĕренесчĕ. Пирĕн кăна мар, çĕршывĕпех. Медицинăри паянхи технологисем çак тĕллеве пурнăçа кĕртме май пароççĕ.

ЧУН ХĂВАЧĔ

«Хăйăртан çурт хăпартрăм...»

/Вĕçĕ. Пуçламăшĕ 1-мĕш стр./.

Ксения Собчакпа, Роман Абрамовичпа юнашар

Малтанах динозаврсен тĕнчипе паллашма кĕрсе кайрăмăр. Çĕр çинчен çухалнăскерсем çĕнĕрен чĕрĕлсе тăнă пекех. Пĕри – çăмартаран тухать, тепри хӳрипе вылятса кăшкăрать... Игуанодон, сăмахран, 4 метр сарлакăш, 12 метр çӳллĕш пулнă, 3-5 пин килограмм тайнă. Пирĕн эрăчченхи 140-120 миллион çул каялла пурăннăскер мĕнешкел мăнаçлă курăннă ахăр.

Тепĕр залра экскурсие килнисем Борис Березовскипе, Ксения Собчакпа, Роман Абрамовичпа асăнмалăх сăн ӳкерĕнме палăртрĕç. Кунтах Николай Валуев та, Дмитрий Нагиев та, Стас Михайлов та, Иван Ургант та... пур. Тĕнчипе паллă çынсен кĕлеткисене ăвăс шăратса ăсталанă. Аякран пăхсан, чăнах, чĕрĕ пекех. Вăхăтăн-вăхăтăн çӳçентерет те.

Амăшĕпе пĕрле килнĕ Иваншăн юмах сăнарĕсем кăсăклă. Пĕр кĕтесрен теприне туххăмрах çитет вăл. Кĕлеткене улăштарса кăтартакан тĕкĕр патне те тăрса пăхать арçын ача.

Никам та киле васкамасть. Кунта килнисен, паллах, зоопарка та кĕрсе курас килет. Турат çинчи игуана куç шăрçине те вылятмасть. Чĕрех-ши вăл? Акă тинех унăн пĕр тĕртĕмĕ туртăнса илчĕ. Сывлать, пурăнать иккен. Тыркас çын пекех икĕ ури çинче тăрать. Арлан çемйи питĕ пысăк. Енот аллипе тытсах çиет. Кролика алла илме те, сысна çурине ачашлама та юрать кунта.

«Çакнашкал тĕлпулусем малалла пурăнма хавхалантараççĕ», – пĕр саслăн ăнлантараççĕ экскурсие килнисем. Çак самантра вĕсен пичĕ йăл кулăпа çуталнине кирек кам та асăрхĕ. Капла çӳресен кун иртни те сисĕнмест. Çак тĕнчере нимĕн те чуна ыраттармасть тейĕн. Утайманнисене, хăнăхнă йăлапа, килех леçсе хăвараççĕ.

Çул уçăлсах пырать

«Хăйăртан çурт хăпартрăм. Вăл ишĕлмест. Унта çынсене хăтлă», – тет Татьяна Тимофеевна общество ĕçне кӳлĕннине аса илсе. Малтанах арендăшăн, çутăшăн тӳлеме те укçа пулман. Анчах вăл йывăрлăха парăнакансен йышĕнчен мар. «Эпĕ çынна улталама хăнăхман, çавăнпах Турă пулăшнипе çул уçăлсах пырать. Майĕпен ĕç йĕркеленсе кайрĕ», – калаçăва тăсать хĕрарăм. Пуçлăх тилхепине 17 çул тытса пырать вăл. «Доброта и мир» центр йышĕнче паян – 62 çын. Йĕрке тăрăх 14-ран пуçласа 30 çулччен йышăнаççĕ унта. Аслăраххисене те никам та хăваламасть. Вĕсем пурте пĕр çемьери пекех туслă. Сусăр çамрăксен центрне килни мăшăр тупма та пулăшать иккен. Кун пек тĕслĕх – темиçе те. Пурнăç çулĕ çинче чуна çывăх çынпа тĕл пулни, паллах, кашниншĕнех нимрен хаклă. Юрату та çынна вăйлатать.

Çак эрнере Пăр керменĕнче хоккейла выляканскене курма кайса килчĕç çамрăксем. Çулла Дивеевăна çул тытасшăн, Болдинăна кĕрсе тухасшăн. «Эпир тĕнче курса çӳреме юрататпăр. Чĕмпĕрте те, Сергиев Посадра та пулнă. Истори вырăнĕсемпе паллашатпăр, мăнастирсене çитетпĕр. Пĕрре 6 кунлăха Питĕре тухса кайрăмăр. Пирĕн тĕле унта ентеш тупăнчĕ. Вăрнар тăрăхĕнче çуралса ӳснĕскер пире ăшталасах илчĕ, кайран йăлтах кăтартса çӳрерĕ. Инçе çула тухса эпир хамăрăн чун хăватне тĕрĕслетпĕр: пултараятпăр-и е çук-и? Хальччен никам та ӳпкелесе калаçнине илтмен. Апла тăк чăрмав çук пирĕншĕн», – палăртать хĕрарăм. Çакăнти çамрăксен кăмăлĕ куç умĕнчех лайăхланни, вĕсен пĕр-пĕрнипе хутшăнас килни çав тери пĕлтерĕшлĕ. Кун пек чухне калаçманнин те чĕлхи уçăлать.

Концерт йĕркелеме те, ухă перес енĕпе ăмăртусене хутшăнма та, çутçанталăк илемĕпе киленме те вăхăт тупаççĕ вĕсем. Татьяна Тимофеевна сусăр çамрăксене ĕçе вырнаçтарма май тупать. Çав вăхăтрах спонсорсемпе çыхăну йĕркелет. Ертӳçĕн ырă кăмăлне кура укçан та, япалан та пулăшаççĕ, транспорт та уйăраççĕ. «Пуçланă ĕçе вĕçне çитермесĕр лăпланаймастăп, шăнкăравласах, кăсăкланса тăратăп», – тăсăлать калаçу. Вăл тăрăшнипех çак вăхăтра общество организацийĕн кассинчен – укçа, сивĕтмĕшĕнчен апат-çимĕç таталман.

Упăшкине кашарнă

Татьяна Васильева – çынсене пулăшма ăнтăлакан хĕрарăм. 8 ачаллă çемьере çитĕннĕскере 3 çула çитиччченех шăллĕне асăрхама ыйтнă. 2-мĕш класра вĕреннĕ вăхăтра Тимур команди йĕркеленĕ. Етĕрне районĕнчи Анат Явăшри ватăсене пулăшнă ачасем: кил таврашĕнче тирпейленĕ, йăран çумланă. Тарса çӳрекен тантăшĕсене ăса вĕрентме те сăмах тупнă пуçарулăскер.

Кайран, пысăк çемье Чулхула облаçне куçса кайма пуçтарăнсан, ялти ачасăр икĕ ватă лара-тăра пĕлменскерне илсе юласшăн пулнă. «Хамăрăн пурлăха йăлтах ăна парса хăварăпăр», – шăл-амăшне ӳкĕте кĕртме хăтланнă вĕсем. Çывăх çыннисем тĕпренчĕкне çич ют патĕнче хăварман.

Çамрăклах ĕçлеме пуçланă Татьяна Васильева. Киле таврăнсан пĕлĕшĕсем вăл е ку ыйтăва татса пама пулăшмашкăн ыйтнă унран. Общество ĕçне кӳлĕннишĕн савăнать çеç хĕрарăм. Татьяна Тимофеевна çине тăнипе пĕри хваттер илнĕ, тепри пепкине ача садне вырнаçтарнă. Унсăр пуçне пушă вăхăта общежитири юнашар пӳлĕмсенче пурăнакансен ачисемпе ирттерме юратнă вăл. Ушкăнпа вылянисĕр пуçне шкултан киле панă ĕçсене пурнăçланă вĕсем. Е йĕлтĕр сырса ярăнма тухса кайнă. Çил-тăвăл та, шартлама сивĕ те хăратман спортпа туслăскерсене.

Вăр-вар çак хĕрарăм хĕрĕх çул ытла пĕрремĕш ушкăн инваличĕ пулнине ĕненес те килмест. Пир-авăр комбинатĕнче ĕçленĕ вăхăтра сусăрланнă вăл. Алли-ури итлеми пулнă унăн. Амăшĕ хĕрне халăх мелĕсемпе сиплеме пуçланă.

«Мана сусăр арăм кирлĕ мар», – инкеке лекнĕ мăшăрĕнчен упăшки уйрăлса кайни чунне тата хытăрах ыраттарни паллă. «Анне, эпĕ сана нихăçан та пăрахмăп», – çавăн чухне амăшне хытă ыталанă пĕчĕк тĕпренчĕкĕ. Халĕ Инна çемьеллĕ, виçĕ ачаллă. Кĕрӳшĕ те, мăнукĕсем те Татьяна Тимофеевнăна хисеплеççĕ, юратаççĕ. Амăшĕ каланă тăрăх, хĕрĕ 7 чĕлхе пĕлет, пур ĕçе те тĕплĕ тăвать.

Упăшкине те каçарнă ырă кăмăллă хĕрарăм. Вăл та пырсах çӳренĕ малтанхи арăмне килне. Унăн тăванĕсемпе те çаплипех çыхăну тытать вăл.

«Балерина мар-и?»

Çĕнĕрен утма вĕренмешкĕн мĕн чухлĕ вăй кирлине Татьяна Васильева пĕр хăй кăна пĕлет. Сусăрланнă хыççăн 5 çултан санатори каймашкăн путевка панă ăна. «Кĕлĕ çине пусайманран чĕрне вĕççĕн çӳреттĕм. «Эсĕ балерина мар пулĕ те?» – ыйтатчĕç сипленме килнисем. Манăн кӳмене ларас килмен – çавă çеç», – пытармасть пурнăçа юратаканскер.

Алă пӳрнисене çемçетес тесе çĕлеме, çыхма пуçланă вăл. Хăйсен шкапне çĕнĕ япалапа тултарнисĕр пуçне çынсенчен саккас йышăнма пуçланă. Алса-нуски кăна мар, çи-пуç та çыхса панă.

Çăмăл машина туянса руль умне те хăех ларнă Татьяна Васильева. Общество транспорчĕнче палласа илнине те хăнăхнă хĕрарăм. «Япăх туйнă вăхăтра троллейбус водителĕсем шала кĕме те, урама тухма та пулăшаççĕ мана», – тет вăл хĕпĕртесе.

Асăрханса çӳренĕ пулин те, 2014 çулта ăнăçсăр ӳксе урине тăватă çĕртен хуснă Татьяна Тимофеевна. Гипс илсен каллех çул çӳреме пуçланă вăл. 2015 çулта тепĕр урине хуçса больницăна лекнĕ. Çавăнтанпа кӳмере ларать хĕрарăм. Çанталăк ăшăтсанах ура тĕртĕмĕсене сирĕплетмелли хусканусем тума тытăнасшăн çавранăçуллăскер. Татах ура çине тăма ĕмĕтленет ертӳçĕ.

«Мĕнле ĕлкĕрнĕ-ши? Халĕ хамран хам тĕлĕнетĕп», – тет çитмĕле çывхараканскер. Паян та камăн та пулин сутă ĕмĕтне пурнăçлама вăйне те, вăхăтне те шеллемест вăл.

Марина ТУМАЛАНОВА.
Автор сăнӳкерчĕкĕ.

Мунча

Коммуналлă мунчара, эрнекун пулсан та, яланхиллех çын йышлă... Манпа юнашарах шыври пăрса евĕр шӳсе сарăлнă арçын вырнаçнă. Хăй тин çеç пăс пӳлĕмĕнчен реххетленсе тухнă.

– Вăт мунча-тăк мунча. Спаççипах Андрейччăна! – тет çакскер. – Шăм-шак çăмăллансах кайрĕ.

Эпĕ, пуçа супăньпе кăпăклантарнăскер, çăвăнса тасалма тытăнтăм. Шăмпăр-шăмпăр тутаратăп тирĕкри шыва.

– Ах, ах, питĕ сипетлĕ шеремет шерпечĕ. Ăш-чике вуçех вĕрилентерсе ячĕ, – пăшăлтатрĕ пĕчĕк кӳпшеке арçын. – Кӳршĕ çеç ан асăрхатăрччĕ.

Пит-куçа супăнь кăпăкĕнчен тасатрăм та, манран мĕн пытарать-ши ку тесе, вăрттăн сăнама пуçларăм.

– Ах, ах, питĕ хăватлă шерпечĕ. Кӳршĕ çеç ан систĕрччĕ... – татах мăкăртатрĕ те сылтăм енчи пӳлĕме тухрĕ хайхи. – Усă сывлăшпа савăнам!..

Вăл алăкран çухалчĕ çеç... эпĕ кӳршĕ мĕн хăтланнине тĕрĕслерĕм. Вăл шампунь икĕ савăчĕпе килнĕ-мĕн мунчана. Пĕринче, чăнах та, çăвăнса тасалмалли шампунь. Тепринче вара – эрех. Пĕр çĕр грамм юлнăччĕ пуль, тарăхрăм та çавăртăмхутăм йăлтах. Савăта шыв тултарса лартрăм та пăс пӳлĕмне чăмрăм. Çăтти-çатти хутăм хама хурăн милĕкĕпе. Пăчăр-пăчăр вĕтĕ тар пĕрчисем тапса тухрĕç шăм-шака.

Эрнекунсенче яланхиллех мунчана утатăп эпĕ. Кӳпшек арçын вара тăруках графика улăштарчĕ. Манран шикленчĕ-ши?..

МЫСКАРА

Виççĕшĕшĕн те – атте...

Манăн кӳршĕ сĕт-çу фермине тăрăшать, унта вылăх пăхать. Вăр-вар, тăрăшуллă каччă Андрей. Пĕчĕк йышра та хисепре çавăншăн. Килĕнче те арçынпа хĕрарăм ĕçĕсене тиркемест. Амăшне кĕтсе ларма-и? Туххăмрах яшка е пăтă пĕçерет. Курнăçсан сăмах-юмах ваклама хавас.

Хальхинче «ашшĕ» пирки каласа пачĕ.

– Санăн аçу çĕре кĕнĕ-çке, – тетĕп. – Мĕнле «атте» пур вара сирĕн ĕçре?

Ферма пуçлăхне – катăк шăллă Кĕркурие, ăшă кăмăллăскере – ырă сунса «атте» тесе чĕнеççĕ иккен Андрейпа унăн ĕçри икĕ тус-юлташĕ те. Хушамачĕпе ашшĕ ячĕ те пур Кĕркурин. Хăйне çапла хисеплесе каланишĕн кӳренмест вăл, хĕпĕртет çеç.

– Эпĕ хамăр ял-йышшăн та мухтавлă атте. Виçĕ ывăл манăн... тата аякра... виççĕ, – йăл кулать Кĕркури.

Георгий ТУСЛИ.

АНАТАЛЛА-ТĂВАЛЛА

Карас телефонĕ тăрук шăнкăртатрĕ. Палламан хĕрарăм сасси. Хăй Каçал тăрăхĕнчи Çĕнĕ Шăхран ялĕнчен пулнине пĕлтерчĕ. Таня ятлă. «Манăн ултă ача, хам фермăра ĕне сăватăп. Пире хăçан та пулсан çурт туса параççĕ-ши? Эпĕ 2012 çултах черете тăнă. Çак тăрăхалла пырса каяймастăр-и, хаçатра çырмастăр-и? Халь пурăнакан çурт пĕчĕк, кивĕ», – терĕ хайхискер. Манăн карас телефонĕн номерне ăçтан тупнине тĕпчесе тăмасăрах Тимкинсен çемйипе паллашма ятарласа çула тухрăмăр.

Çĕнĕ çурт çĕкленессе шанса...

Пĕчĕк ялта вĕсене шыраса тупма йывăрах пулмарĕ. Хапха алăкĕ уçăччĕ те, диспансеризаци тухма кайнă кил хуçи хĕрарăмне картишĕнче кĕтсе тăтăм. Мĕн тăвăн, ют куçа йăлтах: лайăххи те, япăххи те – курăнать çав. Хăмаран çапса тунă веранда чÿречисем çĕмĕрĕлнĕ, пĕр енчен поликарбонатпа хуплас тенĕ те, ĕçе вĕçлеймен, материалĕ çитеймен-ши е кантăк татах ваннă-ши? Йывăç хуралтăсем кивелсе тайăлма, çĕрĕшме тытăннă, картасем те чалăшнă. «Ку хĕрарăмăн арçын çук пулĕ е çурт туса парасса шанса пăта та çапасшăн мар-ши? Çапах та маттурха, ултă ача çитĕнтерет, фермăра тăрăшать», – явăнчĕ пуçра шухăш. Картишĕнче ĕне-сурăх мар, пĕр чăх та курăнмарĕ. Ата-пушмак йĕрĕ тăрăх çеç кунта çынсем пурăннине пĕлме пулать. Кĕçех хул хушшине çăкăр-батон хĕстернĕ Таня çитрĕ. Унпа пĕрле пÿрте кĕтĕмĕр. Хĕрарăм ачисене апат çитерес тесе хăвăртрах тĕпеле иртрĕ. Сĕтел хушшине вырнаçнă Сережăпа Варварăна вĕри шаркку антарса пачĕ, чей, сĕт ĕçтерчĕ. Амăшĕ килнĕ çĕре пĕчĕкскерсен хырăмĕ выçма ĕлкĕрнĕ курăнать. Сережа турилккене çийĕнчех пушатрĕ те: «Тепре», – терĕ.

Пĕр кинĕн – виçĕ хуняма

– Ку яла эпĕ Комсомольски тăрăхĕнчи Дубовкăран куçса килнĕ. Хам Канаш районĕнчи Тури Юнтапа ялĕнче çуралса ÿснĕ, юнашарти Чакăç шкулĕнче вĕреннĕ. Малтанхи упăшкаран виçĕ ача çуратрăм: Гена, Артём, Натали. Унпа пурнăç ăнмарĕ. «Ăçта качча кайнă – çавăнта пурăн», – терĕ анне пĕр шеллемесĕр. Çук, чăтаймарăм, пĕр вĕçĕм патак çимеллеччĕ-и манăн? Уйрăлтăм путсĕртен. Иккĕмĕш арçынран Гриша çут тĕнчене килчĕ. Унпа та килĕштерсе пурăнма май килмерĕ. Виççĕмĕшне тупрăм, унран Сережăна çуратрăм. Пилĕк ачаллă пулса тăнă хыççăн амăшĕн капиталĕпе çак ялта çурт туянтăм. Мана кунта Александровка ялĕнчи Николай Тимкин куçма пулăшрĕ. Вăл – тăваттăмĕшĕ. Унпа çывăх туслашса кайрăм, иксĕмĕр пĕрле пурăнма тытăнтăмăр. Тăватă çул каялла ак çак Варук çуралчĕ. Кольăпа иртнĕ çул çырăнтăмăр, вăл халь – саккунлă упăшка. Тен, урăх качча та каймастăмччĕ пулĕ, ялта хусах нумай тесе хăратрĕç, – хăй пурнăçĕ пирки нимĕн пытармасăр каласа кăтартать Татьяна. Мăшăрĕ Мускава шапашкăна кайнă-мĕн, килте çукчĕ. Шел те, аслă ывăлĕ Гена нумай пулмасть судпа айăпланнă. Артем килтехчĕ, телевизор куратчĕ, вăл 9-мĕш класс хыççăн училищĕне вĕренме кайнă та пăрахса тавраннă. 17 çулти каччă халь ниçта та ĕçлемест, пĕлÿ те пухмасть.

– Наташăпа Гришăн манту кăтартăвĕ пысăк пулнăччĕ, халь Улатăрта вырнаçнă туберкулеза хирĕç кĕрешекен санаторире сипленнеççĕ. Пурăнччăрах, вĕсене унта лайăх пăхаççĕ, килтинчен темиçе хут аванрах, кунне тăватă хутчен апат çитереççĕ, – терĕ амăшĕ. – Манран пуян çын та çук çĕр çинче, виçĕ хуняма камăн пур? Ача та улттă, тăватă ывăлпа икĕ хĕр. Гришăн асламăшĕ ырă кăмăллă, мăнукне пĕрмай пулăшать, тумтир тавраш та илсе парать. Çулла хăй патĕнче усрать ывăлăма. Иккĕшĕ хур-кăвакал, чăх-чĕп пăхаççĕ, пахчара чакаланаççĕ. Гришăна та асламăшĕ патĕнче питĕ килĕшет, – каласа кăтартать Татьяна.

Ĕçе вырнаçнă

Таня нумай пулмасть Александр Атласкин фермер патне ĕçе вырнаçнă. Ир-ирех тăрса кашни кунах ял вĕçне ĕне сума утать халь. Ачисем ыйхăран вăраннă çĕре ăшă сĕт илсе таврăнать. Ĕç укçине вăхăтра тÿленипе те кăмăллă хĕрарăм. Александр Васильевич кунта тăрăшакансене сысна какайне 150 тенкĕпех панă. «Эпĕ те 20 килограмм туянтăм, халь çеç пĕтрĕ-ха. Ачасем хĕлле аш яшки çисе пурăнчĕç», – хăпартлансах калаçать Татьяна.

Ĕçе вырнаçни те витĕм кÿнĕ-ши, хĕрарăм пурнăç çине урăхларах куçпа пăхма тытăнни палăрать. Пысăк шкап та, пĕчĕк сивĕтмĕш те туяннă вăл. Ку та лайăх, укçатенке çилпе вĕçтерни мар. Пĕр хунямăшĕ, Гришăн асламăшĕ-ши, кинĕ йĕркеллĕ пурăнса кайтăрччĕ тесе ĕне те панă. Шел, пĕр-икĕ çултан Таня ăна темшĕн сутса янă. Сума ÿркеннĕ-ши е хĕл каçарма утă хатĕрлемен-ши?

Федерацин «Çул çитмен 5 е ытларах ачаллă çемьесене пурăнмалли çуртйĕрпе тивĕçтересси» программипе усă курас тесе Татьяна 2012 çулта черете тăнă. «Эпĕ Каçал ял тăрăхне çитсе килнĕччĕ. Çурт туса парасса шантараççĕ, черетре пĕрремĕш-мĕн. Анчах та хăçан пулĕ, хальлĕхе паллă мар», – йышăнупа паллаштарать кил хуçи арăмĕ.

Пытарма кирлĕ мар, Тимкинсен çемйине ăнăçсăррисен шутне кĕртнĕ. Опекăпа попечительство органĕнче ĕçлекенсем кунта килсех тăраççĕ, ачасен пурнăçĕпе, сывлăхĕпе кăсăкланаççĕ. Ялта пурăнакансем йăлтах кураççĕ, тĕпренчĕкĕсем çинчен манса вăхăт-вăхăт алла черкке тытнишĕн çемьене сивлеççĕ. «Таня ĕçе вырнаçрĕ те ачасене пăртак сăн кĕчĕ. Кашни кунах сĕт ĕçеççĕ халь. Пĕрмай урамра чупакан Варук та, Сережа та çавракаланчĕç, малтан ытла та шуранкаччĕ», – теççĕ кÿршисем.

«Пĕр çемьере пулса курнă хыççăн Çĕнĕ Шăхранта пурте çавнашкал пурăнаççĕ тесе пĕтĕмлетÿ тума ан васкăр-ха, ыттисем патне те кĕрсе курăр. Пирĕн ялта пĕри тепринчен лайăхрах пурăнма тăрăшать. Выльăх тытаççĕ, çĕрĕн-кунĕн çĕр çинче чакаланаççĕ, хăйсен иксĕлми вăйне кура пус çумне пус хушаççĕ. Каçалсем нихăçан та маххă паман, ĕçрен те хăраман. Ют тăрăхран килекенсем вара пăртак урăхларах. Намăс та пире хăшĕ-пĕриншĕн...» – терĕ «Чăваш хĕрарăмĕ» хаçата çитес çур çуллăха çырăнма кăмăл тунă Надежда Смирнова. Аякран килнĕ, урамра çÿресе шăннă корреспондента ăшăтас тесе хăвăртрах чей вĕретме васкарĕ вăл. Тĕлĕнмелле илемлĕ те хăтлă вĕсен кил-çурчĕ. Çакă йăлтах хăйсем çĕр çывăрмасăр тăрăшнинчен килет. Темиçе çул ĕнтĕ хирте тырă, утă, çĕрулми туса илеççĕ Смирновсем. Александр Николаевич чылайранпа тĕп агрономра, Надежда Валериановна бухгалтерта тăрăшать. «Ĕçлекенсене укçине кунне 600-700 тенкĕ таранах тÿлетпĕр. Çук, наянсен çĕр çинче упаленес килмест вĕт, чĕнсен те çĕрулми суйлама пымаççĕ», – тет кил хуçи арăмĕ. Пĕчĕк ялта нимĕн те пытарма çук çав. Корреспондент ку тăрăха кам патне, мĕншĕн килнине те пурте пĕлсе тăраççĕ. Урамра чарсах: «Ачине çуратма пултаратпăр-ха, анчах та вĕсене лайăх пăхмалла-çке, ура çине тăратмалла, вĕрентмелле, ĕçе хăнăхтармалла. Чăваш хĕрарăмне эрех ĕçни, пирус туртни, ай, килĕшмест те. Сăпайлăх, типтерлĕх пирки манмалла мар. Ĕçкĕ халĕччен никама та ырă туман. Мăшăрĕсене вăрçăра сухатнă асанне-кукамая пĕртте сăмăл пулман. Темле йывăр пулсан та чăтнă мăнтарăнсем, тĕпренчĕкĕсене никам пулăшăвĕсĕр, пĕччененех ура çине тăратнă. Ир те каç ĕçпе йăпаннă вĕсем, йывăр хуйхи-суйхине çĕр çинче тар тăкса пусăрăнтарнă. Хальхи хĕрарăмсем хурлăха пула мар, ырлăха чăтайманнипе ĕçеççĕ», – çавнашкал калакансем те пулчĕç. Лавккана кĕрсен те Тимкинсене сивлени хăлхана кĕчĕ. «Лиза аппан хитре çуртне юхăнтарчĕç ĕнтĕ. Çав тери маттур та ĕçчен хĕрарăм пурăнатчĕ вăл пÿртре. Килĕнче ниçта пĕр тусан пĕрчи çукчĕ. Пахчи ытармалла марччĕ, халь мăян кашлать. Çĕрулми те пулин лартса ÿстересчĕ хăть», – пĕр-пĕрне пÿлсех калаçрĕç Татьянăпа пĕр тăрăхра пурăнакансем.

Кăçал мар...

Комсомольски ял администрацийĕнче асăннă çемьепе, вĕсем епле пурăннипе кăсăкланса тăраççĕ.

– Ял тăрăхĕпе илес пулсан Тимкинсем черетре – чи пĕрремĕш, районта виççĕмĕш тăраççĕ. Çулталăкра икĕ çемьене çеç çуртпа тивĕçтереççĕ. Кăçал мар, 2017 çулта вĕсен ыйтăвĕ пурнăçа кĕмелле. Анчах та пăшăрхантаракан ÿкерчĕк те тĕл пулать. Нумай ачаллисене çуртне юмахри пек туса паратпăр-ха, вĕсем ăна кĕске хушăрах йĕркерен кăлараççĕ. Кунашкал тĕслĕх районта пĕрре кăна та мар. Дубовкăра акă юхăнса кайнă вĕр-çĕнĕ çурт ларать. Никам та пурăнмасть халь унта. Хваттер туянасси, пÿрт тăвасси паянхи кун мĕнешкел йывăр, программăпа килĕшÿллĕн епле чаплă çурт лартса парать патшалăх. Савăнса кăна пурăнмалла та, хатĕррине хаклама пĕлменни, ĕçке пула этемлĕхрен тухни тарăхтарать», – терĕ ял тăрăхĕн пуçлăхĕн çумĕ Юрий Амбросимов.

Апла нумай кĕтмелле мар, пĕр çул хăвăрт иртет, Çĕнĕ Шăхранта пурăнакан Тимкинсен черечĕ те часах çывхарĕ. Ял хитре çуртпа пуянланни, ача-пăча сассипе тулни аван. Анчах та унта пурăнакансене телейлĕ курас килет. Çĕнĕ Шăхранти ĕçчен те маттур хĕрарăмсенчен тĕслĕх илсе Татьяна та ырă еннелле улшăнасса шанас килет. Пуçламăшĕ пур. Вăл фермăра ĕне суни, ĕçе тÿрĕ кăмăлпа пурнăçлани савăнтарать.

«Чăваш хĕрарăмĕ» хаçатра çырнă хыççăн Элĕк районĕнчи Чăваш Сурăмĕнчи нумай ачаллă пĕр çемьене кĕске хушăрах пÿрт лартса панăччĕ. «ЧХ» корреспонденчĕ çав яла тепĕр хут çитсе çемье çĕнĕ çуртра мĕнле пурăннине çырса кăтартнăччĕ. Çĕнĕ Шăхранта та çĕнĕ çурт çĕкленессе, çемьери лару-тăру ырă енне улшăнасса питĕ шанас килет. Çавăнпа та ку ĕç-пуç вĕçне те пăнчă лартса хаçатра статья кăларнипе çырлахмăпăр. Тимкинсен ыйтăвне куçран вĕçертмĕпĕр. Çĕнĕ çурт çĕкленнĕ хыççăн вара тепĕр хут çула тухăпăр.

Елена АТАМАНОВА.
Автор сăнÿкерчĕкĕсем.

ТЕЛЕРАДИОПРОГРАММА пуш,28 — ака,3

28 тунтикун

1 КАНАЛ
5.00 «Доброе утро»
9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 1.00, 3.00 Новости
9.20, 4.15 «Контрольная закупка»
9.50 «Жить здорово!» 12+
10.55, 3.15 «Модный приговор»
12.15, 19.50 «Пусть говорят» 16+
13.25 «Таблетка» 16+
13.55, 15.15, 1.20 «Время покажет» 16+
16.00 «Мужское / Женское» 16+
17.00, 2.10, 3.05 «Наедине со всеми» 16+
18.45 «Давай поженимся!» 16+
21.00 «Время»
21.30 Т/с «ЛЕСТНИЦА В НЕБЕСА» 16+
23.30 «Вечерний Ургант» 16+
0.00 «Познер» 16+

РОССИЯ 1
5.00, 9.15 Утро России
9.00, 11.00, 14.00, 17.00, 17.50, 20.00 Вести
9.55 «О самом главном»
11.35, 14.50, 17.30, 19.35 Местное время. Вести-Москва
11.55 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» 12+
15.10 Вести. Дежурная часть
15.25 Х/ф «МЕСТО ВСТРЕЧИ ИЗМЕНИТЬ НЕЛЬЗЯ»
18.15 «Прямой эфир» 16+
21.00 Т/с «ЛЕНИНГРАД 46» 16+
23.00 «Честный детектив» 16+
0.00 Х/ф «WEEKEND (УИК-ЭНД)» 18+
2.05 Т/с «СРОЧНО В НОМЕР!-2» 12+
3.05 «Извините, мы не знали, что он невидимый» 12+
4.05 Комната смеха

ЧТВ
6.07-6.10, 6.35-6.41 Вести-Чăваш ен
7.07-7.10, 7.35-7.41 Вести-Чувашия. Утро
8.07-8.10, 8.35-8.41 Вести-Чувашия. Утро
11.35-11.55 Вести-Чăваш ен
14.50-15.10 Вести-Чувашия
17.30-17.50 Вести-Чăваш ен
19.35-20.00 Вести-Чувашия

РОССИЯ К
7.00 «Евроньюс»
10.00, 15.00, 19.30, 23.30 Новости культуры
10.15, 1.40 «Наблюдатель»
11.15 Х/ф «БОКСЕРЫ»
12.20 «Линия жизни»
13.15 Х/ф «ИЮЛЬСКИЙ ДОЖДЬ»
15.10 Х/ф «СЛАДКАЯ ЖИЗНЬ»
18.00 Исторические концерты. Артур Рубинштейн
18.55 Д/ф «Вологонец. Деревня на земле волков»
19.15 «Спокойной ночи, малыши!»
19.45 Главная роль
20.05 «Сати. Нескучная классика...»
20.45 «Живое слово»
21.25 Х/ф «ДЕНЬ АНГЕЛА»
22.35 Д/ф «Станислав Говорухин. Монологи кинорежиссера»
23.45 Худсовет
23.50 «Энигма. Марис Янсонс»
0.30 Д/ф «Кино и опера. От абсолютной условности к относительной безусловности»
1.10 С. Рахманинов. Концерт №1 для фортепиано с оркестром. Солист Андрей Коробейников
2.40 Д/ф «Крепость Бахрейн. Жемчужина Персидского залива»

НТВ
5.00 Т/с «СУПРУГИ» 16+
6.00 «Новое утро»
9.00 Т/с «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА» 16+
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Сегодня
10.20 Т/с «МОСКВА. ТРИ ВОКЗАЛА» 16+
12.00 Суд присяжных 16+
13.20 Обзор. Чрезвычайное происшествие
13.50 «Место встречи»
14.55 «Зеркало для героя» с Оксаной Пушкиной 12+
16.20 Т/с «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» 16+
18.00 «Говорим и показываем» 16+
19.40 Х/ф «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ. СМЕРЧ» 16+
21.35, 22.55 Т/с «ПЕРЕВОЗЧИК» 16+
22.30 «Итоги дня»
23.55 Т/с «ХМУРОВ» 16+
0.55 «Место встречи» 16+
2.00 «Следствие ведут...» 16+
3.00 Т/с «ТОПТУНЫ» 16+

ТВЦ
6.00 «Настроение»
8.05 «ОНА ВАС ЛЮБИТ!» Комедия
9.45 Х/ф «ДВОЙНОЙ ОБГОН» 16+
11.30, 14.30, 19.40, 22.00 События
11.50 «Постскриптум» 12+
12.50 «В центре событий» 16+
13.55 «Линия защиты. Серпом по молоту» 16+
14.50 Городское собрание 12+
15.40 Х/ф «СЕРЕЖКА КАЗАНОВЫ» 12+
17.30 Город новостей
17.40 Т/с «ГЕТЕРЫ МАЙОРА СОКОЛОВА» 16+
20.00 «Право голоса» 16+
21.45 Петровка, 38 16+
22.30 «Выстрел в голову» 16+
23.05 Без обмана. «Змеиный супчик» 16+
0.00 События. 25-й час
0.30 Х/ф «ОТДАМ ЖЕНУ В ХОРОШИЕ РУКИ» 16+
2.15 Д/ф «Признания нелегала» 12+
3.00 Х/ф «САКВОЯЖ СО СВЕТЛЫМ БУДУЩИМ» 12+
4.40 Д/ф «Шаг навстречу смерти. Шаг навстречу жизни» 16+

REN-TV
5.00, 1.15 «Секретные территории» 16+
6.00 «Документальный проект» 16+
7.00 «С бодрым утром!» 16+
8.30, 12.30, 16.30, 19.30, 23.00 «Новости» 16+
9.00 «Военная тайна» 16+
11.00 Д/ф «Гибель титанов» 16+
12.00, 16.00, 19.00 «Информационная программа 112» 16+
13.00 Званый ужин 16+
14.00 Х/ф «КРАСНАЯ ПЛАНЕТА» 16+
17.00, 3.50 «Тайны Чапман» 16+
18.00, 0.20 «Самые шокирующие гипотезы» 16+
20.00 Х/ф «ОСОБЕННОСТИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ОХОТЫ» 16+
22.00 «Водить по-русски» 16+
23.25 Т/с «ГОТЭМ» 16+
2.10 «Странное дело» 16+
4.45 «Территория заблуждений» 16+

Чăваш Наци телекуравĕ
6.00, 18.00 Т/с «ДОЯРКА ИЗ ХАЦАПЕТОВКИ-3» 16+
7.00, 19.30 «Пехил» 12+
8.00 «РАСПИСАНИЕ ÇУК ПУЙĂС» Чăвашла кусарнă фильм 12+
10.00, 15.00 Т/с «МЕТОД ФРЕЙДА» 16+
11.00 Х/ф «СЕМЬ СТАРИКОВ И ОДНА ДЕВУШКА» 16+
12.30 Т/с «ГУЛЬЧАТАЙ» 16+
14.30 «Наша Республика. Главная тема» 12+
16.00 Д/ф «Счастливые люди» 16+
17.00 «Мультимир» 6+
17.30 Д/ф «Секреты музеев» 16+
19.00, 22.30 «Республика» Хыпарсен кăларăмĕ
19.15 «Ялан янра, чăваш сăмахĕ» 0+
20.00, 23.00 «Республика» Информационная программа
20.30 «КАМ КАМА» Чăвашла кусарнă фильм 12+
23.30 Х/ф «СОРОКОПЯТКА» 12+

Чăваш Наци радиовĕ
6.30-7.00, 10.10-10.30, 14.10-14.30, 22.10-22.30 Тăван юрă-кĕвĕ. /12+/
6.10-6.30 Ирхи кăмăл. /12+/
7.10-8.00 Ирхи кăмăл. /12+/
8.10-8.30, 9.10-9.30, 11.10-11.30, 15.10-15.30, 16.10-16.30, 17.10-17.30, 18.10-18.30, 19.10-19.30, 20.10-20.30, 21.10-21.30, 23.10-23.30 Юрă вăчăри. /12+/
8.30-09.00 Ялтан яла. /12+/
9.30-10.00 Путь к здоровью. /12+/
10.30-11.00 Ялтан яла. /12+/
11.30-12.00 Мăшăр сунат. /12+/
12.10-14.00 Чĕререн тухакан сăмахсем. /12+/
14.10-15.00 Путешествие в историю чуваш. /12+/
15.30-16.00 Символ веры. /12+/
16.10-17.00 Тата мĕн кирлĕ пурнăçра? /12+/
17.30-18.00 Çемье ăшши. /12+/
18.30-19.00 Старт. /12+/
19.30-20.00 Тĕплĕ калаçу. /12+/
20.30-21.00 Пĕр юрă кун-çулĕ. /12+/
21.30-22.00 Литература çӳпçинчен. /12+/
22.10-23.00 Янра, юрă! /хит-парад/ /12+/
23.30-24.00 Присягая Родине. /12+/

Çĕнĕ юрă 6.05-6.10, 7.05-7.10, 8.05-8.10, 9.05-9.10, 10.05-10.10, 11.05-11.10, 14.05-14.10, 15.05-15.10, 16.05-16.10, 17.05-17.10, 18.05-18.10, 19.05-19.10, 20.05-20.10, 21.05-21.10, 22.05-22.10

ЧĂВАШ РАДИО «РАÇÇЕЙ РАДИО» КАНАЛĔПЕ
6.10 Анонс передач
6.15 События
6.27 Салтак пăтти
6.40 Столичный курьер
6.54 Юрă çаврăмĕ
6.58-7.00 Погода
* * *
7.10 Жемчужина Поволжья
7.33 Паянхи кун
7.37 Сута тухни
7.51 Мы – вместе
7.58-8.00 Юрă çаврăмĕ
* * *
12.10-13.00 День за днем. Радиожурнал
* * *
18.10 Çĕнĕ хыпарсем
18.24 От 2 до 5
18.30 Юхтăр юрă
18.39 Каçхи юмах
18.49-19.00 Вести-Чувашия

29 ытларикун

1 КАНАЛ
5.00 «Доброе утро»
9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 1.00, 3.00 Новости
9.20, 4.10 «Контрольная закупка»
9.50 «Жить здорово!» 12+
10.55, 3.15 «Модный приговор»
12.15, 19.50 «Пусть говорят» 16+
13.25 «Таблетка» 16+
13.55, 15.15, 1.20 «Время покажет» 16+
16.00 «Мужское / Женское» 16+
17.00, 2.10, 3.05 «Наедине со всеми» 16+
18.45 «Давай поженимся!» 16+
21.00 «Время»
22.00 Футбол. Товарищеский матч. Сборная Франции - сборная России. Прямой эфир
0.00 К юбилею режиссера. «Черная кошка» Станислава Говорухина» 12+

РОССИЯ 1
5.00, 9.15 Утро России
9.00, 11.00, 14.00, 17.00, 17.50, 20.00 Вести
9.55 «О самом главном»
11.35, 14.50, 17.30, 19.35 Местное время. Вести-Москва
11.55 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» 12+
15.10 Вести. Дежурная часть
15.25 Х/ф «МЕСТО ВСТРЕЧИ ИЗМЕНИТЬ НЕЛЬЗЯ»
18.15 «Прямой эфир» 16+
21.00 Т/с «ЛЕНИНГРАД 46» 16+
22.55 Т/ф «Миропорядок» 12+
0.45 Ночная смена. «Бабий бунт. Да здравствует феминизм!» «Приключения тела. Испытание болью» 12+
2.20 Т/с «СРОЧНО В НОМЕР!-2» 12+
3.15 «Барнео. Курорт для настоящих мужчин» 12+
4.15 Комната смеха

ЧТВ
6.07-6.10, 6.35-6.41 Вести-Чăваш енŸ
7.07-7.10, 7.35-7.41 Вести-Чувашия. Утро
8.07-8.10, 8.35-8.41 Вести-Чувашия. Утро
9.00 Утренний гость. Премьера (на чувашском языке)
9.40-9.55 Вспомни, солдат (на чувашском языке)
11.35-11.55 Вести-Чăваш ен
14.50-15.10 Вести-Чувашия
17.30-17.50 Вести-Чăваш ен
19.35-20.00 Вести-Чувашия

РОССИЯ К
6.30 «Евроньюс»
10.00, 15.00, 19.30, 23.30 Новости культуры
10.15 «Наблюдатель»
11.15 Х/ф «ДЕНЬ АНГЕЛА»
12.30 Д/ф «Антуан Лоран Лавуазье»
12.40 Д/ф «Кино и опера. От абсолютной условности к относительной безусловности»
13.20 «Пятое измерение»
13.50, 0.30 Х/ф «ЖИЛ-БЫЛ НАСТРОЙЩИК...»
15.10, 20.45 «Живое слово»
15.50 Д/ф «Петербургские интеллигенты. Тамара Петкевич»
16.20 Д/ф «Молнии рождаются на земле. Телевизионная система «Орбита»
17.05 «Острова»
17.45 Исторические концерты. Тереза Берганца
18.45 Д/с «Завтра не умрет никогда». «Из чего строить будущее?»
19.15 «Спокойной ночи, малыши!»
19.45 Главная роль
20.05 Искусственный отбор
21.25 Александр Чайковский. Трансляция юбилейного вечера
23.45 Худсовет
23.50 Критик. «Как говорить о войне?. «Бег» - театр им. Евг. Вахтангова, «19.14» - МХТ им. А. П. Чехова»
1.40 Д/ф «Монастырь святой Екатерины на горе Синай»
1.55 Х/ф «ЭЛЕКТРИЧЕСКИЙ ДОМ». «БЛЕДНОЛИЦЫЙ»
2.40 Д/ф «Сан-Марино. Свободный край в Апеннинах»

НТВ
5.00 Т/с «СУПРУГИ» 16+
6.00 «Новое утро»
9.00 Т/с «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА» 16+
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Сегодня
10.20 Т/с «МОСКВА. ТРИ ВОКЗАЛА» 16+
12.00 Суд присяжных 16+
13.20 Обзор. Чрезвычайное происшествие
13.50 «Место встречи»
14.55 «Зеркало для героя» с Оксаной Пушкиной 12+
16.20 Т/с «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» 16+
18.00 «Говорим и показываем» 16+
19.40 Х/ф «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ. СМЕРЧ» 16+
21.35, 22.55 Т/с «ПЕРЕВОЗЧИК» 16+
22.30 «Итоги дня»
23.55 Т/с «ХМУРОВ» 16+
0.55 «Место встречи» 16+
2.00 Главная дорога 16+
2.40 Дикий мир 0+
3.05 Т/с «ТОПТУНЫ» 16+

ТВЦ
6.00 «Настроение»
8.05 «Доктор И...» 16+
8.40 Х/ф «АРТИСТКА» 12+
10.40 Д/ф «Александр Абдулов. Роман с жизнью» 12+
11.30, 14.30, 19.40, 22.00 События
11.50 Х/ф «ПУАРО АГАТЫ КРИСТИ» 12+
13.40 «Мой герой» 12+
14.50 Без обмана. «Змеиный супчик» 16+
15.40 Х/ф «СЕРЕЖКА КАЗАНОВЫ» 12+
17.30 Город новостей
17.40 Т/с «ГЕТЕРЫ МАЙОРА СОКОЛОВА» 16+
20.00 «Право голоса» 16+
21.45 Петровка, 38 16+
22.30 «Осторожно, мошенники!» 16+
23.05 «Прощание. Людмила Гурченко» 12+
0.00 События. 25-й час
0.30 «Право знать!» Ток-шоу 16+
1.45 Х/ф «ДВОЙНОЙ ОБГОН» 16+
3.10 Х/ф «САКВОЯЖ СО СВЕТЛЫМ БУДУЩИМ» 12+
4.50 Д/ф «За гранью тишины. Инфразвук-убийца» 12+
5.30 «Мачеха» 12+

REN-TV
5.00, 4.45 «Территория заблуждений» 16+
6.00 «Документальный проект» 16+
7.00 «С бодрым утром!» 16+
8.30, 12.30, 16.30, 19.30, 23.00 «Новости» 16+
9.00 «Военная тайна» 16+
11.00 Д/ф «Тайны Иуды» 16+
12.00, 15.55, 19.00 «Информационная программа 112» 16+
13.00 Званый ужин 16+
14.00 Х/ф «ОСОБЕННОСТИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ОХОТЫ» 16+
17.00, 3.50 «Тайны Чапман» 16+
18.00, 0.20 «Самые шокирующие гипотезы» 16+
20.00 Х/ф «ОСОБЕННОСТИ НАЦИОНАЛЬНОЙ РЫБАЛКИ» 16+
22.00 «Водить по-русски» 16+
23.25 Т/с «ГОТЭМ» 16+
1.15 «Секретные территории» 16+
2.10 «Странное дело» 16+

Чăваш Наци телекуравĕ
6.00, 18.00 Т/с «ДОЯРКА ИЗ ХАЦАПЕТОВКИ-3» 16+
7.00, 19.00, 22.30 «Республика» Хыпарсен кăларăмĕ
7.15 «Ялан янра, чăваш сăмахĕ» 0+
7.30 «Ваше утро» 12+
8.00, 20.00, 23.00 «Республика» Информационная программа
8.30 «ПОПУГАЙЛĂ ХĔРАРĂМ» Чăвашла кусарнă фильм 12+
10.00, 15.00 Т/с «МЕТОД ФРЕЙДА» 16+
11.00 Х/ф «Я ШАГАЮ ПО МОСКВЕ» 12+
12.30, 17.00 «Мультимир» 6+
13.00 Т/с «ГУЛЬЧАТАЙ» 16+
16.00 Д/ф «Счастливые люди» 16+
17.30 «Наша Республика. Главная тема» 12+
19.15 «Тĕплĕ калаçу» 12+
19.30 «Земляки» 12+
20.30 «Большое сердце» 12+
21.00 «Отличные студенты» 12+
21.30 «Точка зрения» 12+
21.45 «Ӳнер тĕнчи» 12+
23.30 Х/ф «ТАК БЫВАЕТ» 16+

Чăваш Наци радиовĕ
6.00, 7.00, 10.00, 12.00, 13.00, 15.00, 18.00, 20.00, 22.00 — Хыпарсем. /12+/
8.00, 9.00, 11.00, 14.00, 16.00, 17.00, 19.00, 21.00, 23.00 — Новости. /12+/
6.10-6.30 Ирхи кăмăл. /12+/
6.30-7.00 Республика сасси. /12+/
7.10-7.00 Ирхи кăмăл. /12+/
8.10-8.30, 9.10-9.30, 10.10-10.30, 16.10-16.30, 17.10-17.30, 18.10-18.30, 20.10-20.30, 21.10-21.30, 22.10-22.30, 23.10-23.30 Юрă вăчăри. /12+/
8.30-09.00 Старт. /12+/
09.30-10.00 Тĕплĕ калаçу. /12+/
10.30-11.00 Социальный вопрос. /12+/.
11.10-11.30, 14.10-14.30, 16.10-16.30, 19.10-19.30 Тăван юрă-кĕвĕ. /12+/
11.30-12.00, 22.30-23.00 Çемье ăшши. /12+/
12.10-14.00 Чĕререн тухакан сăмахсем. /12+/
14.10-15.00 Янра, юрă! /хит-парад/ /12+/
15.30-16.00 Вĕрентекен сăмахĕ. /6+/
16.30-17.00, 23.30-24.00 Радиовулав. /12+/
17.30-18.00 Çĕр сум. /12+/
18.30-19.00 Тăван ăс-хакăл. /12+/
19.10-20.00 Асăмри юрăсем./12+/
20.10-21.00 Тата мĕн кирлĕ пурнăçра /12+/
21.30-22.00 Республика сасси. /12+/
23.30-24.00 Радиовулав. /12+/

Çĕнĕ юрă 6.05-6.10, 7.05-7.10, 8.05-8.10, 9.05-9.10, 10.05-10.10, 11.05-11.10, 14.05-14.10, 15.05-15.10, 16.05-16.10, 17.05-17.10, 18.05-18.10, 19.05-19.10, 20.05-20.10, 21.05-21.10, 22.05-22.10

ЧĂВАШ РАДИО «РАÇÇЕЙ РАДИО» КАНАЛĔПЕ
6.10 Вести-Чувашия
6.24 Анонс передач
6.26 Имею право
6.31 Пĕр сăвă
6.34 Юрă çаврăмĕ
6.40 Столичный курьер
6.54 Юрă саламĕ
6.58-7.00 Погода
* * *
7.10 Вести-Чувашия
7.23 Паянхи кун
7.27 Будьте здоровы
7.37 Тӳсĕм
7.47 Олимпийские горизонты
7.55-8.00 Юрă çаврăмĕ
* * *
12.10-13.00 День за днем. Радиожурнал
* * *
18.10 Çĕнĕ хыпарсем
18.24 Остров молодых
18.39 Каçхи юмах
18.49-19.00 Вести-Чувашия

30 юнкун

1 КАНАЛ
5.00 «Доброе утро»
9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 0.20, 3.00 Новости
9.20, 4.25 «Контрольная закупка»
9.50 «Жить здорово!» 12+
10.55, 3.25 «Модный приговор»
12.15, 19.50 «Пусть говорят» 16+
13.25 «Таблетка» 16+
13.55, 15.15, 2.35, 3.05 «Время покажет» 16+
16.00 «Мужское / Женское» 16+
17.00, 1.40 «Наедине со всеми» 16+
18.45 «Давай поженимся!» 16+
21.00 «Время»
21.35 Т/с «ЛЕСТНИЦА В НЕБЕСА» 16+
23.45 «Вечерний Ургант» 16+
0.35 «Политика» 16+

РОССИЯ 1
5.00, 9.15 Утро России
9.00, 11.00, 14.00, 17.00, 17.50, 20.00 Вести
9.55 «О самом главном»
11.35, 14.50, 17.30, 19.35 Местное время. Вести-Москва
11.55 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» 12+
15.10, 4.45 Вести. Дежурная часть
15.25 Х/ф «МЕСТО ВСТРЕЧИ ИЗМЕНИТЬ НЕЛЬЗЯ»
18.15 «Прямой эфир» 16+
21.00 Т/с «ЛЕНИНГРАД 46» 16+
22.55 Специальный корреспондент 16+
0.40 Ночная смена. «Арифметика террора» «Как оно есть. Сахар» 12+
2.50 Т/с «СРОЧНО В НОМЕР!-2» 12+
3.50 Комната смеха

ЧТВ
6.07-6.10, 6.35-6.41 Вести-Чăваш ен
7.07-7.10, 7.35-7.41 Вести-Чувашия. Утро
8.07-8.10, 8.35-8.41 Вести-Чувашия. Утро
11.35-11.55 Вести-Чăваш ен
14.50-15.10 Вести-Чувашия
17.30-17.50 Вести-Чăваш ен
19.35-20.00 Вести-Чувашия

РОССИЯ К
6.30 «Евроньюс»
10.00, 15.00, 19.30, 23.30 Новости культуры
10.15 «Наблюдатель»
11.15 Х/ф «БАСТЕР КИТОН. КОМИК БЕЗ УЛЫБКИ» «ЭЛЕКТРИЧЕСКИЙ ДОМ». «БЛЕДНОЛИЦЫЙ»
12.10 «Энигма. Марис Янсонс»
12.50 «Красуйся, град Петров!» «Ансамбль Дворцовой площади и арка Главного штаба»
13.20 Д/ф «Советский сказ Павла Бажова»
13.50, 0.20 Х/ф «БЕЗ ГОДУ НЕДЕЛЯ»
15.10, 20.45 «Живое слово»
15.50 Д/ф «Петербургские интеллигенты. Сергей Слонимский»
16.20, 22.10 Д/с «Космос - путешествие в пространстве и времени»
17.05 «Больше, чем любовь»
17.45 Исторические концерты. Байрон Дженис
18.45 Д/с «Завтра не умрет никогда». «Битва за умы»
19.15 «Спокойной ночи, малыши!»
19.45 Главная роль
20.05 «Абсолютный слух»
21.25 Власть факта. «Была ли Киевская Русь?»
23.00 К 80-летию Станислава Говорухина. «Те, с которыми я...». 16+
23.45 Худсовет
23.50 «Факультет ненужных вещей» «Одинокая толпа»
1.30 Д/ф «И оглянулся я на дела мои...»
1.55 Х/ф «ВИДЕНИЯ». «ЛЮБОВНОЕ ГНЕЗДЫШКО»
2.40 Д/ф «Зал Столетия во Вроцлаве. Здание будущего»

НТВ
5.00 Т/с «СУПРУГИ» 16+
6.00 «Новое утро»
9.00 Т/с «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА» 16+
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Сегодня
10.20 Т/с «МОСКВА. ТРИ ВОКЗАЛА» 16+
12.00 Суд присяжных 16+
13.20 Обзор. Чрезвычайное происшествие
13.50 «Место встречи»
14.55 «Зеркало для героя» с Оксаной Пушкиной 12+
16.20 Т/с «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» 16+
18.00 «Говорим и показываем» 16+
19.40 Х/ф «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ. СМЕРЧ» 16+
21.35, 22.55 Т/с «ПЕРЕВОЗЧИК» 16+
22.30 «Итоги дня»
23.55 Т/с «ХМУРОВ» 16+
0.55 «Место встречи» 16+
2.00 Квартирный вопрос 0+
3.05 Т/с «ТОПТУНЫ» 16+

ТВЦ
6.00 «Настроение»
8.05 «Доктор И...» 16+
8.40 Х/ф «КАРЬЕРА ДИМЫ ГОРИНА»
10.40 Д/ф «Изношенное сердце Александра Демьяненко» 12+
11.30, 14.30, 19.40, 22.00 События
11.50, 1.10 Х/ф «ПУАРО АГАТЫ КРИСТИ» 12+
13.40 «Мой герой» 12+
14.50 «Прощание. Людмила Гурченко» 12+
15.40 Х/ф «БИЛЕТ НА ДВОИХ» 16+
17.30 Город новостей
17.40 Т/с «ГЕТЕРЫ МАЙОРА СОКОЛОВА» 16+
20.00 «Право голоса» 16+
21.45 Петровка, 38 16+
22.30 Линия защиты 16+
23.05 «Советские мафии. Генерал конфет и сосисок» 16+
0.00 События. 25-й час
0.25 «Русский вопрос» 12+
2.00 Х/ф «ЧЕМПИОН МИРА» 6+
3.25 Х/ф «БАНЗАЙ!» 6+
4.45 Д/ф «Фальшак» 16+

REN-TV
5.00, 9.00, 4.45 «Территория заблуждений» 16+
6.00 «Документальный проект» 16+
7.00 «С бодрым утром!» 16+
8.30, 12.30, 16.30, 19.30, 23.00 «Новости» 16+
11.00 Д/ф «Сон.Тайная власть» 16+
12.00, 15.55, 19.00 «Информационная программа 112» 16+
13.00 Званый ужин 16+
14.00 Х/ф «ОСОБЕННОСТИ НАЦИОНАЛЬНОЙ РЫБАЛКИ» 16+
17.00, 3.50 «Тайны Чапман» 16+
18.00, 0.20 «Самые шокирующие гипотезы» 16+
20.00 Х/ф «ОСОБЕННОСТИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ» 16+
21.40 Х/ф «ОСОБЕННОСТИ ПОДЛЕДНОГО ЛОВА» 16+
23.25 Т/с «ГОТЭМ» 16+
1.15 «Секретные территории» 16+
2.10 «Странное дело» 16+

Чăваш Наци телекуравĕ
6.00, 18.00 Т/с «ДОЯРКА ИЗ ХАЦАПЕТОВКИ-3» 16+
7.00, 19.00, 22.30 «Республика» Хыпарсен кăларăмĕ
7.15 «Тĕплĕ калаçу» 12+
7.30 «Ваше утро» 12+
8.00, 20.00, 23.00 «Республика» Информационная программа
8.30 «Отличные студенты» 12+
9.00 «Наша Республика. Главная тема» 12+
9.30, 12.30, 17.00 «Мультимир» 6+
10.00, 15.00 Т/с «МЕТОД ФРЕЙДА» 16+
11.00 Х/ф «ПОПРЫГУНЬЯ» 12+
13.00 Т/с «ГУЛЬЧАТАЙ» 16+
16.00 Д/ф «Кио, за кулисами иллюзий» 16+
17.30 Д/ф «Истина где-то рядом» 16+
19.15 «Ялан янра, чăваш сăмахĕ» 0+
19.30 «Земляки» 12+
20.30 «Правительственная связь» 12+
21.00 «Спортивные надежды» 12+
21.10 «АМА КАЙĂК ÇУЛĔПЕ» Чăвашла кусарнă фильм 12+
23.30 Х/ф «КОРОЛЕВА ЛЬДА» 16+

Чăваш Наци радиовĕ
6.00, 7.00, 10.00, 12.00, 13.00, 15.00, 18.00, 20.00, 22.00 — Хыпарсем. /12+/
8.00, 9.00, 11.00, 14.00, 16.00, 17.00, 19.00, 21.00, 23.00 — Новости. /12+/
6.10-6.30 Ирхи кăмăл. /12+/
6.30-7.00 Республика сасси. /12+/
7.10-8.00 Ирхи кăмăл. /12+/
8.10-8.30, 9.10-09.30, 10.10-10.30, 11.10-11.30, 14.10-14.30, 15.10-15.30, 16.10-16.30, 18.10-18.30, 20.10-20.30, 21.10-21.30, 22.10-22.30, 23.10-23.30 Юрă вăчăри. /12+/
8.30-9.00 Социальный вопрос. /12+/
9.30-10.00 Радиовулав. /12+/
10.30-11.00 Тăван ăс-хакăл. /12+/
11.30-12.00 Çĕр сум. /12+/
12.05-14.00 Чĕререн тухакан сăмахсем. /12+/
14.30-15.00 Чĕрере çуралнă сăвăсем. /12+/
15.30-16.00 Асамри юрăсем./12+/
16.30-17.00, 23.30-24.00 Радиовулав. /12+/
17.30-18.00 Пĕччен мар. /12+/
18.30-19.00 Вăрман кĕвви. /12+/
19.30-20.00 Тĕплĕ калаçу./12+/
20.30-21.00 Библи калавĕсем. /6+/
21.10-22.00 Çиларман-шоу. /12Ç/
22.30-23.00 Республика сасси. /12+/

Çĕнĕ юрă 6.05-6.10, 7.05-7.10, 8.05-8.10, 9.05-9.10, 10.05-10.10, 11.05-11.10, 14.05-14.10, 15.05-15.10, 16.05-16.10, 17.05-17.10, 18.05-18.10, 19.05-19.10, 20.05-20.10, 21.05-21.10, 22.05-22.10

ЧĂВАШ РАДИО «РАÇÇЕЙ РАДИО» КАНАЛĔПЕ
6.10 Вести-Чувашия
6.24 Анонс передач
6.27 Ирхи концерт
6.40 Столичный курьер
6.54 Юрă çаврăмĕ
6.58-7.00 Погода
* * *
7.10 Вести-Чувашия
7.23 Паянхи кун
7.26 Мозаика
7.37 Права потребителя
7.43-8.00 Çӳпçипе хупăлчи
* * *
12.10-13.00 Самое время. Прямой эфир
* * *
18.10 Çĕнĕ хыпарсем
18.24 Юрă çаврăмĕ
18.29 Будни ЖКХ
18.39 Каçхи юмах
18.49-19.00 Вести-Чувашия

31 кĕçнерникун

1 КАНАЛ
5.00 «Доброе утро»
9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 0.20, 3.00 Новости
9.20, 4.20 «Контрольная закупка»
9.50 «Жить здорово!» 12+
10.55, 3.20 «Модный приговор»
12.15, 19.50 «Пусть говорят» 16+
13.25 «Таблетка» 16+
13.55, 15.15, 1.30 «Время покажет» 16+
16.00 «Мужское / Женское» 16+
17.00, 2.20, 3.05 «Наедине со всеми» 16+
18.45 «Давай поженимся!» 16+
21.00 «Время»
21.35 Т/с «ЛЕСТНИЦА В НЕБЕСА» 16+
23.45 «Вечерний Ургант» 16+
0.35 «На ночь глядя» 16+

РОССИЯ 1
5.00, 9.15 Утро России
9.00, 11.00, 14.00, 17.00, 17.50, 20.00 Вести
9.55 «О самом главном»
11.35, 14.40, 17.30, 19.35 Местное время. Вести-Москва
11.55 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» 12+
15.00 Вести. Дежурная часть
15.15 Х/ф «МЕСТО ВСТРЕЧИ ИЗМЕНИТЬ НЕЛЬЗЯ»
18.15 «Прямой эфир» 16+
21.00 Т/с «ЛЕНИНГРАД 46» 16+
22.55 «Поединок» 12+
0.40 Ночная смена. «Маршал Жуков» 12+
2.40 Т/с «СРОЧНО В НОМЕР!-2» 12+
3.35 «Корней Чуковский. Запрещенные сказки» 12+
4.35 Комната смеха

ЧТВ
6.07-6.10, 6.35-6.41 Вести-Чăваш ен
7.07-7.10, 7.35-7.41 Вести-Чувашия. Утро
8.07-8.10, 8.35-8.41 Вести-Чувашия. Утро
9.00 Наша Республика. Главная тема
9.20 Активная молодежь. Премьера
9.35-9.55 Я люблю Чувашию. Ядринский район
11.35-11.55 Вести-Чăваш ен
14.40-15.00 Вести-Чувашия
17.30-17.50 Вести-Чăваш ен
19.35-20.00 Вести-Чувашия

РОССИЯ К
6.30 «Евроньюс»
10.00, 15.00, 19.30, 23.30 Новости культуры
10.15 «Наблюдатель»
11.15 Х/ф «БАСТЕР КИТОН. КОМИК БЕЗ УЛЫБКИ» «ВИДЕНИЯ». «ЛЮБОВНОЕ ГНЕЗДЫШКО»
12.05 Д/ф «Погост Кижи. Теплый лес»
12.20 «Факультет ненужных вещей» «Одинокая толпа»
12.50 Д/ф «Великий князь Николай Николаевич Младший. Рад доказать свою любовь к России»
13.15 «Россия, любовь моя!» «Водь. Возрождение»
13.45, 0.20 Х/ф «ЛЮБОЧКА»
15.10, 20.45 «Живое слово»
15.50 Д/ф «Петербургские интеллигенты. Анна Карцова»
16.20, 22.10 Д/с «Космос - путешествие в пространстве и времени»
17.05 Д/ф «Михаил Ларионов. Когда восходит полунощное солнце»
17.45 Исторические концерты. Исаак Стерн
18.45 Д/с «Завтра не умрет никогда». «Даешь российский чип!»
19.15 «Спокойной ночи, малыши!»
19.45 Главная роль
20.05 Черные дыры. Белые пятна
21.25 «Культурная революция»
23.00 К 80-летию Станислава Говорухина. «Те, с которыми я...». 16+
23.45 Худсовет
23.50 «Blow-Up. Фотоувеличение. Игорь Золотовицкий»
1.30 Д/ф «Этюды о Гоголе»
1.55 Х/ф «РОДНЯ МОЕЙ ЖЕНЫ». «ТЕАТР»
2.40 Д/ф «Остров Сен-Луи. Город женщин»

НТВ
5.00 Т/с «СУПРУГИ» 16+
6.00 «Новое утро»
9.00 Т/с «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА» 16+
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Сегодня
10.20 Т/с «МОСКВА. ТРИ ВОКЗАЛА» 16+
12.00 Суд присяжных 16+
13.20 Обзор. Чрезвычайное происшествие
13.50 «Место встречи»
14.55 «Зеркало для героя» с Оксаной Пушкиной 12+
16.20 Т/с «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» 16+
18.00 «Говорим и показываем» 16+
19.40 Х/ф «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ. СМЕРЧ» 16+
21.35, 22.55 Т/с «ПЕРЕВОЗЧИК» 16+
22.30 «Итоги дня»
23.55 Т/с «ХМУРОВ» 16+
0.55 «Место встречи» 16+
2.00 «Дачный ответ» 0+
3.05 Т/с «ТОПТУНЫ» 16+

ТВЦ
6.00 «Настроение»
8.05 «Доктор И...» 16+
8.40 Х/ф «ТРЕВОЖНОЕ ВОСКРЕСЕНЬЕ» 12+
10.25 Д/ф «Зоя Федорова. Неоконченная трагедия» 16+
11.30, 14.30, 19.40, 22.00 События
11.50, 0.30 Х/ф «ПУАРО АГАТЫ КРИСТИ» 12+
13.40 «Мой герой» 12+
14.50 «Советские мафии. Генерал конфет и сосисок» 16+
15.40 Х/ф «БИЛЕТ НА ДВОИХ» 16+
17.30 Город новостей
17.40 Т/с «ГЕТЕРЫ МАЙОРА СОКОЛОВА» 16+
20.00 «Право голоса» 16+
21.45 Петровка, 38 16+
22.30 «10 самых... Романы на съемочной площадке» 16+
23.05 Д/ф «Иосиф Сталин. Как стать вождем» 12+
0.00 События. 25-й час
2.10 Х/ф «СТАРШАЯ ЖЕНА» 12+
3.45 Д/ф «Жадность больше, чем жизнь» 16+
5.05 Д/ф «Алексей Смирнов. Клоун с разбитым сердцем» 12+

REN-TV
5.00, 4.30 «Территория заблуждений» 16+
6.00 «Документальный проект» 16+
7.00 «С бодрым утром!» 16+
8.30, 12.30, 16.30, 19.30, 23.00 «Новости» 16+
9.00 Д/ф «Потерянный дар предков» 16+
10.00 Д/ф «Когда Земля злится» 16+
11.00 Д/ф «В подвалах времен» 16+
12.00, 16.00, 19.00 «Информационная программа 112» 16+
13.00 Званый ужин 16+
14.00 Х/ф «ОСОБЕННОСТИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ» 16+
15.40, 21.30 «Смотреть всем!» 16+
17.00, 3.40 «Тайны Чапман» 16+
18.00, 0.20 «Самые шокирующие гипотезы» 16+
20.00 Х/ф «ДЕНЬ Д» 16+
23.25 Т/с «ГОТЭМ» 16+
1.20 «Минтранс» 16+
2.00 «Ремонт по-честному» 16+
2.45 «Странное дело» 16+

Чăваш Наци телекуравĕ
6.00 Т/с «ДОЯРКА ИЗ ХАЦАПЕТОВКИ-3» 16+
7.00, 19.00, 22.30 «Республика» Хыпарсен кăларăмĕ
7.15 «Ялан янра, чăваш сăмахĕ» 0+
7.30 «Ваше утро» 12+
8.00, 20.00, 23.00 «Республика» Информационная программа
8.30 «Правительственная связь» 12+
9.00 «Земляки» 12+
9.30, 17.00 «Мультимир» 6+
10.00, 15.00 Т/с «МЕТОД ФРЕЙДА» 16+
11.00 Х/ф «КУРЬЕР» 12+
13.00 Т/с «ГУЛЬЧАТАЙ» 16+
16.00 Д/ф «Три плюс два. Версия курортного романа» 16+
17.30 Д/ф «Искривление времени» 16+
18.00 Т/с «ОДИН ГОД В ТОСКАНЕ» 16+
19.15, 22.45 «Пичет тишкерĕвĕ» 6+
19.30, 22.50 «Тĕплĕ калаçу» 12+
19.40 «Ялан янра, Чăваш сăмахĕ» 0+
20.20, 23.20 «Обзор прессы» 6+
20.30 «Круглый стол» 12+
21.30 «Пирĕн килес» 12+
23.30 «Наша Республика. Главная тема» 12+
0.00 Х/ф «ОСКОЛКИ ХРУСТАЛЬНОЙ ТУФЕЛЬКИ» 12+

Чăваш Наци радиовĕ
6.00, 7.00, 10.00, 12.00, 13.00, 15.00, 18.00, 20.00, 22.00 — Хыпарсем. /12+/
8.00, 9.00, 11.00, 14.00, 16.00, 17.00, 19.00, 21.00, 23.00 — Новости. /12+/
6.10-6.30, 7.10-8.00, Ирхи кăмăл. /12+/
6.30-7.00 Республика сасси. /12+/
8.10-8.30, 9.10-9.30, 10.10-10.30, 14.10-14.30, 15.10-15.30, 17.10-17.30, 18.10-18.30, 20.10-20.30, 21.10-21.30, 22.10-22.30, 23.10-23.30 Юрă вăчăри. /12+/.
8.30-09.00 Республика сасси. /12+/
9.30-10.00 Тĕплĕ калаçу./12+/
10.30-11.00 Социальный вопрос. /12+/
11.10-12.00 Чĕнтĕрлĕ чаршав. /12+/
12.10-14.00 Чĕререн тухакан сăмахсем. /12+/
14.30-15.00 Азы православия. /12+/
15.10-16.00 Путешествие в историю чуваш. /12+/
16.10-16.30 Тăван юрă-кĕвĕ.
16.30-17.00, 23.30-24.00 Радиовулав. /12+/
17.30-18.00 Ачалăх урхамахĕ. /6+/
18.30-19.00 Чăваш Ен: çулсем тата çынсем. /12+/
19.30-20.00 Пĕччен мар. /12+/
20.30-22.00 Çичĕ юрă. /12+/
22.30-23.00 Республика сасси. /12+/

Çĕнĕ юрă 6.05-6.10, 7.05-7.10, 8.05-8.10, 9.05-9.10, 10.05-10.10, 11.05-11.10, 14.05-14.10, 15.05-15.10, 16.05-16.10, 17.05-17.10, 18.05-18.10, 19.05-19.10, 20.05-20.10, 21.05-21.10, 22.05-22.10

ЧĂВАШ РАДИО «РАÇÇЕЙ РАДИО» КАНАЛĔПЕ
6.10 Вести-Чувашия
6.24 Анонс передач
6.26 Спорт площадки
6.35 Юрă çаврăмĕ
6.40 Столичный курьер
6.54 Юрă çаврăмĕ
6.58-7.00 Погода
* * *
7.10 Вести-Чувашия
7.22 Паянхи кун
7.27-8.00 Открытая студия. Прямой эфир
* * *
12.10-13.00 День за днем. Радиожурнал
* * *
18.10 Çĕнĕ хыпарсем
18.24 Шăнкăрав
18.49-19.00 Вести-Чувашия

1 эрнекун

1 КАНАЛ
5.00 «Доброе утро»
9.00, 12.00, 15.00, 18.00 Новости
9.20, 5.05 «Контрольная закупка»
9.50 «Жить здорово!» 12+
10.55 «Модный приговор»
12.15 «Пусть говорят» 16+
13.25 «Таблетка» 16+
13.55, 15.15 «Время покажет» 16+
16.00 «Мужское / Женское» 16+
17.00 «Жди меня»
18.45 «Человек и закон» 16+
19.50 «Поле чудес» 16+
21.00 «Время»
21.30 «Голос. Дети»
23.30 «Вечерний Ургант» 16+
0.25 «Прожекторперисхилтон» 16+
1.30 «Городские пижоны» «Стив Маккуин» 16+
3.15 Х/ф «НЕ ОТПУСКАЙ МЕНЯ» 16+

РОССИЯ 1
5.00, 9.15 Утро России
9.00, 11.00, 14.00, 17.00, 17.50, 20.00 Вести
9.55 «О самом главном»
11.35, 14.30, 17.30, 19.35 Местное время. Вести-Москва
11.55 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» 12+
14.50, 4.00 Вести. Дежурная часть
15.05 Х/ф «МЕСТО ВСТРЕЧИ ИЗМЕНИТЬ НЕЛЬЗЯ»
18.15 «Прямой эфир» 16+
21.00 «Юморина. Спецвыпуск» 16+
23.00 Х/ф «ТЕМНЫЕ ВОДЫ» 12+
3.00 «Золото» 12+

ЧТВ
6.07-6.10, 6.35-6.41 Вести-Чăваш ен
7.07-7.10, 7.35-7.41 Вести-Чувашия. Утро
8.07-8.10, 8.35-8.41 Вести-Чувашия. Утро
9.00 Для вас, любимые. Концерт по заявкам
9.15 Обзор прессы
9.20-9.55 Телеюрă. Премьера
11.35-11.55 Вести-ПФО
14.30-14.50 Вести-Чувашия
17.30-17.50 Вести-Чăваш ен
19.35-20.00 Вести-Чувашия

РОССИЯ К
6.30 «Евроньюс»
10.00, 15.00, 19.30, 23.30 Новости культуры
10.20 Д/ф «Павел I»
11.15 Х/ф «БАСТЕР КИТОН. КОМИК БЕЗ УЛЫБКИ» «РОДНЯ МОЕЙ ЖЕНЫ». «ТЕАТР»
12.10 «Blow-Up. Фотоувеличение. Игорь Золотовицкий»
12.40 «Письма из провинции»
13.10 Д/ф «Итальянское счастье»
13.40 Х/ф «ЗДРАВСТВУЙТЕ, ДОКТОР!»
15.10 «Живое слово»
15.50 Д/ф «Петербургские интеллигенты. Дмитрий Ивашинцов»
16.20 Черные дыры. Белые пятна
17.05 Д/ф «Руфина Нифонтова. Она была непредсказуема...»
17.45 Исторические концерты. Мстислав Ростропович
18.55 Д/с «Завтра не умрет никогда». «Умные» лекарства и «запчасти» для тела»
19.20 Д/ф «Гиппократ»
19.45 Смехоностальгия
20.15 «Искатели» «Утраченные мозаики. Страсти по Васнецову»
21.00 Х/ф «ВЕРТИКАЛЬ»
22.15 В честь Станислава Говорухина! Вечер в театре «Школа современной пьесы»
23.45 Худсовет
23.50 Х/ф «БИТВА ЗА ОГОНЬ» 16+
1.45 М/ф «Скамейка»
1.55 «Искатели» «Воскресшие трофеи Наполеона»
2.40 Д/ф «Гоа. Соборы в джунглях»

НТВ
5.00 Т/с «СУПРУГИ» 16+
6.00 «Новое утро»
9.00 Т/с «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА» 16+
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Сегодня
10.20 Т/с «МОСКВА. ТРИ ВОКЗАЛА» 16+
12.00 Суд присяжных 16+
13.20 Обзор. Чрезвычайное происшествие
13.50 «Место встречи»
14.55 «Зеркало для героя» с Оксаной Пушкиной 12+
16.20 Т/с «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» 16+
18.00 «Говорим и показываем» 16+
19.45 «ЧП. Расследование» 16+
20.15 Х/ф «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ. СМЕРЧ» 16+
23.10 «Большинство»
0.20 Т/с «ХМУРОВ» 16+
2.10 «Место встречи» 16+
3.15 Т/с «ТОПТУНЫ» 16+

ТВЦ
6.00 «Настроение»
8.05 Х/ф «ЗА ДВУМЯ ЗАЙЦАМИ» 12+
9.35 Х/ф «СЕМЬ НЕВЕСТ ЕФРЕЙТОРА ЗБРУЕВА» 12+
11.30, 14.30, 22.00 События
11.50 «ЛАНДЫШ СЕРЕБРИСТЫЙ» Комедия
13.40 «Мой герой» 12+
14.50 «10 самых... Романы на съемочной площадке» 16+
15.25 Х/ф «РАЗРЕШИТЕ ТЕБЯ ПОЦЕЛОВАТЬ... СНОВА» 16+
17.30 Город новостей
17.45 Х/ф «НЕ МОЖЕТ БЫТЬ!» 12+
19.40 «В центре событий»
20.40 «Право голоса» 16+
22.30 Приют комедиантов 12+
0.25 Д/ф «Георгий Данелия. Великий обманщик» 12+
1.15 Х/ф «КАМЕНСКАЯ» «СТЕЧЕНИЕ ОБСТОЯТЕЛЬСТВ» 16+
3.00 Петровка, 38 16+
3.15 «Осторожно, мошенники!» 16+
3.45 Д/ф «Жизнь на понтах» 16+
5.05 Д/ф «Иосиф Сталин. Как стать вождем» 12+

REN-TV
5.00 «Территория заблуждений» 16+
6.00 «Документальный проект» 16+
7.00 «С бодрым утром!» 16+
8.30, 12.30, 16.30, 19.30 «Новости» 16+
9.00 Д/ф «Заложники Вселенной» 16+
10.00 Д/ф «Тайны сумрачной бездны» 16+
11.00 Д/ф «Навечно рожденные» 16+
12.00, 15.55, 19.00 «Информационная программа 112» 16+
13.00 Званый ужин 16+
14.00 Х/ф «ХОТТАБЫЧ» 16+
17.00 Д/с «Самые ужасные эпидемии» 16+
20.00 Х/ф «СУРРОГАТЫ» 16+
21.40 Х/ф «НЕУЯЗВИМЫЙ» 16+
23.40 Х/ф «ГЕРОЙ-ОДИНОЧКА» 16+
1.30 Х/ф «СТРИПТИЗ» 16+
3.50 Х/ф «ЗАБИРАЯ ЖИЗНИ» 16+

Чăваш Наци телекуравĕ
6.00, 18.00 Т/с «ОДИН ГОД В ТОСКАНЕ» 16+
7.00, 19.00, 22.30 «Республика» Хыпарсен кăларăмĕ
7.15 «Пичет тишкерĕвĕ» 6+
7.20 «Тĕплĕ калаçу» 12+
7.30 «Ваше утро» 12+
8.00, 20.00, 23.00 «Республика» Информационная программа
8.20 «Обзор прессы» 6+
8.30 «Круглый стол» 12+
9.30 «Наша Республика. Главная тема» 12+
10.00 Т/с «МЕТОД ФРЕЙДА» 16+
11.00 «Пятый этаж без лифта» Мини-сериал 16+
14.30, 17.00 «Мультимир» 6+
15.00 Т/с «ЧЕРТА» 16+
16.00 Д/ф «Секретные файлы» 16+
17.30 Д/ф «Истина где-то рядом» 16+
19.15 «Ялан янра, Чăваш сăмахĕ» 0+
19.30 «Пехил» 12+
20.30 «ЮРАТУПА КĂВАКАРЧĂНСЕМ» Чăвашла кусарнă фильм 12+
23.30 Х/ф «А ВОТ И ОНА» 12+

Чăваш Наци радиовĕ
6.00, 7.00, 10.00, 12.00, 13.00, 15.00, 18.00, 20.00, 22.00 — Хыпарсем. /12+/
8.00, 9.00, 11.00, 14.00, 16.00, 17.00, 19.00, 21.00, 23.00 — Новости. /12+/
6.10-6.30 Ирхи кăмăл. /12+/
6.30-7.00 Республика сасси. /12+/
7.10-8.00 Ирхи кăмăл. /12+/
8.10-8.30, 9.10-09.30, 14.10-14.30, 18.10-18.30 Юрă вăчăри. /12+/
8.30-9.00 Республика сасси. /12+/
9.10-10.00 Не формат. /12+/
10.30-11.00 Чăваш Ен: çулсем тата çынсем. /12+/
11.30-12.00 Литература çӳпçинчен /12+/
12.10-14.00 Чĕререн тухакан сăмахсем. /12+/
14.10-15.00 Асăмри юрăсем. /12+/
15.10-16.00 Пачăшкă сăмахĕ. /12+/.
16.30-17.00 Экстренный час. /16+/
17.10-17.30 Тата мĕн кирлĕ пурнăçра? /12+/
18.10-18.15 Пичет тишкерĕвĕ /12+/
18.30-19.00 Ялтан яла. /12+/
19.10-19.15 Обзор прессы /12+/
19.30-20.00 Присягая Родине./12+/
20.05-24.00 Каçхи микс. /12+/

Çĕнĕ юрă 6.05-6.10, 7.05-7.10, 8.05-8.10, 9.05-9.10, 10.05-10.10, 11.05-11.10, 14.05-14.10, 15.05-15.10, 16.05-16.10, 17.05-17.10, 18.05-18.10, 19.05-19.10, 20.05-20.10, 21.05-21.10, 22.05-22.10

ЧĂВАШ РАДИО «РАÇÇЕЙ РАДИО» КАНАЛĔПЕ
6.10 Вести-Чувашия
6.24 Анонс передач
6.26 Чăваш тĕнчи
6.35 Юрă çаврăмĕ
6.40 Столичный курьер
6.53 Пресса тишкерĕвĕ
6.58-7.00 Погода
* * *
7.10 Вести-Чувашия
7.23 Паянхи кун
7.28 Из сводок МВД
7.38 Астаçă
7.48-8.00 Поэзи çăлкуçĕ
* * *
12.10-13.00 День за днем. Радиожурнал
* * *
18.10 Çĕнĕ хыпарсем
18.24 Обзор прессы
18.29 Араскал
18.49-19.00 Вести-Чувашия

2 шăматкун

1 КАНАЛ
5.40, 6.10 «Наедине со всеми» 16+
6.00, 10.00, 12.00, 18.00 Новости
6.45 Х/ф «ДЕСЯТЬ НЕГРИТЯТ» 12+
8.00 «Играй, гармонь любимая!»
8.45 «Смешарики. Новые приключения»
9.00 «Умницы и умники» 12+
9.45 «Слово пастыря»
10.15 К юбилею режиссера. «Черная кошка» Станислава Говорухина» 12+
11.25 Х/ф «ВОРОШИЛОВСКИЙ СТРЕЛОК» 12+
12.15 «Ворошиловский стрелок» 12+
13.30 Х/ф «БЛАГОСЛОВИТЕ ЖЕНЩИНУ» 12+
15.50 «Голос. Дети»
18.10 «Кто хочет стать миллионером?»
19.00 Праздничный концерт к Дню внутренних войск МВД России
21.00 «Время»
21.20 «Сегодня вечером» 16+
22.45 Х/ф «КОНЕЦ ПРЕКРАСНОЙ ЭПОХИ» 16+
0.20 Т/с «ВЕРСАЛЬ» 18+
2.25 Х/ф «ЛЮБОВЬ ПО-ВЗРОСЛОМУ» 16+
5.00 «Контрольная закупка»

РОССИЯ 1
4.15 Х/ф «СЛЕДСТВИЕ ВЕДУТ ЗНАТОКИ» «БУМЕРАНГ»
6.15 «Сельское утро»
6.45 Диалоги о животных
7.40, 11.10, 14.20 Местное время. Вести-Москва
8.00, 11.00, 14.00 Вести
8.10 Россия. Местное время 12+
9.15 «Правила движения» 12+
10.10 «Личное. Валентина Талызина» 12+
11.20 Х/ф «Я СЧАСТЛИВАЯ» 12+
13.05, 14.30 Х/ф «КОГДА ЕГО СОВСЕМ НЕ ЖДЕШЬ» 12+
17.00 «Один в один. Битва сезонов» 12+
20.00 Вести в субботу
21.00 Х/ф «УКРАДЕННОЕ СЧАСТЬЕ» 12+
1.05 Х/ф «ПОДАРИ МНЕ НЕМНОГО ТЕПЛА» 12+
3.05 Т/с «МАРШ ТУРЕЦКОГО» 12+

ЧТВ
7.40-8.00 Вести-Чăваш ен
8.10-9.15 Для вас, любимые. Концерт по заявкам
14.20-14.30 Вести-Чувашия

РОССИЯ К
6.30 «Евроньюс»
10.00 Х/ф «ВЕРТИКАЛЬ»
11.25 Д/ф «Православие на Крымской земле»
12.10 «На этой неделе... 100 лет назад. Нефронтовые заметки»
12.40 Д/ф «Александр Абдулов»
13.15 Х/ф «ОБЫКНОВЕННОЕ ЧУДО»
15.40 100 лет со дня рождения Олега Лундстрема. Концерт джазового коллектива в Концертном зале имени П.И. Чайковского
17.00 Новости культуры с Владиславом Флярковским
17.30 Романтика романса. «В мире иллюзий»
18.25 Спектакль «КТО БОИТСЯ ВИРДЖИНИИ ВУЛЬФ?»
20.50 «Линия жизни»
21.50 Дмитрий Певцов. Концерт в Московском государственном театре эстрады
22.50 «Белая студия»
23.30 Х/ф «ТРИСТАНА»
1.10 «Искатели» «Утраченные мозаики. Страсти по Васнецову»
1.55 Трио Карлы Блей на джазовом фестивале в Кюлли (Швейцария)
2.50 Д/ф «Вольтер»

НТВ
5.00 «Хорошо там, где мы есть!» 0+
5.35, 23.55 Т/с «РЖАВЧИНА» 16+
7.25 Смотр 0+
8.00, 10.00, 13.00, 16.00 Сегодня
8.15 «Жилищная лотерея Плюс» 0+
8.45 «Готовим с Алексеем Зиминым» 0+
9.20 Кулинарный поединок 0+
10.20 Главная дорога 16+
11.00 «Еда живая и мертвая» 12+
11.55 Квартирный вопрос 0+
13.20 «Я худею» 16+
14.20 «Поедем, поедим!» 0+
15.05 Своя игра 0+
16.20 Х/ф «МЕНТ В ЗАКОНЕ» 16+
18.00 Следствие вели...16+
19.00 «Центральное телевидение»
20.00 «Новые русские сенсации» 16+
21.00 Ты не поверишь! 16+
22.00 Х/ф «ЛАБИРИНТ» ИЗ ЦИКЛА «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ. СМЕРЧ. СУДЬБЫ» 16+
1.55 «Наш космос» 16+
2.55 Дикий мир 0+
3.15 Т/с «ТОПТУНЫ» 16+

ТВЦ
5.45 Марш-бросок 12+
6.15 АБВГДейка
6.45 Х/ф «ВОР И ЕГО УЧИТЕЛЬ» 12+
7.50 Православная энциклопедия 6+
8.15 Х/ф «СТАРШАЯ ЖЕНА» 12+
10.10, 11.45 Х/ф «В ДОБРЫЙ ЧАС!»
11.30, 14.30, 23.25 События
12.25 Х/ф «КАПИТАН» 12+
14.50 «Джентльмены удачи» 12+
15.20 Х/ф «МУСОРЩИК» 12+
17.15 Х/ф «Я ЗНАЮ ТВОИ СЕКРЕТЫ» 6+
21.00 «Постскриптум» с Алексеем Пушковым
22.10 «Право знать!» Ток-шоу 16+
23.40 «Право голоса» 16+
2.30 «Выстрел в голову» 16+
2.55 Х/ф «ИНСПЕКТОР ЛЬЮИС» 12+
4.30 Д/ф «Левши. Жизнь в другую сторону» 12+
5.15 Д/ф «Знаменитые соблазнители. Джек Николсон и его женщины» 12+

REN-TV
5.00 Х/ф «ЗАБИРАЯ ЖИЗНИ» 16+
5.40 Х/ф «СУРРОГАТЫ» 16+
7.20, 1.30 Х/ф «БЭТМЕН НАВСЕГДА» 16+
9.45 «Минтранс» 16+
10.30 «Ремонт по-честному» 16+
11.30 «Самая полезная программа» 16+
12.30 «Новости» 16+
13.00 «Военная тайна» 16+
17.00 «Территория заблуждений» 16+
19.00 Х/ф «БЛЭЙД» 16+
21.10 Х/ф «БЛЭЙД-2» 16+
23.20 Х/ф «БЛЭЙД-3: ТРОИЦА» 16+
3.40 Х/ф «ЧТО СКРЫВАЕТ ЛОЖЬ» 16+

Чăваш Наци телекуравĕ
6.00 Д/ф «Секретные файлы» 16+
7.00 «Республика» Хыпарсен кăларăмĕ
7.15 «Ялан янра, Чăваш сăмахĕ» 0+
7.30 «Пехил» 12+
8.00 «Республика» Информационная программа
8.30 «ЮРАТУПА КĂВАКАРЧĂНСЕМ» Чăвашла кусарнă фильм 12+
11.30 «Ӳнер тĕнчи» 12+
12.00 «Пичет тишкерĕвĕ» 6+
12.05 «Битва двух столиц. ХК «Сокол» - ХК «Ирбис» 6+
14.30, 16.30 «Мультимир» 6+
15.00 «Евромакс: окно в Европу» 16+
15.30 Д/ф «Истина где-то рядом» 16+
16.00 «Собачья работа» 16+
17.00 «Отличные студенты» 12+
17.30 «Правительственная связь» 12+
18.00 «Наша Республика. Главная тема» 12+
18.30 «Самый лучший папа» 12+
21.00 Д/ф «Будущее» 16+
22.00 Т/с «ИСТИНА В ВИНЕ» 16+

Чăваш Наци радиовĕ
6.30-7.00 Литература çӳпçинчен /12+/
7.05-8.00 Чĕнтĕрлĕ чаршав. /12+/
6.00-6.30, 9.05-9.30, 10.05-10.30, 11.05-11.30, 15.05-15.30, 16.05-16.30, 18.10-18.30, 19.05-19.30 Юрă вăчăри. /12+/
8.30-9.00 Голос Республики. /12+/
9.30-10.00 Ялтан яла. /12+/
10.30-11.00 Чĕрĕлĕх çути. /12+/
11.30-12.00 Ачалăх урхамахĕ. /6+/
12.00-12.10, 16.00-16.10 Хыпарсем. /12+/
12.10-12.15 Пичет тишкерĕвĕ /12+/
12.15-14.00 Чĕререн тухакан сăмахсем. /12+/
14.05-15.00 Радиотеатр. /12+/
15.30-16.00 Атте пилĕ. /12+/
16.10-16.15 Обзор прессы /12+/
16.15-17.00 Не формат. /12+/
17.30-18.00 Шурăмпуç. /12+/
18.30-19.00 Ялтан яла. /12+/
19.30-20.00 Уйăхпи юмахĕсем. /6+/
20.05-24.00 Каçхи микс. /12+/

Çĕнĕ юрă 6.05-6.10, 7.05-7.10, 8.05-8.10, 9.05-9.10, 10.05-10.10, 11.05-11.10, 14.05-14.10, 15.05-15.10, 16.05-16.10, 17.05-17.10, 18.05-18.10, 19.05-19.10, 20.05-20.10, 21.05-21.10, 22.05-22.10

ЧĂВАШ РАДИО «РАÇÇЕЙ РАДИО» КАНАЛĔПЕ
7.10 Вести-Чувашия
7.23 Анонс передач
7.25 Паянхи кун
7.31 Столичный курьер
7.42 С нами Бог
7.57-8.00 Юрă çаврăмĕ
* * *
12.10 Точка роста
12.28 Килте пĕçерер-ха
12.34-13.00 Эсир юратнă юрăкĕвĕ
* * *
18.10-19.00 Юрă пултăр парне. Тӳрĕ эфир

3 вырсарникун

1 КАНАЛ
5.45, 6.10 «Наедине со всеми» 16+
6.00, 10.00, 12.00 Новости
6.45 Х/ф «ДЕСЯТЬ НЕГРИТЯТ» 12+
8.10 «Служу Отчизне!»
8.45 «Смешарики. ПИН-код»
8.55 «Здоровье» 16+
10.15 «Непутевые заметки» 12+
10.35 «Пока все дома»
11.25 «Фазенда»
12.20 «Открытие Китая»
12.50 «Гости по воскресеньям»
13.45 Х/ф «НЕПОДДАЮЩИЕСЯ»
15.20 «Черно-белое» 16+
16.30 «Без страховки» 16+
19.00 «Клуб Веселых и Находчивых» Высшая лига 16+
21.00 Воскресное «Время»
22.30 «Что? Где? Когда?» Весенняя серия игр
23.40 Х/ф «ПОСЛЕДНИЙ КОРОЛЬ ШОТЛАНДИИ» 16+
2.00 Х/ф «РАМОНА И БИЗУС»
3.55 «Модный приговор»

РОССИЯ 1
5.05 Х/ф «СЛЕДСТВИЕ ВЕДУТ ЗНАТОКИ» «БУМЕРАНГ»
7.00 Мульт утро
7.30 «Сам себе режиссер»
8.20, 3.55 «Смехопанорама» Евгения Петросяна
8.50 Утренняя почта
9.30 «Сто к одному»
10.20 Местное время. Вести-Москва. Неделя в городе
11.00, 14.00 Вести
11.10, 14.20 Х/ф «САЛЯМИ» 12+
15.20 «Юмор! Юмор! Юмор!» 16+
17.30 «Танцы со Звездами» Сезон - 2016
20.00 Вести недели
22.00 «Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым» 12+
0.00 «Дежурный по стране» Михаил Жванецкий
1.00 Т/с «ПО ГОРЯЧИМ СЛЕДАМ» 12+
3.00 «Сталин. Последнее дело» 12+
4.30 Комната смеха

ЧТВ
10.20-11.00 Вести-Чувашия. События недели

РОССИЯ К
6.30 «Евроньюс»
10.00 «Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфировым»
10.35 Х/ф «ЧЛЕН ПРАВИТЕЛЬСТВА»
12.15 «Легенды мирового кино» Вера Марецкая
12.40 «Россия, любовь моя!» «Береговые чукчи»
13.10 Гении и злодеи. Владимир Русанов
13.35, 0.10 Д/с «Первозданная природа Бразилии». «Водный край»
14.25 «Что делать?»
15.15 Концерт Государственного академического ансамбля народного танца им. Игоря Моисеева в Концертном зале имени П.И. Чайковского
16.30 «Пешком...»
17.00, 1.00 «Искатели» «Последний полет воздушного гиганта»
17.45 «Москва. Накануне весны» Концерт авторской песни в Государственном Кремлевском дворце
18.55 «Начало прекрасной эпохи» Ведущий Александр Казакевич
19.10 Х/ф «КОРОТКИЕ ВСТРЕЧИ»
20.40 Х/ф «ЕВА»
22.30 «Ближний круг Дмитрия и Марины Брусникиных»
23.25 Балет «ВЕСНА СВЯЩЕННАЯ» И. Стравинского в постановке Мориса Бежара
1.45 М/ф «Фатум»
1.55 Д/ф «Православие на Крымской земле»
2.40 Л. Бетховен. Соната №14 «Лунная» Исполняет Н. Луганский

НТВ
5.05 Т/с «РЖАВЧИНА» 16+
7.00 «Центральное телевидение» 16+
8.00, 10.00, 13.00, 16.00 Сегодня
8.15 «Русское лото плюс» 0+
8.50 Их нравы 0+
9.25 Едим дома 0+
10.20 «Первая передача» 16+
11.00 «Чудо техники» 12+
11.55 «Дачный ответ» 0+
13.20 «НашПотребНадзор» Не дай себя обмануть! 16+
14.20 «Поедем, поедим!» 0+
15.05 Своя игра 0+
16.20 Х/ф «МЕНТ В ЗАКОНЕ» 16+
18.00 Следствие вели...16+
19.00 «Акценты недели»
20.00 Х/ф «НАСТАВНИК» 16+
23.30 XXIX торжественная церемония вручения Национальной кинематографической премии «Ника» 12+
2.15 Дикий мир 0+
3.05 Т/с «ТОПТУНЫ» 16+

ТВЦ
5.55 Х/ф «ЗА ДВУМЯ ЗАЙЦАМИ» 12+
7.25 «Фактор жизни» 12+
7.55 Х/ф «РАЗРЕШИТЕ ТЕБЯ ПОЦЕЛОВАТЬ... СНОВА» 16+
10.05 Д/ф «Наталья Варлей. Без страховки» 12+
10.55 «Барышня и кулинар» 12+
11.30, 1.05 События
11.45 Х/ф «НЕ МОЖЕТ БЫТЬ!» 12+
13.40 «Смех с доставкой на дом» 12+
14.30 Московская неделя
15.00 Х/ф «КАМЕНСКАЯ» «СТЕЧЕНИЕ ОБСТОЯТЕЛЬСТВ» 16+
17.10 Х/ф «УБИЙСТВО НА ТРОИХ» 12+
21.00 Х/ф «ДОМ-ФАНТОМ В ПРИДАНОЕ» 12+
1.20 Петровка, 38 16+
1.30 Х/ф «ЛАНДЫШ СЕРЕБРИСТЫЙ»
3.00 Х/ф «КАПИТАН» 12+
4.40 Д/ф «Сон и сновидения» 12+

REN-TV
5.00 Х/ф «ЧТО СКРЫВАЕТ ЛОЖЬ» 16+
5.10 Х/ф «БЛЭЙД» 16+
7.30 Х/ф «БЛЭЙД-2» 16+
9.40 Х/ф «БЛЭЙД-3: ТРОИЦА» 16+
11.45 Т/с «ГЛУХАРЬ» 16+
23.00 «Добров в эфире» 16+
0.00 «Соль» Музыкальное шоу Захара Прилепина 16+
1.30 «Военная тайна» 16+

Чăваш Наци телекуравĕ
6.00 Д/ф «Будущее» 16+
7.00 Д/ф «Истина где-то рядом» 16+
7.30, 16.00 «Мультимир» 6+
8.00 «Собачья работа 16+
8.30 Т/с «ИСТИНА В ВИНЕ» 16+
12.00 «Обзор прессы» 6+
12.05 «Чебоксары-город славы трудовой» 12+
15.00 «Время обедать» 16+
15.30 «Двое на кухне, не считая кота» 16+
16.30 «Истории генерала Гурова 16+
17.00 «Спортивные надежды» 12+
17.15 «Об этом подробнее» 12+
17.30 «Анатолий Рыбкин» 16+
18.30 «Битва двух столиц. ХК «Сокол» - ХК «Ирбис» 6+
21.00 Д/ф «Академик, который слишком много знал» 16+
22.00 «Наша Республика. Главная тема» 12+
22.30 Т/с «ПЯТЫЙ ЭТАЖ БЕЗ ЛИФТА» 16+

Чăваш Наци радиовĕ
6.05-6.30, 7.05-7.30, 9.05-9.30, 10.05-10.30, 11.05-11.30, 15.05-15.30 Юрă вăчăри. /12+/
6.30-7.00 Республика сасси. /12+/
7.30-8.00 Чĕрĕлĕх çути. /12+/
8.05-8.30, 16.10-16.30 Тăван юрă-кĕвĕ. /12+/
8.30-9.00 Присягая Родине. /12+/
9.30-10.00 Шурăмпуç. /12+/
10.00-11.00 Çичĕ юрă. /12+/
11.30-12.00 Ачалăх урхамахĕ. /6+/
12.05-14.00 Чĕререн тухакан сăмахсем. /12+/
14.05-15.00 Радиотеатр. /12+/
15.30-16.00 Голос Республики. /12+/
16.30-17.00 Çĕр сум. /12+/
17.10-18.00 Çиларман-шоу. /12+/
18.30-19.00 Ялтан яла. /12+/
19.00-20.00 Янра, юрă! /хит-парад/ /12+/.
20.05-24.00 Каçхи микс. /12+/

Çĕнĕ юрă 6.05-6.10, 7.05-7.10, 8.05-8.10, 9.05-9.10, 10.05-10.10, 11.05-11.10, 14.05-14.10, 15.05-15.10, 16.05-16.10, 17.05-17.10, 18.05-18.10, 19.05-19.10, 20.05-20.10, 21.05-21.10, 22.05-22.10

ЧĂВАШ РАДИО «РАÇÇЕЙ РАДИО» КАНАЛĔПЕ
7.10 Анонс передач
7.17 Паянхи кун
7.21 Столичный курьер
7.34 Здоровье
7.44 Асамлă кино тĕнчи
7.55-8.00 Юрă çаврăмĕ
* * *
8.00-9.00 Между Волгой и Уралом
* * *
12.10-13.00 Кайри — мала. Хит-парад
* * *
18.10-19.00 Ылтăн çӳпçерен

АПАЧĔ ТУТЛĂ ПУЛТĂР

Пăрăçпа çу çырли салачĕ

Консервланă 1 банка шалча пăрçи, 1 банка вăрăсăр çу çырли, 1 пылак пăрăç, 2 шăл ыхра, петрушка, тăвар, тип çу кирлĕ.

Çу çырлине çурмалла касмалла. Ыхрана, петрушкăна вĕтетмелле. Пылак пăрăça тăваткаллаcа касмалла. Çимĕçсене тип çупа пăтратмалла, тăвар сапмалла.

Краб çаврашки

200 грамм сыр, пĕçернĕ 2 çăмарта, 200 грамм краб патакĕ, 1/2 банка çу çырлм, майонез кирлĕ.

Çăмартана, краб патакне, сыра теркăламалла. Краб патакĕн çур пайне айккине хумалла. Çимĕçсене майонезпа пăтратмалла. Çак хутăшран варрине çу çырли хурса çаврашкасем тумалла. Çиелтен теркăланă краб патакĕ сапмалла.

Çĕрулми пицци

4 çĕрулми, 2 апат кашăкĕ çăнăх, 1 çăмарта, тăвар, пăрăç кирлĕ.

Ăшне хума 150-шар грамм кăлпасси, сыр, 2 шăл ыхра, тип çу, укроп хатĕрлемелле.

Теркăланă çĕрулмие çăнăхпа, çăмартапа, тăварпа, пăрăçпа пăтратмалла. Кăлпассине помидора тăваткалласа касмалла. Сыра теркăламалла. Вĕтетнĕ ыхрана майонезпа хутăштармалла.

Вĕрилентернĕ çатма тĕпне çĕрулми хутăшĕ сармалла. Ăна икĕ енчен ăшаламалла. Унтан майонез сĕрмелле. Кăлпасси, помидор, сыр хумалла. Пиццăна хупăлчапа витсе пĕçермелле. Сĕтел çине лартиччен вĕтетнĕ укроп сапмалла.

«Тюльпан çыххи»

100 грамм сыр, 4 помидор, 2 шăл ыхра, 3 апат кашăкĕ майонез, пĕçернĕ 2 çăмарта, симĕс сухан кирлĕ.

Сыра, çăмартана теркăламалла. Ыхрана вĕтетмелле. Çимĕçсене майонезпа пăтратмалла.

Помидорсене хĕреслесе касмалла, пĕчĕк кашăкпа ăшне кăлармалла. Шала сыр хутăшĕ тултармалла.

Турилккене ăшне тултарнă помидорсем хумалла. «Тюльпан» тунине симĕс суханран ăсталамалла.

Коктейль

1 стакан сахăр хушнă хура кофе, 200 грамм мороженăй, пăтратса кăпăклантарнă шĕвĕ хăйма, пăр катăкĕсем кирлĕ.

Илемлетме чĕптĕм корица, теркăланă шăккалат хатĕрлемелле.

Мороженăя стакансене тултармалла, кофе, пăр хушмалла. Çиелтен шĕвĕ хăйма ямалла. Сĕтел çине лартиччен корица, шăккалат сапмалла.

Рулет

2 лаваш, чăхăн кăкăр тĕлĕнчи пайĕ, маринадланă 400 грамм шампиньон, пуçлă 1 сухан, 150 грамм сыр, 50 грамм майонез, тăвар, пăрăç, 1 çăмарта, тип çу кирлĕ.

Вĕттĕн туранă сухана тип çупа ăшаламалла. Чăх какайне пĕçермелле. Сыра теркăламалла. Чăх какайĕпе шампиньона вĕттĕн турамалла. Çимĕçсене майонезпа пăтратмалла, тăварпа пăрăç сапмалла. Çак хутăшпа икĕ лаваша витмелле. Иккĕшне те рулет майлă çавăрмалла. Çиелтен пăтратса кăпăклантарнă çăмарта сĕрмелле. Рулетсене духовкăра 15 минут пĕçермелле.

Лимон кукăлĕ

Чуста çăрма 250 грамм çăнăх, 120 грамм услам çу, 4 апат кашăкĕ сахăр çăнăхĕ, 1 çăмарта, 3 апат кашăкĕ хăйма кирлĕ.

Ăшне хума 250 миллилитр шыв, 50 миллилитр лимон сĕткенĕ, 150 грамм сахăр, 1 лимон хуппи, 25 грамм услам çу, 3 апат кашăкĕ куккурус крахмалĕ, 3 çăмарта сарри хатĕрлемелле.

Безе валли 3 çăмарта шурри, 75 грамм сахăр, чĕптĕм тăвар кирлĕ.

Çăнăха çемçелнĕ услам çупа, сахăр çăнăхĕпе, çăмартапа, хăймапа пăтратмалла. Чустана айкки илĕнекен формăна тултармалла, вилкăпа шăтарса сивĕтмĕшне лартмалла.

200 миллилитр шыва сахăрпа, лимон сĕткенĕпе, теркăланă лимон хуппипе, çупа пăтратмалла. Çак хутăша вĕреме кĕртмелле. Унтан 50 миллилитр шывпа хутăштарнă крахмал çăнăхĕ ямалла, пăтратса кăпăклантарнă çăмарта сарри хушмалла. Сироп çăралсан çулăма сӳнтермелле.

Чустана фольгапа витмелле, ун çине 1 стакан пăрça хурса 10 минутлăха духовкăна лартмалла. Фольгапа пăрçана илсе тепĕр 10 минут пĕçермелле.

Çăмарта шуррине пăтратса кăпăклантармалла, чĕптĕм тăвар, сахăр хушмалла.

Вĕри пашалăва лимон хутăшĕпе витмелле, çиеле безе хумалла. Лимон кукăльне 15 минутлăха духовкăна лартмалла.

ШУТА ИЛМЕ

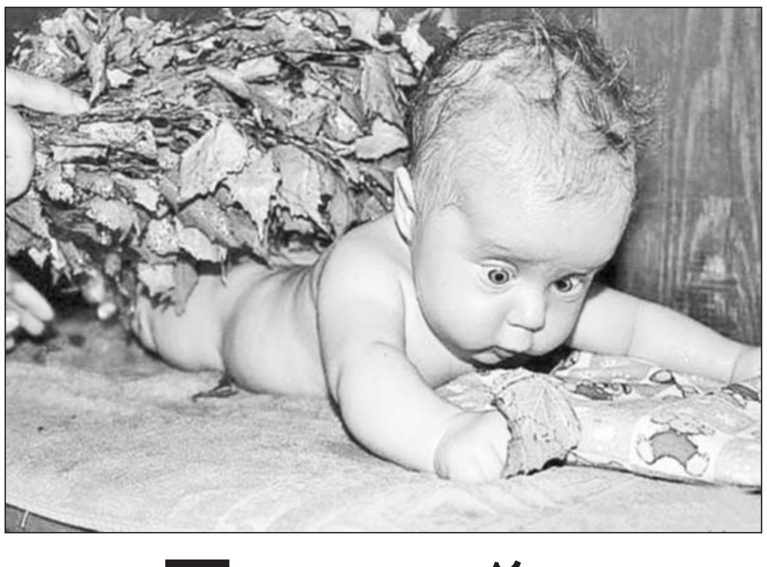

Тутлă мунча

Мунча сывлăхшăн усăллине пурте пĕлетпĕр. Вăл кĕлеткене тасатать çеç мар, организма паха витĕм те кӳрет. Милĕкрен пахи мĕн пур? Унпа çапăнмасан вара мунчан усси çурри чакать, мĕншĕн тесен çапăннă май кĕлеткене массаж та тăватпăр, ун патне ăшă та хăвалатпăр. Вĕри парпа ӳт хускалать, тăвар тухать, юн тымарĕсем гимнастика тăваççĕ.

Мунча кĕме тĕрлĕ милĕкпе усă кураççĕ. Вĕсен кашнин витĕмĕ расна.

Ытларах усă куракан **хурăн милĕкĕн** çулçисенче С витамин, эфир çăвĕсем тата паха ытти япала пур. Ку милĕк лăплантарать, сурансене сиплеме, шăмă сыпписемпе тĕртĕмсем ыратнине иртерме пулăшать, бронхсене сарать, унти йăлмакана кăларать.

Чи пахи – **лăсă милĕкĕ**. Унра сывлăшри микробсене вĕлерекен япаласем те пур. Радикулит аптратсан та, бронхпа ӳпке чирĕсене иртерме те пулăшать. Шăнса чирлесен, шăк çулĕсем ыратсан уйрăмах кедрпа пихта милĕкĕ паха. Лăсă милĕкĕпе çапăниччен ăна 15-20 минут вĕри шывра тытмалла.

Вĕлтĕрен милĕкĕ ревматизм, радикулит, подагра чирĕсене иртерме аван. Вĕчĕрхеннине те лăплантарать вăл, юн пусăмне чакарать. Çапăннă чухне ан çунтартăр тесен ку милĕке малтан 2-3 хутчен вĕри шывран сиввине чикмелле. Кашнинчех пĕр-икĕ минут тытмалла.

Эвкалипт милĕкĕ эфир çăвĕсемпе пуян. Пыр ыратсан, сунас ерсен сипленме аван.

Çирĕк милĕкĕ тĕртĕмсем, шăмă сыппиcем ыратнине лăплантарать.

Юман милĕкĕ – чи çирĕппи. Вăл нервсене лăплантарать, ӳте çирĕплетет.

Палан милĕкĕ ӳт кĕçĕтнине сиплет. Унпа уйрăммăн мар, хурăн милĕкĕ çумне пĕр-икĕ турат хурса та усă курма пулать.

Çăка милĕкĕ шăнсан паха. Вăл пуç ыратнине иртерет, бронхсене сарса унти йăлмакана тухма пулăшать.

СЫВЛĂХ

Пыр шыççан

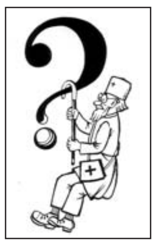

Çуркунне çанталăк пĕр вĕçĕм улшăннă май пыр шыçасси те пулать. Ăна иртерме алоэ пулăшĕ. Икĕ çултан кая мар çитĕннĕ ӳсен-тăран çулçине вĕтетмелле те сĕткенне сăрăхтарса илмелле. Кашни ир вунă кун хушши выç хырăмла пĕрер чей кашăкĕ ĕçмелле.

Çăпан тухсан

Кăшт шăнсанах çăпан аптратма пултарать. Ăна иртерме лимон пулăшĕ. 1 лимон хуппине вĕтĕ терка витĕр кăлармалла та 2 апат кашăкĕ пылпа хутăштармалла. 1-2 сехетлĕхе тĕттĕм вырăна лартмалла. Апат умĕн 2 чей кашăкĕ ĕçмелле.

Пуç ыратнинчен – корица тата лимон

Çуркунне çара пуçăн çӳресен тӳрех пуç ыратма пуçлать. Кун пек чухне вĕтетнĕ корица пулăшĕ. Ăна тăнлав патне кăшт сĕрĕр. Чей вырăнне вĕретсе ĕçсен те юрать. Корица нерв тытăмне лăплантарма пулăшĕ, пуç ыратни те хăвăртах иртĕ.

Çавăн пекех лимон сĕткенĕ те çăмăллăх кӳрĕ. Лимонпа чей вĕретсе ĕçĕр. Юлнă çимĕçе пĕчĕк пайсем çине вакăр та хваттерĕн тĕрлĕ кĕтесне хурса тухăр. Унăн шăрши лăпланма пулăшĕ. С витамин организма çирĕплетнисĕр пусне кăмăл-туйăма та çĕклĕ.

Сиплев мелĕсемпе усă куриччен тухтăрпа канашламалла.

УСĂЛЛĂ КАНАШСЕМ

Урана ан йĕпетĕр

Çуркунне çитнĕ май пушмак йĕпенни, юрăхсăра тухни кăмăла хуçнисĕр пусне тăкак та кӳрет, каллех çĕнни туянма тивет-çке. Кун пек чухне чирлесе ӳкес хăрушлăх та пур. Çавăнпа та йĕпе çанталăкра çакна та асра тытмалла.

❍Каçхине сăран пушмак ăшне хаçат тултарăр, вăл нӳрĕке туртса илĕ.

❍Йĕпе-сапара резина атă пулăшĕ. Ĕçре ăна çăмăл пушмакпа улăштарма пулать.

❍Сăран атă-пушмакран уйрăлас килмесен чăлха çийĕн хутаç тăхăнăр. Ура йĕпенесрен пулăшĕ.

❍Урама тухиччен пушмака ятарлă крем сĕрĕр. Алă айĕнче пулмасан ӳсен-тăран çăвĕ те пулăшĕ.

❍Киле таврăнсан пушмака кашнинчех йĕпе çĕтĕкпе те пулсан тасатăр.

❍Темле пулсан та çула йĕпе урапа ан тухăр.

❍Çĕвĕ йĕрĕсем шыв ан яччăр тесен вĕсене касторка е йĕтĕн çăвĕ сĕрĕр.

❍Нӳрĕ сăран пушмака ăшă батарейи çумне ан лартăр. Ытлашши вĕрипе вĕсем хăвăртах юрăхсăра тухаççĕ.

❍Пушмака пĕр вĕçĕм типĕтсен ырă мар шăршă тухать. Унран хăтăлма шал енчен водород перекисĕпе сăтăрăр.

ЭХ, ÇАМРĂКЛĂХ...

«Никама та памăп сана»

«Никама та памăп сана...» – пăшăлтатать савниçĕм хăй çумне пăчăртанă май. Хирĕç чĕнместĕп. Мĕн калам-ха ăна? «Тытса чараймăн», – тесе шанчăкне çапса хуçам-и? Хăяймастăп.

Кулăшла та. Ахăлтатса кулассăм килет. Тусăм ăнланмасран шикленнĕрен-ши, ăна шартах сиктересрен сыхланса-ши – чĕнместĕп. Шăла çыртатăп. Унăн ытамĕнче киленнĕ, вăл чăнласах сыхласа упрасса шаннă май «мана никама та паман» савнисене аса илетĕп.

Шкулти юратăвăм та çаплах калатчĕ. Çук-ха, паллашсанах кун пек сăмахсем илтмен. Çулталăк туслă çÿренĕ хыççăн ача-пăча йышĕнчен тухрăмăр-ши – чăннипех таса туйăм хăйĕн тыткăнне çупăрларĕ. Пĕр-пĕрне вăрах курмасан тунсăхлаттăмăр, тĕл пулсан еплерех савăнаттăмăр. Пĕрле чухне чунăмăрсем çунат хушса çÿл тÿпере вĕçетчĕç. Çак ырлăх иксĕмĕре те илĕртрĕ-тĕр. Çавăнпах çупăрласа эпĕ уншăн хаклине пăшăлтататчĕ. Нихăçан уйăрлмасса çирĕплететчĕ.

Анчах... Çулсем иртнĕ май эпир те ÿссех пытăмăр. Шухăшкăмăлăмăрсем те улшăнчĕç, пурнăç çине расна куçпа пăхакан пултăмăр. Уйрăлтăмăр. Мана çухатасран шикленнĕрен хутшăнăва сыхлама та тăрăшрĕ. Усси пулмарĕ – мана тытса чараймарĕ.

Иккĕмĕш савнирен ку сăмахсене пĕртен-пĕр хутчен çеç илтнĕ. Уяв кĕрекинче. Çук, япăх марччĕ вăл. Çав тери ырă кăмăллăччĕ. Анчах çепĕç сăмах калама вăтанатчĕ. Ачашшăн çупăрланă чухне чĕринчи туйăмсен çăлкуçĕнчен лайăххи çеç тапнине, мана хытă савни-не туяттăм. Çакна палăртмастăм çеç. Вăл та юрату çинчен питех каласмастчĕ. Туйăмĕсене мĕншĕн палăртма хăратчĕ-ши? Эпĕ куласран шикленетчĕ-ши? Пĕррехинче çеç мĕнле хайрĕ-ши – «сана никама та памăп, савниçĕм», – терĕ. Хăй вара тытса чарма хăтланмарĕ те.

Темиçе çул иртсен ăнсăртран тĕл пултăмăр унпа. Ун чухне те эпĕ ăна качча тухма килĕшменшĕн ÿпкелерĕ. Ним хуравлама пĕлменрен: «Япăх чĕнтĕн пулĕ», – тесе шÿтлерĕм. Халĕ те савать-ши ара? Унсăрăн çав таранччен кÿренсе пурăнмалла мар пек. Мана упрама сăмах параканăн – пушшех.

Виççĕмĕшĕ вара «мана никама та памасса» тăтăшах аса илтеретчĕ. Çав тери хытă юратнине калатчĕ. Ĕненеттĕм те. Хаклă тупрана асăрханса тытнăн çупăрлатчĕ. Епле ирĕлместĕм-ши тулккăш? Мĕн тери вĕри хум пырса çапатчĕ кĕлеткеме, чунăма та ăшăтатчĕ.

Кун каçа миçе шăнкравлатчĕши? Куллен тенĕ пек тĕл пулаттăмăр. Эпĕ унăн телейĕ иккенне ывăнми çирĕплететчĕ. Мĕнлерех сăмахсем пăшăлтататчĕ! Мана тĕл пулнишĕн еплерех савăннине каласа кăтартма тепĕр чух сăмах та тупаймастчĕ, ĕмĕр-ĕмĕр упраса пурăнма ĕмĕтленетчĕ...

Халĕ акă каллех «мана никама та памасса» шантарнине илтетĕп. Эх, арçынсем, айван мар-и эсир? Эпир вĕт пурлăх мар, хамăр пурнăç хуçисем.

«Санăн тесе пичет çапман-иç», – кула-кулах хуравларăм ытамри савнине. Чунăмри хавас кăмăлăма тытса чараймарăм.

АННА.
Комсомольски районĕ.

КУН ПЕК ТЕ ПУЛАТЬ

Çирĕп хĕрарăм

Ывăлĕ çари çухăрнипе вăранчĕ Люба. Владик каллех усал тĕлĕк курать пулĕ ĕнтĕ. Пиллĕкри ывăлĕ час-часах çапла канăçсăр çывăрать. Эх, мĕскĕн, ашшĕ пусĕррине пула туртлă ыйхă мĕнне те пĕлмест-çке.

Çамрăкла качча тухрĕ Люба. Кÿршĕ ял йĕкĕчĕпе ташă каçĕнче паллашрĕç вĕсем. Ялти Сантăр та килĕштеретчĕ хĕре, анчах пике Петĕре суйларĕ. Каччă харсăр та çирĕп пулни илĕртрĕ ăна. Часах хĕртен арăм пулса тăчĕ. Виçĕ уйăхранах Петĕр Любăна вăрласа кĕчĕ.

Малтанах чиперех пурăнчĕ çамрăк мăшăр. Чашăк-тирĕк шăкăртатмасăр никамăн та пулмасть-çке. Çамрăксем уйрăлса тухас терĕç. Çак тĕллевпех строительство материалĕсем хатĕрлеме тытăнчĕç. Çемье хушăнас хыпар та тухрĕ. Пĕтĕмпех çынсенни пек темелле.

Çулсем иртрĕç. Любăпа Петĕр икĕ хутлă çурт та лартрĕç, хуралтисене те чăх-чĕп вĕçсе каçайми купаларĕç. Аслă ывăлĕ те çитĕнчĕ. Ăна тем пек йăмăк парнелес тесен те пултараймарĕ Люба.

Самана улшăнчĕ. Ытти арçын пекех Петĕр те укçа-тенкĕ ĕçлесе илме аякри хулана çÿреме тытăнчĕ. Çемьери килĕшÿ çиппи çакăнта татăлчĕши? Мăшăрĕ малтан та ĕçместчĕ мар, хушăран ĕçрен хĕрĕнкĕ тавранатчĕ. Ытлашшипех вĕриленсен çапăçатчĕ те. Килте вăл хĕрĕнкĕлле çапман стена юлман-тăр. Арăмне тивместчĕ вара. Кун пек чухне Люба та мăшăрне хирĕç нимĕн те каламастчĕ-ха. Юраманнине ăнланатчĕ.

Юлашки вăхăтра мăшăрĕ пач улшăнчĕ. Тÿрех арăмне лăскама тытăнать мар-и? Пĕр-пĕринчен уйрăм пурăнни улăштарчĕ арçынна. Нихăçан кĕвĕçменнине урăх арçынсен çумне хушакан пулчĕ.

Темиçе çул кĕтнĕ парне аслă ывăлĕ вунпиллĕке çитсен килчĕ. Люба иккĕмĕш хутчен «анне» пуласса хăпартланса йышăнчĕ, мăшăрĕ таврăнасса кĕтрĕ. Анчах упăшки савăнма пĕлмерĕ. «Эпĕ çук чухне урăххисемпе алхасса пурăнтăн апла!» – пĕрремĕш хутчен çÿç-пусран ярса тытрĕ вăл. Урăлсан каçару ыйтрĕ-ха, анчах киревсĕр йăла патне час-часах таврăнчĕ.

Владик çуралсан та пурнăç лайăхланмарĕ, пушшех япăх еннелле сулăнчĕ. Ÿсĕр таврăнатчĕ те арăмне хĕнеме тытăнатчĕ Петĕр. Вĕсем çĕкленĕ шăв-шавпа ывăлĕ те вăранатчĕ. Пĕчĕкскер куççулĕпе антăха-антăха кăшкăратчĕ, ашшĕ чунне пурпĕр витерейместчĕ.

Усалланса та усалланса пычĕ арçын. Çакна хĕрарăм юлашкинчен тÿсеймерĕ, япалисене пуçтарчĕ те хулана куçрĕ. Аслă ывăлне кунта пÿлĕм туянса panăччĕ. Ялти икĕ хутлă çурт мар пулин те – хăтлă. Чи кирли – лăпкă. Студент-ывăлне çитерет-тасатать хĕрарăм. Кĕçĕнни те путсĕр ашшĕне курмасть. Унтанпа çур çул иртрĕ пулин те лăпкă çывăрма çеç хăнăхаймасть-ха, тискеррĕн кăшкăрса вăранать.

Маттур хĕрарăм часах тивĕçтерекен ĕç те тупрĕ. Петĕр çемйине каялла яла чĕнет, лăпланасса шантарать. Анчах Люба çирĕп кăмăллă.

МАРИЯ.

ЧУНРИ

Ахальтен мар...

Эрнекун хăш чухне апат çиме те вăхăт çук манăн, хальхинче те пуринчен малтан ĕçе путнăччĕ. Тăрук эсĕ шăнкăравларăн. Телефон номерне çур сехетрех тупса панă сана. Шăматкун пушă вăхăту пур-мĕн, эпĕ кану кунне ăçта иртернипе кăсăклантăн, тĕлпулăва чĕнтĕн. Ытла та кĕтмен çĕртен шăнкăравланипе-ши, хирĕç мĕн хуравламаллине те пĕлмерĕм. Тепĕр кунне шăпах хам ĕçпе эсĕ пурăнакан тăрăха – хулан çурçĕр-хĕвеланăç районне – çитмеллеччĕ. Телейĕме-ши, черетре нумай ларма тивмерĕ. Кирлĕ документсене хăвăртах хатĕрлесе пачĕç. Урама тухрăм, çурхи вичкĕн çил питрен хытах касать. Васкаса чарăнăва утрăм. Çук, сан пата шăнкăравлама хăю çитерейменĕм. Хыçра пĕр машина кăшкăртрĕ. Çаврăнса пăхма хăнăхман эпĕ, таçта вĕçтерекенскерне çул парас тесе айккине пăрăнтăм. Çавнашкал та пулать-çке, руль умĕнче – эсĕ. Ман çине пăхса ăшшăн култăн. Тĕлĕнтермĕш, тепĕр чухне калаçса татăлсан та тĕл пулаймăн. «Лар хăвăртрах, шăнса кăвакарнă эсĕ, халь чей ĕçме каятпăр», – алăка уçса салона вырнаçма пулăшрăн. Пĕр кафене, теприне чарăнтăмăр. Кану кунĕсенче çынсем килте лармаççĕ-мĕн, пур çĕрте те лăк тулли халăх. Атăл хĕрринчи хăвна килĕшекен кафене суйласа илтĕн. Манăн та, санăн та ниçта та васкамалла марччĕ. Çур сехете яхăн кам мĕнле чей ĕçессине суйларăмăр. Сана кĕтмелле шур çырлинчен, мана вара импĕрпе пĕтнĕкрен хатĕрлени килĕшет.

Тĕлпулăва ахальтен чĕнменнине чун туять. Пĕлетĕп, студент чухне эпĕ сана вăрттăн савнине пĕр пÿлĕмрисем кайран каласа кăтартнă. Эсĕ вара, ниçта тухмасăр вĕренекенскер, тавсăрма та пултарайман. Унтанпа чылай çул иртсе кайрĕ. Пит çинче пĕркеленчĕксем те палăрма пуçларĕç. Чун вара малтанхи пекех, пĕрре чĕрене вырнаçнă çынна ниепле те кăларса пăрахма çук-мĕн. Ĕненетĕп халь, чăн-чăн юрату вăхăта парăнмасть иккен.

Шартлама сивĕре качча тухрăм эпĕ. Чунтан юратса мар, хăнăхса çитнĕрен-ши? Темиçе çул ĕнтĕ хыçран йытă пек лĕпĕстетсе чупаканскерне шеллерĕм-ши? Ытла та айван пулнă-çке, пĕрлешнĕ хыççăн усал йăлисене пăрахĕ терĕм пуль çав. Çук, пушшех те иртĕхме пуçларĕ арçын. Ывăнтарса-йăлăхтарса çитерĕнскертен ниепле те уйрăлса пĕтме çукчĕ. Пурăнмалли вырăна улăштарнă хыççăн тин хăпрĕ пуçтах. Хулара хăйне валли кĕтес тупайманнипе яла пăрахса кайрĕ.

«Ытла та кая юлса вăрантăм эпĕ. Санăн ыран туй тенĕ кун пуçран чукмарпа çапнăн туйăрăм хама. Пурнăçăмра пĕрремĕш хут экзамен тытаймарăм. Пĕлетĕн-и, эсĕ кăна мар, эпĕ те вăрттăн савнă-çке. Юлашкинчен те пулин курса калаçас тесе сан пата пуçтарăнтăм, юлташсем çула пÿлчĕç, туй пăсăласран хăрарĕç-ши?» – чунна уçнине тĕлĕнсе итлерĕм эпĕ. Çук, тăвансем, атте-аннен куçĕнчен епле пăхмаллаччĕ ман? Пулас мăшăр мĕн хăтланĕччĕ? Çапла, туй кунĕчченех кĕтнĕ эпĕ савнă çынна, анчах та çăмăлттайла хăтланса пĕр каçра шухăша улăштарма ниепле те пултараймастăмччĕ. Турă хушнинчен иртеймĕн теççĕ те.

«Ăнланатăп, çăмăл мар халь сана. Вăхăт иртнĕçемĕн кирек мĕнле суран та çĕвĕ хăварса тÿрленет. Ниçта та васкамастăп, анчах та кирек хăш вăхăтра та алă тăсса пама хатĕр. Пĕччен мар эсĕ... Паянхи тĕлпулу та ахальтен мар...» – терĕн куçран пăраласа.

Нимĕн те ахальтен мар пуль çав, хам та çавнашкалах шухăшлатăп. Апла иртнишĕн ÿкĕнмелле те мар. Каялла çаврăнса пăхмасăр, малашлăхпа пурăнма сунаççĕ тăвансем. «Пурнăç пĕрре килет тата питĕ хăвăрт иртет, çын сăмахĕнчен хăраса чунна хирĕç ан кай, хăвăн телейÿнтен ан тар», – ăс парать анне.

Иртнине тавăрма çук. Малашнехине вара вăхăт кăтартĕ.

«Чейшĕн тавах. Санпа юнашар чухне çеç вăл тутлă иккен. Ахальтен мар ку. Ыран çав вырăнтах тĕл пулăпăр-и?» – СМС-çыру шăрçаланă эсĕ.

Эпĕ те ăнлантăм – нимĕн те ахальтен мар...

АЛЕНА.
Шупашкар хули.

ЎРМЕК Васли

Сĕмсĕр

Телеспектакль

(Малалли. Пуçламăшĕ 5-10 номерсенче).

Вунпиллĕкмĕш курăну

КУÇМА */лашине/.* Тă-ăр-р! */Михалие сĕтĕркелесе алăка уçса кĕрет/.* Килте пур-и кам та пулин? Сухви! Эс ăçта? Сухви!

МИХАЛИ. Хулленрех, эс, ай, хулленрех, юман каски сĕтĕрместĕн вĕт.

СУХВИ */чупса тухать/.* Мĕн? Ўсĕр-и эсир, кăшкăратăр? Ку тата, утаймасть те-и? */Упăшкин пуçне тутăрпа çыхнине, юнланнине тин асăрхать/.* Пуçне те çурнă-и тата? О-ой! Тин мĕн курас?

МИХАЛИ. Ытлашши ан çуйхаш-ха эс, хĕрарăм... Вилмен вĕт... Вырăн хатĕрле...

КУÇМА. Вилмен, вилмен... Вăхăтра чупса çитеймен пулсан... Тем-мĕн пуласси те паллă марччĕ...

СУХВИ */вырăн сарма тăрмашать/.* Эп часах...

МИХАЛИ. Унта мар, унта мар, пуш тенкел çине. Ура та хуçăлнă пулмалла... е шăмă сикнĕ, чĕркуççи чашăкĕ... урана хускатма та памасть...

КУÇМА. Ялти тухтăра чĕнмелле пулĕ?

МИХАЛИ. Кайса чĕн, чуп хăвăртрах, хăвăнах ăнланмалла пасăрах...

Куçма пўрнисемпе укçа кирлине систерет.

МИХАЛИ. Ну пулать те этем... Йĕрĕх! Сухви! Ярса пар-ха çак чаракçăр пыра пĕр курка, ляплантăр...

СУХВИ. Юрĕ, ара, юрĕ... */Чăлана кĕрет/.*

КУÇМА. Э-э, çук, мана укçан парсан аван, налук тўлеме кирлĕ.

МИХАЛИ. Кайса кил, кайран парăп */хĕвне аллипе хыпашлать/,* ак пур кунта, пур...

КУÇМА. А-а-а-а... Пурри пур пулĕ те-ха... Ман мар... А-а, леш тимĕр валашкине...

МИХАЛИ */чышкине чăмăртаса, хаяррăн пăхса шăл витĕр/.* Ху-уп çăварна... харампыр... Ме! */Хĕвĕнчен укçа енчĕкĕнчен кăларса Куçмана темиçе вак укçа персе парать/.* Тасал!

Куçма çўлелле якăлт! сикет, тухса чупать.

МИХАЛИ. Куçма, кĕр каялла!

КУÇМА */аллине тăсса/.* Татах паратăн-и?

МИХАЛИ. Тьху! Ан уйрăл леш вырăнтан, куç шăрçи пек сыхла, кай!

СУХВИ */курка çĕклесе тухать/.* Ăçта чупрĕ тата леш... йĕкехўри?

МИХАЛИ. Кўр хама! */Куркаран ĕçет те Сухвие/.* Ме, тыт, сурана сĕрсе яр... Туртса сурать...

СУХВИ. Тутăр витĕрех йĕпетем-ха, усăллăрах пулĕ...

МИХАЛИ. Куçмана кала-ха кайса, пĕр икĕ-виçĕ кун вăрмантах пултăр, уйрăлсах ан кайтăр. Пирĕн Кĕçтук яла таврăннă пулмалла, кайса чĕн-ха, килтĕр...

СУХВИ. Хула пурнăçĕ йăлăхтарнă пулĕ ара...

КĔÇТУК */хыпаланса килсе кĕрет, кĕнĕкĕменех/.* Кукка! Мĕн пулчĕ вара сана, кам хăйрĕ сан çине алă çĕклеме?

СУХВИПЕ МИХАЛИ */хăрăсах/.* Ак, çылăхсăр пулĕ эсĕ, ачам?!

МИХАЛИ. Ха, мĕнле çитĕнсе-улшăнса кайнă эс, паллама та çук.

КĔÇТУК. Эп татах-ха, кайран каласа парăп... Халĕ...

МИХАЛИ. Сухви, пуçтар-ха унта сĕтел çине...

СУХВИ. Мĕн каласси... */Чăлана кĕрет/.*

КĔÇТУК. Сире чăрмантарасси ĕнтĕ, эп пĕр самантлăха кăна кĕнĕччĕ... Тăкăрлăкра Куçма тетене тĕл пултăм та, вăл эс инкеке лекни пирки пĕлтерчĕ... Эпĕ вара чупсах килтĕм.

МИХАЛИ. Вăт, карма çăвар... Ну юрĕ... юрĕ. Эс килни аван.

КĔÇТУК. Кукка, мана 1000 тенкĕ кивçен укçа кирлĕччĕ паян-ыранах. Ан иккĕленĕр, çывăх вăхăтрах таврăп...

МИХАЛИ. Çавăн чухлĕ укçапа мĕн тăван? Е пўрт-çурт çавăрасшăн-и? Авланма шут тытрăн-и тата?

КĔÇТУК. Мана... */Куккăшне хăлхаран пăшăлтатать/.* Ман штраф тўлемелле, унсăрăн тĕрмене хупаççĕ...

МИХАЛИ */ал тупанĕсене сăтăркаласа/.* Апла иккен, лекнĕ иккен эсĕ... */Татăклăн/.* Юрать, килĕшетĕп... Анчах укçа шута юратать, малтан ĕçĕ, кайран укçи. Кивçен паллах... Мĕн вăрлана вара эсĕ?

КĔÇТУК */пуçне хыçкаласа/.* Калама та аван мар, ăнсăртран çаклантăм... Çă-марта... Ы-ых, çав вилме маннăскере...

МИХАЛИ. Теппи пирки калатăн пуль?

КĔÇТУК. Çавă çав, путсĕр...

МИХАЛИ. Çав путсĕр... */Кăштахран/.* Мур илинччĕ, çавăн чух... Çуна синче вăл пулман тăк тарса ĕлкĕрейместчĕ çĕнĕ хуçа...

КĔÇТУК. Эп... эп кукка, ăнкарсах çитеймерĕм-ха...

МИХАЛИ. Вăл-ку тата... пулни-пулман-и... иртсе кайнă, йĕрĕ çĕтнĕ... Халĕ акă мĕн...

КĔÇТУК. Эп итлетĕп, кукка...

МИХАЛИ. Эпĕ паян-ыранах ура çине тăраймăп. */Шăппăн/.* Эсĕ вăйлă, патвар. Куçмапа иксĕр ман валли пĕр ĕç туса пама пултарасса шанатăп...

КĔÇТУК. Куçмана шанма пулать-и?

МИХАЛИ. Вăл ман алăра тахçанах... */Енчĕкрен укçа кăларать/.* Ак сана, хальлĕхе аванс, 200 тенкĕ. Асту! Никам та нимĕн те курмасть, нимĕн те пĕлмест...

Кĕçтук пуçне ялт! каçăртать те хытсаларнă пек тăрать.

МИХАЛИ. Ак тата */çĕçĕ тыттарать/.* Шанчăклă вырăна чик, кирлĕ пулма пултарать... Куçма нумай пĕлме пуçларĕ... чухла...

КĔÇТУК. Кукка! Саншăн эп тем тума та хатĕр... Ак çаппа! */Пўрт алăкне хупать те/.* Ку-ка-ре-ку-у-у! */Тухса чупать/.*

МИХАЛИ. Ак çакланчĕ ку, çамрăкки, ман алла. Леш, ваттине, хăрах куçлине, ылмаштараканĕ пулать ку.

СУХВИ */ĕне витинчен тухать/.* Ай ват супнă! Киккирикӳ тăрса каймарĕ пулĕ те...

Вунултăмĕш курăну

Вăрман уçланки. Ун-кун пăхкаласа Куçмапа Кĕçтук килсе тухаççĕ.

КУÇМА. Лашана курăнмалла мар кăкартăн-и?

КĔÇТУК. Самай чăтлăха вырнаçтартăм... Тухса каймалли çулне те картласа хутăм...

КУÇМА. Юрать, тавай пăявпа кăкарса туртатпăр урапа патне. */Çўп-çаппа курăк айĕнчен валашка кăлараççĕ/.* Çĕкле пуçĕнчен, эп кăкарам, вĕçерĕнмелле ан пултăр.

КĔÇТУК */ахлата-ахлата валашкана пĕр пуçĕнчен çĕклет/.* А-а-ах... Миçе пăт кунта-а...

КУÇМА. Пĕлместĕп хальлĕхе...

Иккĕшĕ валашкана урапа патне сĕтĕреççĕ. Икĕ пуçĕнчен тытса урапа çине хума пикенеççĕ, анчах ниепле те вăй çитерейместĕç.

КĔÇТУК. Ой, пулмастех, ой...

КУÇМА. Çĕклесе хурасах пулать, унсăрăн укçа çунса кайма пултарать...

КĔÇТУК. Çаппа... Атьăр тепре, шăла çыртса... */Нăйкăшса ярать те хуçланса ўкет. Иккĕшĕ ик пуçĕнчен тытса çĕклеме пикенеççĕ/.* Ой-йĕ, пилĕке тапратрăм пулмалла */йăванса каять/.*

Çав вăхăтра уçланкăна Михали, туйи çине тайăнса, уксахласа килсе кĕрет.

МИХАЛИ. Вăрласа кайман пулмаллаха. Халĕ те хурайман-и-ха, харампырсем! Мĕн, иксĕр те шурса кайнă? Тавай хăвăртрах! Ку тата, вăйпиттийĕ, мĕн йăваланса выртать?

КУÇМА. Кĕçтук пилĕкне тапратрĕ пулмалла...

МИХАЛИ. Суять вăл, суять! Çамрăк çыннăн пилĕк тапранма пултараймасть... Эй, тăр часрах! Эпĕ те пулăшатăп...

КĔÇТУК. Эп... кукка... пултараймастăп...

МИХАЛИ */урса кайса Кĕçтука туйипе çурăм урлă çапать/.* Тăратăн! Пултаратăн!

Куçма аяккалла тарма пикенет.

МИХАЛИ. Эс ăçта сулланасшăн тата?! */Туйипе перет те Куçмана çурăмĕнчен тивертет/.*

КУÇМА. Эп... эп... ман... Эп халех...

Пурте пĕрле валашкана урапа çине хăпартма мекĕрленеççĕ. Михали çурăмĕпе çĕклеме пикенет.

МИХАЛИ. Тавай, тавай, юлашки вăя пухса... Э-э-эх... */Кĕçтук ахлатса кăшкăрса ярать, йăванса каять/.* Куçма, тавай! Уй-й!.. */Кăшт кăна хăпартса çитереймен валашка Михалие пĕвĕпех аяла тăвать/.* Ой-ой-ой... Вилетĕп-ĕп. Пулă...шăр...

КУÇМА */ун-кун пăхкаласа/.* Михали куçне хупнă. Вилнĕ... */Пилĕкне тытса çывăхри йывăç хыçне пытанать/.*

КĔÇТУК */ахлатса çĕкленет, куккăшĕ вилнĕ пек выртнине курать/.* Ман... пурăнасах пулать... */Михалин кăкăрĕ умĕнчен укçа енчĕкĕ кăларса илет, Куçма çакна курать/.* Вилни паха... Ман куç курман, хăлха илтмен. Ман валли çитет кунта...

КУÇМА */йывăç хыçĕнчен тухать/.* Çурри мана, унсăрăн эпĕ çынсене...

КĔÇТУК */ată кунчинчен çĕçĕ туртса кăларать.../.* Куçма тете, санăн тепĕр куçу ытлашши пулас? Çаппа-и? */Хăй ăшĕнче/.* Ку йăпăлтин çăварне хупласах пулать...

КУÇМА. Эп... эп нимĕн те курман... курман...

КĔÇТУК */авкаланса-хуçкаланса ахлатса Куçма кайнă еннелле утать/.* То-тă çав... Сана мĕн тума укçа кирлĕ? Сан, ват супнăн, вилмелли кăна юлнă...

САСĂ. Ан вĕлер-ер!

Кĕçтук Куçмана сĕтĕркелесе, çурăмĕнчен чышса килет.

КУÇМА */вăйсăр сасăпа. Пичĕпе сăмси юнланнă/.* Ан вĕлер мана, Романов, пĕри вилни те çитет...

КĔÇТУК. Эп вĕлермесĕрех вилетĕн эсĕ. */Михали çине тĕллесе/.* Акă кам вĕлерĕ сана малтан. Сана вĕлернĕ, кайран – хăйне хăй. */Çĕççипе Куçмана хырăмĕнчен чикет/.* Вăт çапла...

КУÇМА */хăрушла кăшкăрса ярать/.* Пĕтрĕм-ĕм!

КĔÇТУК. Инçех мар типĕ вар пурччĕ пулас. Унта никам та кĕрсе тухас çук. */Куçма виллине сĕтĕрсе каять/.* Э-э, ан васка-ха, Костя, ан васка. Ĕçе тĕплĕ тунине нимĕн те çитмест. */Енчĕке илет те хут укçисене кĕсьене чикет/.* Кусем сана, енчĕкĕ мĕнĕпех... */Вилене тĕртсе ярать/.* Вырт пăсланса...

Вунçиччĕмĕш курăну

Кĕçтук «Коммунизм хўми» çывăхне килсе тухать. Студентсен ушкăнне курать те савăнса каять.

КĔÇТУК. Салам! Коммунизм хўмине хăпартакансем! Салам, Ильяс!

ИЛЛЕ. Ку шукăльти ăçтан килсе тухрĕ тата? */Кĕреçине çĕре тăрăнтарать те аллине кирпĕч илет/.* Каллех сĕтĕрĕнсе килтĕн пулать...

КĔÇТУК. Эсĕ, шăллăм, чипертерех, йăвашрах калаç-ха. Эпĕ нумайлăха çухалман-çке. Тата ман сирĕнпе ĕçлес килет, туслашас кăмăл та пур... */Такама шыранă пек ушкăна тинкерет, аллине тăсса/.* Эпĕ Костя, Константин Романов.

ИЛЛЕ. Шухăшу аван та, кăмăлу вара... */Алă парать/.* Эп...

КĔÇТУК. Ильяс Петрович. Эй, студентюлташсем. Эп сире шыва кĕме чĕнесшĕн. Çывăхрах питĕ илемлĕ тăрă пĕве-кўлĕ пур, вăрманпа тўррĕн инçех те мар.

ПĔРИ. Эп хавaспах... тата кăнтăрлахи кану вăхăчĕ те çывхарать... Настук кăна çук, склада çўп-çап пуçтарма кайрĕ те...

ТЕПРИ. Аташса каймăпăр-и, эпĕ кунти вăрмансенче пулса курман, пирĕн енче вăрман питĕ сахал.

(Малалли пулать).

САВĂ СĔВЕМĔ

Владимир ТĂВĂЛ

Чĕвен тăрса эп уйăха сăнатăп

* * *

Сана курсан хытса эп кайрăм,
Хĕмлентĕм шух ватлăхăмра.
Каç ўпĕнсе пуçне, кур, тайрĕ,
Хăвартăн таса йĕр чунра.

Каллех лара-тăра пĕлместĕп,
Эп рифмăлатăп сăнарна.
Шăпа илемĕ пултăн эсĕ,
Çапатăн пуç çаплах сана.

* * *

Пирĕштийĕм! Тав сана!
Сав хăвна та, сав мана,
Юратасчĕ вĕçĕмех,
Парăнса хам ĕçĕме.
Сан сăну – илем тĕрри,
Сан чуну – телей йĕрри.

Паркалантăр чун екки,
Ĕмĕте чĕнен пекки.
Куçăма лăпкать асам –
Чĕрене тивен бальзам.
Пурăн савăнса кăна,
Телейпе сĕрсе чуна.

Ĕçлемешкĕн ан ўркен,
Ăнăçпа кăна пĕркен.
Пултăр çĕнĕрен тату,
Хамăр кĕтнĕ юрату.
Çиçĕм çиçрĕ минретсе,
Пултăр юрату тесе...

* * *

Эс юратăвăм манăн яланлăх,
Вăратмастăп сана ыйхунтан.
Мана санпала вĕçĕмсĕр лайăх,
Хăтарасчĕ сана ыйхунтан.

Юрату пулаймасть пуль
хĕвеллĕ,
Вăл хваттер хўттинчи
чечек мар.
Вăл ялан савупа пуль мехеллĕ,
Ун мехелĕ – чун кĕтнĕ кăвар.

* * *

Çăлтăрсем тўпере йăл куласçĕ,
Хĕм сапаççĕ тăван çĕреме.
Туслăхра юрату та пулать-шим,
Иккĕн тан савура çўреме.

Санпала тĕл пулма шăпам
пўрчĕ,
Эп кĕтсе çак куна темĕнччен.
Ман чĕре çав кунра çеçке çурчĕ,
Эп унччен çўресеттĕм пĕччен.

* * *

Чĕвен тăрса эп уйăха сăнатăп,
Хаярланса касать çил питĕме.
Эп пурнăçра ырра кăна сунатăп,
Хĕретĕп çавăнта... ыр йўтĕмпе.

Тĕлĕксене эп ĕненсех каймастăп,
Ултав çине ултав сĕнни.
Тĕлĕксене ашса эп
тухаймастăп, –
Çав асамра ĕнни кăна, ĕнни.

Фрау “Хура вилĕм” – Дуся лейтенант

Вăл тинĕс пехоти взвочĕн командирĕсен хушшинче пĕртен пĕр хĕрарăм пулнă. Тăван çĕршывăн Аслă вăрçине взвод командирĕ пулса хутшăннă чух хĕр 17 те тултарман-ха...

Вăрçă пуçламăшĕнче вăл “Евдоким юлташ” пулнă. Çĕнтерĕве Дуся лейтенант ятпа кĕтсе илнĕ. Фашистсем вара ăна хăрушă ятпа пĕлнĕ – фрау ”Хура вилĕм”. Пĕр полкри юлташĕсем вара командира “хамăр çын” пек йышăннă.

Феникс кайăк пек

Çип-çинçе черченкĕ хĕрача нимĕнрен хăрамасăр пульăсене хирĕç çĕкленнĕ, вилĕмпе куçа-куçăн пĕрре кăна мар пулнă опытлă салтаксене хăй хыççăн атакăна йыхăрнă. Нимрен те хăрамансклер тени тĕрĕсех те мар-ха. Вилĕмрен кам ан шиклентĕр? Хĕр те унран питĕ хăранă, анчах та çакна ыттисем сисесрен... тата ытларах хăранă. Унăн ячĕ икĕ-виçĕ хут та тăванла масар çинчи списоксене çакланнă, анчах черченкĕ командир, Феникс кайăк пек, татах та татах строя, хăйĕн “хура бушлачĕсем” патне, таврăннă.

Çухатма хăнăхайман

Тинĕс пехотин полковникĕ Евдокия Завалий вăрçă темиçе çул тăсăлнă пулин те çарти юлташĕсене çухатма хăнăхса çитеймен. Унăн юлташĕсенчен Аслă Çĕнтерĕве 16-ăн кăна кĕтсе илнĕ. Тинĕс пехотин 83-мĕш бригадин ятарлă взводĕнчен вара вăл пĕчченех чĕрĕ тăрса юлнă. Аслă Çĕнтерӳ 65 çул тултарнине вара Дуся лейтенант кĕтсе илеймен – чаплă та çутă уявччен тăватă кун маларах унăн чĕри яланлăхах тапма чарăннă.

Вăрçă хирĕнчи ача

Вăрçă хирне çап-çамрăкла лекнĕ хĕрача. 15 çултискер пирки ача темесĕр урăх епле калăн? Яш чечеке кам çапла ирех çапăçу хирне ăсатнă тетĕр-и? Хăйне повестка памашкăн йăлăнса Дуся çар комиссарĕн тинкине кăларнă.

– О, хӳтĕлевçĕ килчĕ! – яланах хавас кăмăлпа шӳтлесе кĕтсе илнĕ ăна комиссар. – Миçе çултаха пирĕн хӳтĕлевçĕ?

– Вунçиччĕре!

– Çапла-и? Ĕнер кăна вара вунпиллĕкреччĕ, – çаплах шӳтленĕ комиссар. – Кун пек хăвăртлăхпа ӳссе пырсан салтака илмелли çула хăвăртах çитĕн те сана чăнах та повестка памалла пулĕ...

Çапла пулса тухнă та. Çĕнĕ Буг тăрăхĕнчен пирĕн салтаксен юлашки чаçĕ пысăк çухатусемпе чакса пынă май хĕр командира хăйне пĕрле илме ӳкĕте кĕртнĕ. Çапла вăл кавалери полкĕн санитарки пулса тăнă. Паллах, пуля-снаряд ванчăкĕ никама та тиркемен. Дуся та хырăмран аманнă.

– Пулчĕ, хĕрĕм, килне каях, – тенĕ ăна врач тĕрĕсленĕ хыççăн.

– Манăн ниçта каймалли те çук! Фронта ăсатăр! – кутăнлашнă татах хĕр.

Пĕрремĕш награда

Çапла Евдокия Завалий саппас полка çакланнă. Шăпах унта вăл пĕрремĕш наградине – Хĕрлĕ Çăлтăр Орденне – тивĕçнĕ. Хĕре ăна тăшман бомба пăрахнă çĕртен йывăр аманнă офицера туртса кăларса çăлнăшăн панă. Шăпах çак полкра Дуся никам кĕтмен-шутламан çĕртен “Евдокима” çаврăннă та – госпиталь хыççăн хĕр ыттисенчен нимĕнпе те уйрăлса тăман: çавăн пекех галифе, гимнастерка, кĕске çӳç /çапла майпа салтаксем пыйтă ересрен сыхланнă/.

Евдок Завалий

Саппас – саппасах, вăхăтлăх кăна. Пĕррехинче хайхи полка малти линие валли салтаксене суйлама пынă. Моряксенчен пĕри документа уçнă та вуланă:

– Аслă сержант Завалий Евдок.

Госпитальте хĕре кĕскен çапла чĕннĕ-мĕн.

– Завалий Евдоким тенине пĕлтерет-и ку?

– Так точно, командир юлташ! Завалий Евдоким Николаевич!

– Пуçтарăнмашкăн вунпилĕк минут паратăп сире!

Хайхи салтака çĕнĕ обмундировани, çапăçу хатĕрĕсем параççĕ те... мунчана ăсатаççĕ. Ултав кĕç-вĕç çиеле тухать... Совет командованийĕпе вара шӳлеме юрамасть – ултавшăн персе пăрахма та пултараççĕ!

– Чара ярса илтĕм те чĕрĕ те мар, виле те мар тăратăп, – каласа кăтартнă каярахпа хĕр. – Юнашарах вара арçынсем çаппа-çарамас чупа-чупа иртеççĕ. Мĕн тумалла? Куç тĕлне медсанбат пулчĕ... Тытрăм та пит-куçа юн тухиччен чĕрмелерĕм. Мунча шухăшĕ-и ун пек чухне? Медсанбатра манăн сурансене тасатса çыхса ячĕç. Икĕ сехет çурăран Вĕри Çăлкуç станица çывăхĕнче Евдоким Завалий аслă сержант улттăмĕш десант бригадин йышĕнче çапăçăва кĕчĕ...

Дуська ăмăрткайăкĕсем

Çак вăрттăнлăха Завалий çулталăка яхăн упрама пултарнă. Тепĕр хут аманиччен. Анчах ку тапхăрта хĕр “хамăр çын”, хăюллă салтак тата разведчиксен уйрăмĕн опытлă командир пулса тăнă ĕнтĕ. 17-ри старшина Завалюк çапăçура пуç хунă командир вырăнне ротăна ункăран илсе тухнă чухне аманнă. Старшина арçын мар, хĕр пулни шăпах госпитальте уçăмланнă та.

1943 çулхи кĕркунне ăна, хĕр пулнине пăхмасăр, Дунай Хĕрлĕ Ялавлă флотилийĕн тинĕс пехотин 83-мĕш бригадин взводне ертсе пыма шанаççĕ.

– Мана ăнчĕ темелле-ши? Матроссем – суйласа илнĕ пек! Пурте çӳллĕ, тĕреклĕ, хăюллă. Кӳршĕ взводрисем малтанах кулма-чĕпĕтме хăтланатчĕç-ха: “Дуська взвочĕ!” – тетчĕç. Анчах кăшт вăхăт иртсенех хисеплĕн “Дуська ăмăрткайăкĕсем” теме пуçларĕç. Хамăн автоматчиксем вара арçынла “командир” тетчĕç, тепĕр чух юратса “Евдокимушка” тесе калама та пултаратчĕç, – аса илнĕ Завалий.

Çĕр хут та вилме пултарнă

Тельняшка тăхăннă “хура бушлатсен” командирĕ хĕр иккенне пĕлсен фашистсем ăна тытас тесе чăн-чăн сунар пуçланă. Завалий хăй каярахпа каласа кăтартнă тăрăх, унăн матросĕсем пулман тăк командира çĕр хут та вĕлерме пултарнă.

– Вĕсене атакăна чĕнетĕп: “Ман хыççăн!” Вĕсем вара пĕри юлмиччен тӳрех сиксе тăратчĕç, чупса çитсе манран иртсе каятчĕç те командира хăйсен кăкăрĕсемпе хуплатчĕç... Хăрамансклерсем, хăюллăскерсем... Манăн аллă пилĕк автоматчикран халĕ те кашниех куç умĕнче, вĕсенчен пĕри те чĕрĕ мар пулин те... Калăпăр, Ваня Посевных... Взвода килсенех йĕрĕнчĕклĕн пăхса илчĕ ман çине: “Хĕрарăма пăхăнас килмест!” Будапештшăн пынă çапăçура вара мана снайпер пульлинчен хăйĕн кăкăрĕпе хупласа хăварчĕ...

Таран-взвод

Гварди лейтенанчĕн Евдокия Завалийăн взвочĕ çапăçура яланах малти ретре, хăйне евĕр таран вырăннех, пулнă. Ăна матросĕсемпе пĕрле чи кăткăс, чи йывăр вырăна янă. Аслă вăрçăри чи пысăк пулăмсенчен пĕри – Керчь-Эльтиген десант операцийĕ /шăпах вăл Керчь хулине ирĕке кăларма пулăшнă/, Севастополе тăшманран тасатнă чух Сапун-Тăва штурмлани, Будапештра нимĕç командованийĕн штабне ярса илни... Пур çĕрте те Завалий маттурĕсем малта пулнă. Дуся лейтенант та – вĕсен хушшинчех. Хăрасан та ыттисемпе танах чупнă вăл. Çакна, хăй тĕлĕнмелле хытă хăранине, вăл темиçе теçетке çул иртсен çеç каласа кăтартнă. Фронтра плащ-палаткăпа хупланса макăрнине те пытарман. Унта вара, çапăçу хирĕнче, çакна никама та кăтартман. Унăн вăйсăрлăхне кама та пулин курма Турă ан хуштăр!

– Манăн вăйсăр пулма, хăрама юраман. Анчах хам пурпĕрех... хăраттăм... Пуринчен ытла – йĕкехӳресенчен... Хампа нимĕн те тăваймастăмччĕ, вĕсем маншăн нимĕçсенчен те хăрушăрахчĕ. Выçăскерсем çĕрлесерен пит çинех сикетчĕç, ура кĕллинчен çыртатчĕç... Бр-р! Аса илес те килмест...

Тĕлĕк тыткăнĕнче

Вăрçă асаилĕвĕ хĕрарăма нумайччен хăйĕн тыткăнĕнчен яман... Аслă Çĕнтерӳ хыççăн та çулталăкĕ-çулталăкĕпе çĕрлесерен çаплах атакăна тухнă вăл. Пулас упăшкипе паллашиччен, унпа çемье çавăричченех тĕлĕксенче тăшманпа кĕрешнĕ... Тĕрĕссипе, вăрçă ахрăмĕ Евдокия Завалийăна пуçĕпех пурпĕр вĕçертмен хăйĕн тыткăнĕнчен. 2 ача, 4 мăнук, мăнукĕн 4 ачи – çак пуянлăхпа пĕрле татах та татах взводне атакăна çĕкленĕ Дуся лейтенант...

ПУЛАТЬ ВĔТ!

Горбатов витĕмĕ

“Криминальная хроника” хаçата А.Ваксян юрист Горбатов хушаматлă çын çинчен статья илсе пынă. Ăслăлăхра ун пек çынсемпе çыхăннă пулăма виктимологи теççĕ – вĕсене яланах ăнăçмасть.

Улттăра Горбатов витре патне шыв ĕçме пынă. Тутипе туртăннă кăна – шыва пуçхĕрлĕ кĕрсе ӳкнĕ. Телее, витререн кăнтарса тăракан санталисене инçех мар иртсе пыракан арçын асăрхаса ачана çăлса хăварнă. Те çакăнтан пуçланнă, анчах та ĕмĕр тăршшĕпех пĕр мыскараран теприне çакланнă вăл.

Техникумра вĕреннĕ чухне юлташĕсенчен пĕри ăнсăртран Горбатова арçыннăн ар хатĕрĕпе танлаштарнă – каччăн кĕлетки ыттисенчен нимĕнпе те уйрăлса тăман пулин те. Хушма ят техникумран вĕренсе тухиччен хăпман унран.

Авлансан арăмĕ вĕçĕмех мăкăртатнă – вырăн çинче тивĕçтерейменшĕн... “графоман” тесе вăрçнă. Горбатов яланах айăпсăр айăпа кĕнĕ. Вăл ĕçлекен автобаза ăна виçĕ аккумулятор вăрланăшăн явап тыттарнă – арçын вара вĕсене куçпа та курман. Судья кăмăлне çавăрас тесе Горбатов ăна Достоевскин “Идиот” романне парнеленĕ – суда хисеплеменшĕн хăйнех 10 талăклăха арестленĕ. Çак хушăра унăн хваттерне çаратнă.

Ашшĕ, Василий утарçă, ывăлне 13 бидон пыл пырса панă, ăна сутнă укçапа ют çĕршывра кăларнă машина туянма ĕмĕтленнĕ. Горбатов-кĕçĕннине шăп çак вăхăтра Кидало хушаматлă арçынпа паллаштарнă. Лешĕ пыла Швецире вырнаçтарма шантарнă. Шантару хучĕ тыттарса хăварнă та... çухалнă. Каярахпа кăна уçăмланнă – Кидало нимĕнле Швеције те кайман, пыл сутнă укçине хăй кĕсйине чиксе Эстонире экстрасенс клиникине уçнă.

Çакăн хыççăн ăнăçсăрлăхсене номерлесе дневник çырса пыма пуçланă Горбатов.

11-мĕш эпизод. Çурт çумĕнче пĕчĕк ларек уçрăм. Кивĕ саппас пайĕсем сутатăп. Пĕр арçын пычĕ, манпа юнашар тăрса радиодетальсем сутмашкăн ирĕк ыйтрĕ. Тăтăр-иç. 15 минутра 2,5 пин тенкĕлĕх сутрĕ, манăн нимĕн те каймасть. Хайхи мана хăйĕн таварне йӳнĕпе туянма сĕнчĕ, хăйĕн тăмашкăн вăхăт çук-мĕн, саппас пайĕсене вара черет тăрса тенĕ пек туянаççĕ... Килĕшрĕм, 26 000 тӳлесе илтĕм. Пĕр туянакан пулмарĕ! Маларах илекеннисем юлташĕсем пулнă-мĕн.

Кун пек эпизодсем Горбатов дневникĕнче – вĕçĕмсĕр. Пĕлĕшне хваттер улăштарма пулăшнăшăн лешĕ ăна 120 доллар панă. Горбатов укçана газ духовкине хунă. Ĕçрен таврăннă арăмĕ купăста кукăлĕ пĕçернĕ. Паллах, духовкăра... Хĕрарăм ялти çуртне сутса янă – 86 000 тенкĕпе. Мăшăрĕпе иккĕшĕ тĕплĕ пуçтарса хунă укçана тăванĕн ачи тупса кутамккана хунă, урама тухса кайнă. Урамра кутамккине ача тара илнĕ машина водителĕ тăпăлтарнă.

Горбатов витĕмĕ ыттисемшĕн те курăмлă. Страхлакан компанире ĕçлекен О.Сатака хăйне пур инкек тĕлĕшпе те страхланă. Хăй çине алă хурас тĕллевпе çӳлти хутран сикнĕ арçын шăпах унăн пуçĕ çине ӳкнипе вилсе кайнă Сатака. Пĕр хĕрарăм ĕмĕр тăршшĕпе “машина айне пулас мар тесе” питĕ асăрханнă. Кивĕ ГАЗ-52 машинăн будкине ларсан çĕрсе кайнă урай витĕр ӳксе шăпах кустăрма айне лекнĕ хăйхискер. Юнашар ларакан упăшки ăнланса та юлайман...

Горбатов витĕмĕнчен сыхланмашкăн паян психологсем ят улăштарма сĕнеççĕ. Иртнĕлĕх информацине хуратни идентификацие улăштарма пулăшать-мĕн.

/Shtorm.777.ру/.

ЛĔП-ЛЕП

● СĂМАХСĂРАХ...

Арçын арăмĕнчен уйрăлас-шăн – хитре мар иккен. "Юрать, – килĕшет хĕрарăм. – Эпĕ хирĕç мар. Анчах та малтан атя çапла тĕрĕслетпĕр. Халĕ иксĕмĕр урама тухатпăр та утатпăр: эпĕ – малта, эсĕ – хыçалта. Ман çине никам та пăхмасассăн – уйрăл. Кам та пулин пăхсассăн вара пĕрлех юлатпăр". Арçын килĕшет.

Хайхисем урама тухаççĕ. Упăшки тĕлĕнсе çитереймест – унăн арăмĕ çине пур арçын та пăхать! Машинăсем те чарăнаççĕ! Мĕн мурĕ?!

Çапла çемье упранса юлать. Икĕ ача çуралать. Вăхăт иртет. Арăмĕпе упăшки 60 çула та çитеççĕ. Çавăн чухне кăна хĕрарăм вăрттăнлăха уçать – вăл хирĕç пыракан кашни арçыннах чĕлхе кăтартнă иккен...

* * *

Хĕрсем, шута илĕр: ăслă, пуян, çамрăк, хитре, хаваслă, уçă кăмăллă – ку ултă арçын, пĕрре мар.

* * *

Тумтир лавккине Кавказ арçынни пынă. Икĕ костюм туянасшăн.

– Иккĕ таран мĕн тума кирлĕ сире? 80 çул тултарнă, пĕр костюм та ĕмĕр вĕçне тухиччен çитет, – тет сутуçă.

– Пĕри хам валли, тепри – атте валли, – хуравлать арçын.

– Итлĕр-ха, хăвăр та 80-ра пулсан аçăр 100 çултан та иртнĕ пуль?

– Çапла, костюм вара пире туя кайма кирлĕ – асатте авланать.

– Аçăр та 100 çултан иртнĕ тĕк асласăр 130 çулта та пур пуль? Авланасшăн-им тата вăл?

– Çук-ха, хăй авланасшăн мар, ашшĕ-амăшĕ хистет...

* * *

Арăм отпускра канма кайрĕ. Вăл икĕ эрне килте пулман хушăра пĕр витре кăна çŭп-çап пухăнчĕ. Пĕтĕмлетӳ – пирĕн килте арăм кăна çӳпĕлет!

* * *

Паян шалу пачĕç. Хама тинĕс апат-çимĕçĕпе хăналам-ха терĕм – сывлăхшăн усăллă вĕт. Лавккана кĕтĕм те... томат соусĕнчи килька тата тинĕс купăсти туянтăм.

* * *

Ача çуратмалли çуртра.

– Сикĕр! – тет медсестра çамрăк ашшĕне. – Сирĕн – виçĕреш!

– Сикмелле-и? – аптраса ӳкет арçын. – Эпир пĕрремĕш хутра вĕт – мĕн усси?

* * *

– Арăм кăмпапа аппаланма шухăшланă. Пуçтарчĕ, тăварларĕ, тăвансене ярса пачĕ.

– Мĕн терĕç вара тăвансем?

– Халь пирĕн тăвансем çук...

☺И-ХИ-ХИК☺

* * *

"Тăрисем" "тăманасенчен" апат сахалрах çинине палăртаççĕ. Сахалрах пулмасăр – ир тăрсан сивĕтмĕш патне пыратăн та, вăл вара пуш-пушах: "тăманасем" çĕрĕпех ĕçленĕ...

* * *

– Эсĕ тепĕр хут авланнă тенине илтрĕм...

– Тĕрĕсех илтнĕ, Танькăна качча илтĕм.

– Тăхта-ха, вăл санăн пĕрремĕш арăмун йăмăкĕ вĕтха?

– Çапла. Хунямана хăнăхрăм та урăххине шырас мар терĕм.

* * *

– Эпĕ лавккана каятăп. Сан валли мĕн те пулин илмелле-и?

– Илмелле.

– Мĕн?

– Хальлĕхе пĕлместĕп, анчах та иккĕ ил.

* * *

Арçыннăн пырĕ ыратма пуçланă, сасси çĕтнĕ. Паллакан тухтăр юнашарах пурăннине аса илсе ун патне каять хайхи. Шăнкăравлать. Алăка тухтăр арăмĕ уçать.

– Коля килте-и? – пăшăлтатать арçын.

– Çук. Кĕр... – пăшăлтататать хирĕç хĕрарăм.

РЕКЛАМА ТАТА ПĔЛТЕРӲСЕМ

СУТАТĂП/ПРОДАЮ

2.АКЦИЯ! БЛОКИ КЕРАМЗИТОБЕТОННЫЕ, пропаренные, вибропрессованные 20х20х40 – 31 руб., 12х20х40 – 26 руб., 9х20х40 – 22 руб. Высокое качество. **Песок,** ОПГС. Доставка манипулятором. Без вых. **Т. 8-960-307-31-51.**

3.АКЦИЯ! КОЛЬЦА железобетонные для колодцев и канализаций 0,7; 1; 1,5м. Бурение. Д-ка манипул-м. **Работаем** без выходных. **Т. 8-960-307-31-51.**

4.Немецкие пластиковые ОКНА. Скидки. Гарантия. Замер, д-ка–бесплатно. **Т. 89875766562.**

5.БЛОКИ керамзитобетонные пустотелые 20х20х40, 12х20х40, 9х20х40; полнотелые 20х20х40 – заводские; **ЦЕМЕНТ** – недорого. Кассовый чек. Доставка. Разгрузка. Т. 8-960-301-63-74.

8.Гравмассу, песок, **щебень,** торф, кирпичный бой, **керамблок, керамзит.** Пенсионерам, уч. ВОВ – скидки. Т. 8-905-199-01-22.

10.Сетку-рабицу от производителя – более 80 видов, сетку сварную – более 30 видов, **профнастил,** гвозди, **столбы,** проволоку. Изготовление ворот, калиток. Доставка. Выездная сварка /генератор/. Грузоперевозки. Т.: 68-05-67, 34-70-70.

11.Срубы на заказ. Т. 37-28-74.

14.Немецкие ПЛАСТИКОВЫЕ ОКНА. Низкие цены. Пенсионерам скидки. Замер, доставка – бесплатно. Без вых. **Т. 8-927-855-83-55.**

15.Кирпич любой, керамблоки, **кольца. Бурение.** Т. 89613393363.

16.Гравмассу, песок, щебень, керамзит. Д-ка. Т. 89053465671.

21.Керамблоки, гравмассу, песок. Т.: 89033456307, 89176757528.

22.СЕТКУ-РАБИЦУ от производителя – около 100 видов, **СЕТКУ СВАРНУЮ,** кладочную, штукатурную; проволоку, столбы. Доставка. Т.: 68-30-45, 89379522211.

24.Грабли, косилки, **сажалки,** копалки, **окучники,** опрыскиватели, **погрузчики,** БДФ. Низкие цены. Д-ка. Т. 89278533596.

26.КЕРАМБЛОКИ /20х20х40, 12х20х40, 10х20х40/, **керамзит** в мешках, **цемент,** кирпич, **колодезные кольца.** Доставка. Т. 8-903-346-85-56.

27.КИРПИЧ рядовой, облицовочный, **блоки керамзитобетонные.** Доставка. Т.8-903-322-02-08.

61.ЗАБОРЫ и т.д. Т. 89877372939.

104.ТЕПЛИЦЫ по низким ценам. Доставка. Сборка. Т. 48-16-54.

106.Кольца колодезные, канализационные. Скидки. Доставка. Т. 8-927-841-62-47.

129.ТЕПЛИЦЫ из поликарбоната. Д-ка. Скидки. Т. 89276676202.

142.Окна – дёшево. Т. 89276684382.

157.Немецкие пластиковые ОКНА. Скидки. Замер, доставка – бесплатно. Т. 8-961-342-95-27.

165.Бетон, ОПГС, песок. Доставка. Скидки. Т. 8-967-790-61-16.

168.Месячных бычков по 8000 руб. Доставка. Т.: 8-917-664-17-16, 8-919-669-01-71.

172.Теплицы по низким ценам. Доставка, сборка. Тел.: 8-937-955-73-03, 670-650.

182.КАРТОФЕЛЬ. Ибресинский район. Т. 8-937-379-21-28.

ТУЯНАТĂП/КУПЛЮ

18.Бычков, тёлок, коров, лошадей. Т. 8-962-599-47-06.

28.Бычков, тёлок, коров, свиноматок. Т. 8-937-014-49-97.

147.Тёлок, коров, бычков, лошадей. Т. 8-903-389-85-72.

148.Бычков, тёлок, коров, лошадей. Т. 8-905-197-50-04.

149.Коров, лошадей, бычков, тёлок. Т. 8-903-066-46-41.

ПУЛĂШУ/УСЛУГИ

38.Чистка колодцев, скважин. Навесы. Т. 8-967-471-50-70.

43.Бурение скважин "под ключ". Гарантия. **Т. 8-927-668-43-82.**

51.Бурение колодцев, скважин, **кольца колодезные** высококачественные. Доставка. Тел.: 89278477143, 89373790080.

77.Натяжные ПОТОЛКИ за 1 день. Т. 8-937-397-24-42.

87.Веселая **тамада.** Т. 89373935779.

125.Бурение скважин на воду. Тел. 8-906-381-60-37.

152.Бурение скважин на воду. Т. 8-960-302-12-93.

159.Утепление домов пеноизолом. Гарантия. Скидки. Т. 380373.

164.Кивелнĕ электропроводка – пушар хăрушлăхĕ. **Специалистсем улăштараççĕ.** Т. 89370153540.

ПАЛЛАШУ КĔТЕСĔ

Познакомлюсь с женщиной от 26 до 42 лет. О себе: 40/170/70, чуваш. Т. 8-937-942-17-20.

6-9 номерсенче пичетленнĕ сăмах каçмăшсен хуравĕсем:

1. Палатка. 2. Асам. 3. Мат. 4. Тарас. 5. Салат. 6. Тараватт. 7. Такана. 8. Анатоми. 9. Иванова. 10. Авансцена. 11. Арал. 12. Лак. 13. Карлăк. 14. Ка. 15. Ар. 16. Ра. 17. Атма. 18. Арат. 19. Тар. 20. Ранет. 21. Тол. 22. Лал. 23. Лам. 24. Макака. 25. Ашак. 26. Каç. 27. Çар. 28. Ради.

* * *

Ункăсем тăрăх: 2. Тактика. 8. Трактирша. 9. Ракетка. 10. Куропатка. 11. Корсика. 12. Максакова. 13. Ниагара.

Тулти ункăсенчен шалалла: 1. Прутков. 2. Таракан. 3. Кокарда. 4. Интрига. 5. Атакама. 6. Паприка. 7. Çтаппан.

* * *

Сылтăмалла: 1. Тăрпа. 3. Ухсай. 6. Пура. 8. Авăн. 10. Тултармăш. 13. Алтăр. 16. Хунар. 17. Саламат. 18. Масмак. 19. Салтак. 22. Салават. 24. Автан. 25. Çăвар. 29. Кăлтăрмач. 31. Пăтă. 32. Юшка. 33. Лупас. 34. Анапа.

Аялалла: 1. Тура. 2. Пакун. 4. Хăмăш. 5. Йăва. 6. Пукан. 7. Карсак. 9. Натри. 11. Тăрнаккай. 12. Мухтанчăк. 14. Караван. 15. Каратач. 20. «Капкăн». 21. Халап. 23. Урата. 26. Вăлта. 27. Кавăн. 28. Атăл. 30. Яшка.

* * *

Сылтăмалла: 1. Палăк. 3. Кĕрĕк. 5. Алтай. 8. Курак. 9. Армак. 10. Кранк. 12. Урапа. 14. Алтăр. 15. Чăваш. 16. Енчĕк.

Аялалла: 1. Пурак. 2. Кулак. 3. Клара. 4. Кайăк. 6. Арман. 7. Ампар. 10. Кулач. 11. Кулăш. 12. Упăте. 13. Анчăк.

«ХЫПАР»
Издательство çурчĕ" автономи учрежденийĕ

УЧРЕДИТЕЛЬСЕМ: ЧĂВАШ РЕСПУБЛИКИН ИНФОРМАЦИ ПОЛИТИКИН ТАТА МАССĂЛЛĂ КОММУНИКАЦИСЕН МИНИСТЕРСТВИ, ЧĂВАШ РЕСПУБЛИКИН ИНФОРМАЦИ ПОЛИТИКИН ТАТА МАССĂЛЛĂ КОММУНИКАЦИСЕН МИНИСТЕРСТВИН "ХЫПАР" ИЗДАТЕЛЬСТВО ÇУРЧĔ" ЧĂВАШ РЕСПУБЛИКИН АВТОНОМИ УЧРЕЖДЕНИЙĔ

Директор-тĕп редактор М.М.АРЛАНОВ

ЧĂВАШ ХĔРАРĂМĔ

Çырăнмалли индекс: 11515

Редактор – М.М.ИЛЬИНА

Дежурнăй редактор – Т.Н.НАУМОВА

Хаçата Федерацин çыхăну, информаци технологийĕсен тата массăллă коммуникацисен тытăмĕнчи тĕрĕслев служби 2013 çулхи апрель уйăхĕн 30-мĕшĕнче ПИ № ФС77-54016 номерпе регистрациленĕ.

РЕДАКЦИПЕ ИЗДАТЕЛЬ АДРЕСĔ: 428019, Шупашкар хули, Иван Яковлев проспекчĕ, 13, Пичет çурчĕ

ЫЙТСА ПĔЛМЕЛЛИ ТЕЛЕФОНСЕМ: 55-07-21, 56-00-67, 56-03-54, 28-83-67, 28-85-33.

Факс: /8352/ 28-83-70, 56-20-07
Электрон почти: hypar@mail.ru

Хаçатри рекламăсăр тӳлевлĕ информаци материалĕсем "Реклама çинчен" Федераци саккунĕн 2 ст. килĕшӳллĕн "Аталану çулĕпе", "Ят-сум", "Ĕç тата çын", «Самана таппи» рубрикăсенче пичетленеççĕ.

Номере 25.03.2016 алă пуснă. Пичете графикпа 19 сехет те 30 минутра алă пусмалла, 19 сехетре алă пуснă.
Хаçата «Хыпар» Издательство çурчĕ» АУ техника центрĕнче калăпланă, «Чăваш Ен» ИПК» АО типографийĕнче пичетленĕ.
428019, Шупашкар хули, И.Яковлев проспекчĕ, 13.
64-24-01 – издательство директорĕ.
Тираж 8113. Заказ 991.